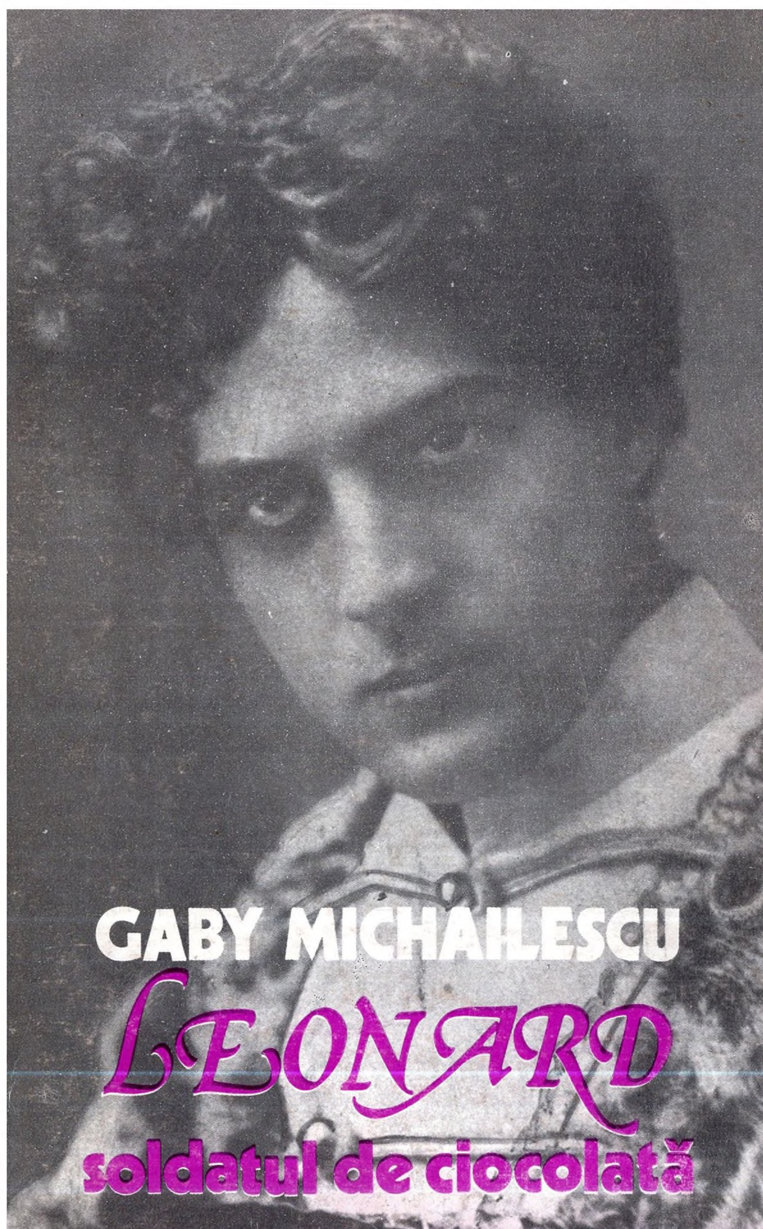

GABY MICHAILESCU
LEONARD
soldatul de ciocolată

Gaby
Michailescu

LEONARD
soldatul de ciocolată

Gaby Michailescu

LEONARD
soldatul de ciocolată

București — 1984
EDITURA MUZICALĂ

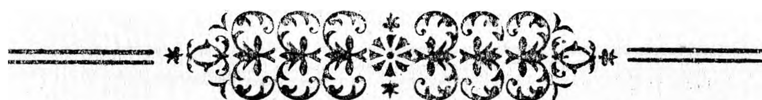
văzut de C. Baraschi

Coperta de :

ELISABETA - VERONICA DUMITRACHE

Celei ivite din îngemănarea aurorei să-mi însuflețească visele tinereții, neuitatei

MARGARETA DUMITRESCU

Cei ce l-au văzut în splendoare și-au zis că iubirea s-a născut odată cu el...

Ivit dintr-un ghiocel și-o viorea...

Armoniile chipului i-au dat în viață, fără greș, perfecțiune ; nu atît pentru el, cît pentru bucuria celorlalți. S-au abandonat primăverilor, să le înfrumusețeze, să fie mai dulci, nimbîndu-le cursul cu noblețea figurii, princiare. La apariția lui s-au înfiorat petalele, a prins strălucire raza de soare... Venit din nevăzut ca și amorul — amoru-i trecător... — fusese dat oamenilor pentru încîntarea lor, pentru intima lor transfigurare. Aceștia, prinzînd din minunatul basm glicina atîtor daruri, a fost firesc să răspundă cu idolatrie. Făcîndu-și din el și din nețărmurita-i visare de dăruire icoana oglindirilor de fericire. Fascinați, s-au tot dus după el, pierzîndu-și sufletele, beți de amoare, cît va fi fost să vremuiască armoniosul scînteietor miracol... Vraja fiindu-i celestă, n-au avut cum s-o pipăie și și-au amestecat-o în bătăile inimii... N-au avut a-i smulge nici un accent, căci toate veneau de la sine.

Şi de foarte departe... Femeile i-au ghicit mai precis lămurirea cu viaţa — se ivise pentru ele şi pentru a lor frenezie neîncetată de la facerea lumii. De aceea, cînd s-a stins, meteor, au plîns în pumni, frumoasele !

Din cale afară scurtă viaţă, a trecut ca o farandolă... Au căzut toate măştile în faţa lui, şi s-au arătat cu toate-le, splendori, urîţenii. Nici cele aflate la cea de a treia tinereţe, la ultima lor tresărire a visului, n-au fost străine de vraja Luceafărului de poveste, neîntîlnit pînă atunci pe aste tărîmuri... Privindu-l şi întinerindu-se cu respiraţia lui, au scrutat prin *face à main* suvenirul primului neuitat iubit... A picat o lacrimă, care ar fi fost în aurora de demult simplă nestemată de rouă. Tinereţea fugise ca o hoaţă. Elevele de şcoală şi-au făcut din el mugur de adolescenţă. Şi ca să-i viseze miozotisul, au adormit cu fotografia lui sub perină.

Din cale-afară greu să-i reconstitui nemurirea ! Încercînd să mă pierd în cele patru vînturi, numai aşa crezînd că pot ajunge pînă la flacăra lui ameţitoare, nopţi întregi m-am trezit cu teama de a nu fi putut decît să dau în gol, cu sărmanele mele cuvinte...

Şi-atunci : am implorat mintea, explozia sufletului, năvala sîngelui bătrîn — de contradictorii

epoci parcurse — să facă ceva, să-şi unească frenezia vibraţiilor.

Bătăile inimii mi-au galopat și ele, să cuprindă cît de cît din fantasma slobozită peste românești tărîmuri. Era un murmur de izvoare şi o adiere de zefir, prin care duhul nopţilor înstelate venea către noi, să ne stăpînească... Adîncul mării se pierduse în ochii lui cu toate cîntecele sirenelor... Cutremurător mister : ochii aceștia, de la transfigurare la transfigurare, alţii ; mai frumoși, mai de neînţeles în farmecul lor, mai tulburători. Gene enorme, bătînd în sprîncene, reveria amurgurilor. Povestea ochilor lui : deliruri, otrăviri, sinucideri... Privirile i-au mers pe rostul primăverii, pe flori, pe umeri dezgoliţi, în penumbre cu suave parfumuri. Priviri de ageră necontrafacere a sufletelor, de dulce bunătate, de alean ! Reflexele în lumină ale sprîncenelor — săgeţi ale bătrînului Cupidon — au luat inimile femeieşti la semn, dar nu mai era nevoie... Femeile făcuseră deja din superbul vis, basm de intimă savoare, trecîndu-şi semizeul pe sub arcade de roze, lăcrămioare, violete de Parma.

Frunte călăuzită spre stele, în nopţile înstelate, de spectacol. Cîrlionţii părului mătăsos i-au fluturat în vînt, a pierde-vară... Fluiera vîntul în buclele lui ca după lîna de aur a Argonauţilor... Marea înspuma corăbiile, vuia nemuritoare melodii pe

buzele adorabilului, voluptoase, cîştigîndu-i cîntarea fermecată, nesfîrşite şoapte de amor, năucitoare sărutări pătimaşe... Pentru desfătarea oamenilor şi eternitatea iubirii. Dragostea îşi găsise idolul dezlănţuit, călcînd şi somn şi stele în picioare... Superbul credea în vîrtejul nemuritor al valsului ; era adorabil ca un arzător dulce blestem ; din ciripitul chitarelor năştea ametistul serenadelor nostalgice ; înfăşura pe plînsul violinelor vraja misterioasă de sugestor, făcînd în soarele reflectoarelor ce voia din cuvinte, dîndu-le valoare, sens adevărat, definitiv. Ca un vraci, a înflăcărat şi diminuat cuvintele, după bunul plac, creînd cu nimicnicia lor, joc orbitor de sensuri la marea serbare imperială, care a fost cariera lui. Ca să împlinească astă osîndă a dat din sîngele lui cît să se sfîrşească, tulburător de tînăr... Picătură cu picătură, seară de seară ! Otrava tutunului l-a ajutat, licoarea vinului i-a înteţit nebunia, corul de extaz al admiratoarelor împresurîndu-i scaunul domnesc, pe care trona, încununat cu laurii triumfului, dînd certitudine operetei româneşti în lume.

Bărbătească, paradiziacă apariţie, metamorfozată — prinţ, bandit, conte, cerşetor — destinată încoronărilor de artă, mult mai la îndemîna sufletului nostru, şi mai sus ca cele dinastice.

Leonard.

O întîmplare a bunului Dumnezeu.

13 decembrie 1886 : a răsărit din drumul fără pulbere, la Galaţi.

24 decembrie 1928 : s-a spulberat în fulgii Moş-Ajunului, la Cîmpulung.

În Bădălanul Galaţilor. Amor la toartă între Constantin Nae, mecanic de locomotivă, şi nevasta maistorului său, o vieneză.

Pînă la urmă, soţ şi soţie.

Rod al amestecului de ginţi, un băiat. Răsărit de soare în casa din mahala, frumos de pică !

Euforia ce veghează somnul plăpînd şoptind nani, nani, puiul mamii, încălzeşte dansul fulgilor prin fereastră...

La determinarea senzitivei romanţioase mame, pruncul urmează să primească un nume completamente ieşit din comun, Leonard. Tatăl, fiu de brutar — pîine caldă la răscruce de drumuri, lîngă Galaţi, la Barboşi — se arată la început contrariat de numele ales, pentru prima oară auzit de el. Vasăzică : Leonard Nae. Surîde. Îşi răsuceşte mustaţa... Şi fie din mare dragoste pentru femeia care i-l făcuse, fie întrevăzînd un semn pentru urmaş,

acceptă ca acesta să fie botezat cu pecetea numelui care habar n-are cum de se pripășise în familia sa... Se încinge o strașnică petrecere, cu lăutari. Botezul se întinde trei zile și trei nopți, cu Bădălanul nins, dezlănțuit peste căsuța fericirii. Și în timp ce Constantin Nae nu pridideşte să închine cu belșugul urărilor, subliniate de arcușurile scripcarilor, un Moș-Crăciun al închipuirii materne răstoarnă sacul cu toate darurile pe somnul surîzător al îngerului, care nu-și visează destinul... La scurt timp, mama moare.

Mecanicul de locomotivă uită repede grațiile Dunării albastre... Se recăsătorește. Leonard are o altă mamă, care nu e a lui... Se poartă sever cu el. Nu-i ia în seamă firea lipicioasă, comunicativă, prietenoasă. E indiferentă pînă și la frumusețea ce sare în ochi și de care vorbește toată mahalaua. Probabil își zice : nu e din pîntecele meu, copilul vienezei... Tatăl, care îl iubește cu adevărat, e mai mult dus, pufăind impetuos fumul locomotivei... Țîncul îi așteaptă nerăbdător abaterile pe-acasă, căci știe că o să fie îmbrățișat, luat pe genunchi, mîngîierile calde răvășindu-i buclele, făcîndu-l să uite în acele clipe trista nedreaptă copilărie care-i crește anii.

Într-o bună zi însă, datorită serviciului, Constantin Nae se mută cu familia la Buzău. Angajat să deservească linia ferată particulară Buzău-Ne-

hoiaş. Se stabileşte „peste linie“, în faţa gării, unde trag din greu muncitele gospodării ale sîrbilor pripăşiţi ca producători de zarzavaturi. Nimereşte în curte cu o familie, Maximilian. Familie nevoiaşă, în care mama — tatăl murise de o boală grea — abia face faţă să-şi crească fata şi trei băieţi. Ultimul, pe nume Velimir. Acesta trece din şcoală în şcoală — e mai mare decît copilul mecanicului de locomotivă cu patru ani — şi, condiţionat, să nu i se retragă hainele şi ghetele cumpărate de un unchi, se hotărăşte să se ţină regulat de carte. La şcoală, dovedeşte uşurinţă în a memoriza poezii, afurisenia uneia din ele, de George Sion, spusă cu gura pînă la urechi, convingînd dascălul să-l treacă clasa... Dînd ghes haimanalîcului, cam rabdă de foame. A nimerit, odată, şi la teatru, plecînd după actul I, crezînd că „drăcovenia“ se sfîrşise... Între el, oricum „experimentatul“, şi mai micuţul Leonard începe o fragedă prietenie. Fumul locomotivelor de manevră din gară nu ţine seama şi întunecă nu numai cerul de deasupra, ci şi dorinţa de libertate, de suflet întins hai-hui, a celor doi...

Dar vine vîrsta şcolii şi pentru copilul lui Constantin Nae. Imensă fericire ! Simte că ghiozdanul din spate îi înlesneşte un prim pas al eliberării mult visate... Cît de cît scapă asprimii vitregei mame. Ieşit pe poartă, ochii lui luminoşi gonesc tristeţea,

deschizîndu-se ca regina nopţii la apariţia stelelor... Străzile Buzăului sînt ale lui şi-i îmbrăţişează copilăria întocmai părintelui cînd revine din „cursă“. Începe să-şi dea seama de adevărata lui fire. Prietenos, bun, generos, comunicativ, întrucîtva şi şmecher. Ar da de pe el, dar n-are ce... E isteţ. Învaţă bine. Deprinde totul cu uşurinţă. Vrea să ştie, să cunoască. Excelează în devotament şi dăruire. Dascălul îl place de la început ; e cucerit nu numai de serafica frumuseţe, ci şi de lipicioasa simpatie care anulează distanţa. Devine repede preferatul îndrumătorului, în fruntea clasei. Ceilalţi şcolari se uită la el cu jind... Toţi îl iubesc, căci e pus şi pe pozne. Ceea ce îi este interzis acasă, face din plin în mijlocul celorlalţi copii, în recreaţiile de la şcoală, desăvîrşind fantezia unui abundent spirit de imitaţie. Candide maimuţăreli amuzante executate cu autoritate, spre deliciul prichindeilor... În felul acesta, fără să vrea să fie, e cineva.

Revine acasă îmbujorat ca un trandafir mareşal, şi trece la colţ... N-au coborît din nevăzut doritele mîngîieri materne : madam Nae n-are cum fi înduioşată, n-o interesează ce notă a luat băiatul în catalog, rămîne drastică.

La sfîrşitul primei clase e premiant şi obligat să apară în public. Firesc, fără stropşeli ca ceilalţi, spune, într-un fel al lui, „cîntecelul“ lui Alecsandri,

Şoldan viteazul. Mecanicul e mîndru ca de locomotiva lui... Soaţa schimbă vorba, nu arată nici un fel de interes reuşitei.

Mişcîndu-se în acest univers al său, la fel de silitor, termină clasele primare şi intră la liceul „Haşdeu", visînd să ajungă ceva...

În timpul acesta, mai marele Maximilian, evoluează, dă şi mai tare în haimanalîc. Face pe caraghiosul prin podurile cu fîn ale caselor, punîndu-şi pe picioare un soi de trupă de teatru. Şuşoteşte lui Leonard ce şi cum, neîndurata destrămîndu-le obişnuit confidenţele, nu o singură dată alungîndu-l pe sîrb.

Dar, de inimă bună, peste cîtva timp moare. Văduv, a doua oară, Constantin Nae decide să părăsească Buzăul şi să se mute cu copilul în Capitală. Aşa ajunge Leonard în freamătul Bucureştilor.

Leagănul teatrului muzical românesc rămîne Craiova. Mult înaintea Bucureştilor, urbea olteană, încărcată de aurul latifundiarilor, beneficiase de o strălucită trupă, ai cărei corifei — cîntăreţi, comici —, ridicaseră vitregiile începuturilor teatrale cu acest dulce inimos gen. În special în operetă ei au consfinţit roadele dăruirii lor... Ne-

mergînd teatrul, moşierii cheltuindu-se în străinătate, *Mamzelle Nitouche, Giroffle-Giroffla, Frumoasa Elena, Boccaccio, Clopotele din Corneville, Fata mamei Angot, Briganzii, Mascotta, Choufleuri, Clereta în concentrare* — era voga creaţiunilor franţuzeşti — ridică lumea în extaz, exercitînd mirajul încîntătoarelor tulburătoare seri. La acest remember al renumitei formaţii artistice — recviem ce înalţ în înserare gloriilor lor uitate, mintea-mi tulburată îmi dictează să nu omit numele vreunuia : Irina de Vlădaia, Josefina Găluşcă, Nicu Poenaru, Aron Boba, devenit Bobescu, creatorul „dinastiei“, bunicul celebrei violoniste Lola Bobescu, Ion Băjenaru, Dimitrie Raşianu, Anestin, Nae Popescu, Ion Tănăsescu, Fărcăşanu, Creţu, Nanu...

Tot scenei craiovene trebuie să-i dăm întîietate cînd vin la rînd, să se instaleze în frunte, operetele vieneze. *Vînzătorul de păsări, Voievodul ţiganilor.* Directorul de-atunci, pe nume Grecescu, necunoscut promotor — sînt aproape 90 de ani — bagă mîna în buzunar şi aduce pe cheltuiala lui renumita baghetă vieneză, capelmaistrul Weiss. Un alt craiovean, Pencioiu, traduce, primul la noi, *Vînzătorul de păsări.* Iar cel dintîi Adam, păsărarul, e baritonul Nicu Poenaru.

„Mîncătoria“ a fost totdeauna în teatru precum liturghia la biserică... Dramaticii craioveni, geloşi

de succesele reprezentanților „genului ușor", profită de schimbarea directorului ; fac zid comun împotriva operetiștilor, cerînd „ținută", pretinzînd altă menire scenei lor... Impun melodramele. Astfel se desface faimoasa glorioasă trupă. Și elementele principale, devotate genului, încep să colinde țara, cu formații proprii. Impetuosul Aron Bobescu — și familia — mai mult în Moldova ; Josefina Găluşcă la Vîlcea și Cîmpulung. Nicu Poenaru nu arată preferințe ; se produce, cu ai săi ciraci, la București și în toate orașele de provincie.

În aste vremi bechere, cînd oamenii — antreprenori de pampleziruri — fac numai ceea ce le trece prin cap și le dictează inima, Constantin Nae își dă băiatul la un pension, renumitul Institut Otescu, din Calea Dorobanți. Gălățeanul-buzoian descinde aici într-un mediu propice artelor. E luat repede de iureș, aproape ca într-o întrecere. I se dă cu dragă inimă ! Chiar îi place, începe să se pasioneze. Remarcă cum Anton (Tony) Bulandra, băiatul farmacistului de la Tîrgoviște, mai mare ca el cu cîțiva ani, își tot „repară" dicțiunea — e cepeleag — cu metoda meșterului său de la Conservator, Nottara. E atent la „vocalizele" lui Deme-

trescu de Sylva, care ia lecţii de canto cu profesorul de la liceul Matei Basarab, Tache Popescu. Cînd Nonna Otescu, băiatul directorului pensionului, arpegiază pe clapele clavirului, în încercări componistice, e numai urechi. Tinerii se produc între ei, poartă discuţii, emit păreri. E o atmosferă de caldă frăţietate, în care talentul extra-şcolar al fiecăruia face ce poate...

Curînd îşi dă în petec şi Leonard. Şi încă bine ! Cîntă, spune versuri, trage pe diblă, face comicării, multiplicîndu-se în diverse şi pitoreşti personaje. De unde i-a venit ? Cine l-a învăţat ? Le-o fi smuls văzduhului... N-a învăţat de la nimeni ! A venit...

Un drept al lui, de descălecător pe latifundiile năzuinţelor de artă.

Ca să-şi marcheze artisticăraia, bate în ţinte pe capacul pupitrului fotografia „marelui“ care plecase de la noi cu textul lui *Hamlet* zăvorît în sicriu, Grigore Manolescu.

A crescut.

S-a înălţat.

Pe unde trece, fascinează. Primeşte belşug de răvaşe de la îndrăgostite. Scrisul tremurat al unei atari nefericite îl încredinţează că dacă nu-i dă o întîlnire, îşi pune laţul de gît ... Leonard are 13 ani.

1900.

Maximilian soseşte la Bucureşti, trimis de directorul liceului buzoian, Basil Iorgulescu, să dea examen la Conservator. Cu o poezie de Theodor Speranţia, reuşeşte. Reînoadă prieteşugul cu Leonard. Descoperă în el un altul, mult mai matur, şi care-i pomeneşte permanent de aspiraţii artistice... N-are cum să-i contrazică visul, deoarece el însuşi cîntă deja cuplete în Cişmigiul vînzolelii de slujnice şi ordonanţe... Studios însă, meticulos, aplicat, îi atrage atenţia să se ţină şi de liceu. Drept răspuns, Leonard pierde cartea pe drum. Nici un alt gînd, decît să devină artist, nu-i mai ostoieşte febra minţii şi aiurările sufletului robit. Nerăbdător, îşi pune toată nădejdea în scîndurile mirifice ale scenei !

I se iveşte ocazia.

La 14 ani.

O producţie de fine de an a Institutului la Teatrul Edison.

O comedie muzicală în care interpretează rolul unui beţiv. Rupe !

Dă de-a azvîrlita cu toţi ceilalţi.

Realizare de artist format : machiaj, împleticeli nu exagerate, timbru penetrant şi o trecere de rampă, cuceritoare, de la intrare. Surprinsă de asemenea maturitate la un simplu licean, întreaga

asistență întîrzie în sală să-l aplaude, să comenteze, plecînd cu numele lui pe buze. Între spectatori, întîmplător, renumitul Nicu Poenaru, care colindă țara cu trupa lui de operetă. Se arată la fel de entuziast. Împărtășește la plecare celor din jur, interesați să afle ce crede, autorizata părere a consacratului :

— Și după ani de meserie rar poate fi realizat așa ceva... Talentat foc ! Brava lui !

Reîntors la pension Leonard rămîne același. Gîndește că așa trebuia să se întîmple. Nu și-o ia în cap. Acest început i-a deslușit și i-a împlinit ceea ce simte în el ; că poate juca orice rol, cît de divers, că îi stă în posibilități să îndeplinească orice, cît de greu, acolo, în imperiul reflectoarelor ... Aflînd de comentariul favorabil al lui Poenaru, aleargă după el. Îl găsește la restaurantul unde renumitul artist ia obișnuit masa.

Încrezător, dezinvolt, liceanul i se adresează, fără înconjur :

— Vă caut de mult, domnule Poenaru ... Să mă luați în trupă.

Creatorul *Vînzătorului* îl recunoaște. Rîde plin, și-l pune la punct :

— Mai va... N-am trebuință de copii în trupă !

Nu spune nimănui la Institut de încercarea eșuată.

Tristețea cauzată de nereușita tentativei nu durează. Parcă răspunsul lui Poenaru i-a dat și o fărîmă de speranță, căci se îndîrjește. Ia cîteva lecții de canto cu Tache Popescu. Paralel trage pe vioară, „furînd“ de la un bătrîn italian care dă lecții în Institut. E atîta de plin că nu mai are nevoie... Începe să învețe, și să le experimenteze în felul său, tiradele, monoloagele pe care Tony Bulandra le bîrîie pentru Conservator. Agață cartea definitiv în cui și, pe brînci, pornește pe drumul elixirului artistic...

Își dă seama, că așa e mai puternic, mai adevărat.

Nu i-a spus-o nimeni, dar aici simte ivirea lui pe lume...

Maximilian, fără angajament, în panică, îi descrie mizeria vieții de artist — foame, frig, ghete scîlciate și nici măcar un muc de țigară ... Nu găsește cel mai infim ecou în sufletul pătimașului. Ceva mai mult, Leonard îi răspunde fredonînd bărbătește un cuceritor vals vienez.

După care adaugă :

— Dragă Max, nu știu cine-mi spune, dar îmi spune... Sînt sortit să trec prin viață ca un arcuș pe o vioară...

Celebritatea licărește în ochii adumbriți ai frumosului, fascinantă stea polară ; în timp ce pasărea paradisului e pe-aproape, să-i întraripeze lutul.

Tîrîş-grăpiş mai trece cîtva din şcoala fituită. Constantin Nae nu ştie ce să creadă de băiatu-său, care începuse atît de bine la Buzău. Unchiul lui Leonard, datorită ajutorului căruia intrase la Otescu, ameninţă cu neplata consistentelor taxe. Numai că fermecătorul, fermecat de scenă, îşi vede mai departe de vocalize, să-şi încălzească glasul ...

Într-una din veri, aflîndu-se la o rudă la Botoşani, profită de venirea în turneu a lui Poenaru, şi-l atacă din nou ... Face audiţia, desfăşurîndu-se cu aplomb — cîntă, declamă, spune proză. Directorul-artist e cucerit definitiv de calităţile şi stăruinţa adolescentului, şi-i susţine încrederea.

Dar nu-l povăţuieşte să părăsească şcoala.

La cîtva timp, Leonard o face fără nici un regret, mai cu seamă că unchiul, exasperat de notele proaste, încetează să-i plătească întreţinerea la pension.

De-aici înainte, pe orice cale, zi-noapte, sfinţenia teatrului pogoară pe fruntea lui ! Logodirea cu scena e pe vecie, fără nici o opreliște. Maximilian, contrariat, e înmărmurit de atîta îndîrjire. Sau prevede năvala celebrităţii pe superbul nerăbdător, hărăzit să-i piardă pe drum pe absolut toţi ceilalţi ...

Să-i reînnoiască rugămintea — are 16 ani — Leonard îl caută din nou pe Nicu Poenaru. Îl nimerește tocmai întors, cernit, de la înmormîntarea mamei sale. Deși momentul nu e de loc favorabil, adolescentul insistă. Directorul, plîns, se întreabă : de unde atîta perseverență ?... Și pe răsturnarea timpului, prin vagul lacrimilor abia sbicite, se și vede, la fel pe el, cu douăzeci de ani în urmă, solicitînd angajament lui „Musiu“ Millo, după care fugise de-acasă. Înduioșat, repetă bunăvoința de-atunci :

— Te-am luat ! Cu doi lei pe zi.

1903, toamna. Poenaru își instalează trupa la Focșani, excelent oraș de teatru, pe care-l socotește un soi de fief al lui. Urmează să înceapă repetițiile. Leonard aleargă spre urbea rodului amețitor ca un școlar ieșit pe poartă la plecarea în vacanță.. Are 16 ani și un număr de luni. A venit cu ce e pe el și două-trei cămăși într-un geamantănaș ponosit.

Angajat tenor în cor leagă prietenie, din prima zi, cu un alt corist, brăilean, George Niculescu, bas. Amiciția lor purcede de la pîrdalnica de locuință, căci, fugari la fel de săraci, prevăzători,

nu-şi pot permite luxul celor consacraţi din trupă să tragă la hotel. Chiar dacă viaţa e a lor şi tinereţea doldora de vise, închiriază o cămăruţă amărîtă la Moritz-dulgherul. Un pat, o masă de brad — à la Eminescu — şi în totul, depozitat talaşul blănilor trase la rindea şi rumeguşul ferăstraielor... Recomandîndu-se artişti — Leonard poartă lavalieră şi manşete de cauciuc — tîmplarul surîde îngăduitor ; probabil ştie ce-l aşteaptă...

De la prima repetiţie vocile amîndurora fac impresie.

Încep în cor — opereta *Pericola.* Tricoul de scenă al lui Leonard e numai găuri şi ca să nu se cunoască, găseşte soluţia : cu grimonul de machiaj îşi colorează pielea, în nuanţă ... Neavînd pantofi de scenă şi neexistînd nici în garderoba companiei, pur şi simplu îşi întoarce ghetele pe dos... La scurt timp i se dă un rol de bătrîn. Îl compune cu un haz atît de suculent, cu atîta dăruire, că succesul serii e al lui. A doua zi, în mizericordia de la Moritz-dulgherul, întrecerile celor doi — vocalizele şi intonaţiile tinereşti — ridică rumeguşul în tavan şi vîntură talaşul pe fereastra larg deschisă. Deocamdată lemnarul nu-şi dă seama dacă atare reclamă îi va atrage clientela...

Ca niciodată, focşănenii amatori de distracţie şi să risipească banii, se abţin. Nu vin la specta-

cole. Poenaru pune opera comică a lui Adam, *De-aş fi rege*. Distribuie în rolul pescarului Pifear pe Leonard ; în prinţul Kador, basul de la Brăila. Gîndeşte că aceste noi nume vor atrage publicul. De unde ?... bunii spectatori de altădată dovedesc aceeaşi totală nepăsare. Directorul nu poate plăti, încît Leonard, ca şi ceilalţi tineri, se mulţumeşte şi cu 25 de bani pe zi.

Începe foamea ! Parte integrantă din viaţa actorilor ! Noroc cu admirabilul director — trecuse şi el prin asta. Caracterizîndu-l un susţinut dar de convingere, ştiind unde să apese pe melodramaticul vieţii, obţine de la restauratorul Vlădescu masă, pe sponci, pentru trupă, pe credit.

Şi aşa, anotimpul strugurilor se duce pe coarda razachiei... Nici un semn de îndreptare. Încep şi ploile de noiembrie, noroaiele, ca tacîmul să fie complet. Poenaru totuşi se îndîrjeşte, mai speră. Aşi ! Sălile stăruie goale ca un Cerc de recrutare după încorporare ...

Colac peste pupăză, începe să fulguiască. Pişcă frigul.

Făcînd bilanţul, dezastruos, directorul se decide să ridice ancora.

Adio, urbe recalcitrantă, o să ne doreşti ! Spre alt oraş, providenţial !

Înălţînd imn de slavă restauratorului, îl convinge să-i păsuiască datoria întregii trupe, pînă la o nouă vizitare a oraşului :

— Scumpule, de unde ?... Ai văzut cum mi-a mers... Ce Trafalgar a fost ! Mai dau eu pe-aici ... Îţi achit data viitoare.

Împăcat, Vlădescu e gata să scape o lacrimă pe frontispiciul vieţii de artist. Se mulţumeşte să strîngă cald, de duioasă despărţire, mîna directorului.

Apar însă Leonard şi Niculescu.

— Don'director, ce facem cu Moritz-dulgherul ?... Ne trebuie bani să plătim camera.

— Ce-aţi păzit, de nu l-aţi cîştigat ?... pînă acum ? ... V-am spus nu o dată : convingerea e totul, şi la scenă şi în viaţă. Determinaţi-l să vă aştepte ; ajunşi la Iaşi, vă dau bani să-l achitaţi.

Contrariaţi, cei doi rămîn locului, ceea ce urcă tonul lui Poenaru :

— Şi mai la urma urmelor, aveţi geamantane... Foarte bine vă pot ţine locul pînă să plătiţi datoria.

Neavînd încotro, dulgherul e obligat să accepte tîrgul. Şi Leonard, ca şi brăileanu, se despart de Focşani strict cu ceea ce e pe ei...

Nici la Galaţi nu e altfel. Afluenţa nu umflă punga lui Poenaru. Hai la Buzău ! Aceeaşi soartă ;

nu vine lumea ! Şi zăpezile iernii care pustiesc trista expediţie, în care singur Leonard stăruie diafan, copilul visului neînfricat la vicisitudinile pribegiei, fericit că şi-a găsit jucăria : orbitoarele lumini ale rampei.

Învaţă partiturile celorlalţi, toate rolurile, fără să-şi facă gîndul că le va juca vreodată ; observă tot timpul ce fac interpreţii principali, artişti experimentaţi ; trage cu urechea la orice discuţie ce se poartă în jurul meseriei. E mai mult decît harnic. Se ataşează cu fiecare clipă grea de Poenaru, s-ar duce după el pînă la capătul lumii... Nu fiindcă e favoritul publicului. A deschis ochii pe el şi îl simte la scenă cîntăreţ cu inflexiuni catifelate, valorificînd admirabil conţinutul sufletesc al melodiilor ; artist stăpîn pe momentele de dramoletă, de comedie, în egală măsură. În plus, descifrează în sacrificiul lui, acest apostolat care merge direct la sufletele oamenilor...

Neavînd cu ce şi unde, Leonard doarme în teatru. Fiind frig — geruieşte afară — se acoperă cu decorurile, se înfăşoară în praful culiselor... Se visează, ţînc, aici pe scena de la „Moldavia“, cu cununiţa de premiant care înlăcrimează iubitorul părinte ... Cîte s-au schimbat de-atunci ! Ce traiectorie parşivă are viaţa ! La ziuă se deşteaptă neodihnit şi, cu toată sănătatea puternică, îl încearcă

primele junghiuri... O singură cămașă — a fericitului ! — dar... s-a murdărit. Se vrea cochet. Și-atunci, iese din oraș, aleargă pe cîmp la apa Buzăului. Dinspre munte apa nu se mai cunoaște, troienită de infinitul alb... Peste lințoliul înghețat pogoară melodia lineară a ninsorii în care țignalul crivățului naște reminiscențe... Pe lume nu mai e nimic decît un artist și-o cămașă murdară... Cu mîinile care nu și le mai simte scurmă zăpada, oblăduit de croncănitul ciorilor ce-i îmbulzesc vietatea. Cu greu reușește o copcă în ghiața translucidă. Și gol pînă la brîu, dîndu-se crivățului, își spală meticulos rufa, după care o întinde peste niște bieți supraviețuitori mărăcini, să i-o zbicească, scoarță, gerul. Cu torsul bărbătesc gol, în pustiul alb, ninge abundent pe el ca pe-o statuie. Și viscolește peste Leonard, și viscolește...

Cu aceeași cămașă descinde la Iași.

Aici, iarnă polară.

Bocnă Lăpușneanu, bocnă Sărăria, ghețușca Păcurarilor dă săniile peste cap și, probabil, la Bucium, în înserare, colții lupilor hămesiți mușcă din fumul hogeagurilor o iluzorie îndestulare... Dispărută și gureșenia vrăbiilor, ascunsă în clopotnița

bătrînă de la Golia, dragile de ele își ascut ciocurile de metalul clopotelor, înghețate și ele, în speranța firimiturilor primăverii. De vor ieși din așa o iarnă ...

Trupa trage la Hotel „Rusia“. Jupîn Leibovici, care-l cunoaște nu de azi de ieri pe Nicu Poenaru, pune numaidecît la dispoziție odăile. Directorul le fixează dintr-un ochi. După care, lăsînd-o pe coana Stela, consoarta, fata marelui Anestin de la Naționalul craiovean, să desfacă geamantanul, caută să fixeze cu hotelierul — antreprenor și la Circul Sidoli — data începutului. Preocupat de soarta celor ce au urcat Moldova cu ultimele speranțe, știe că, deocamdată, n-are de unde să le dea bani. O să grăbească reprezentațiile. Se adresează patronului, direct să-l pună în temă :

— Dumnezeu cu mila, jupîn Leibovici ! De unde venim nu ne-a mers bine, ca să nu zic prost de tot... Ne-am îndreptat încoace la sigur. Ieșii nu mi-au trădat niciodată încrederea...

Hotelierul nu bagă de seamă tremolo-ul din vocea lui Poenaru. Replica-i dă pe loc o hotărîtă reușită :

— Poți număra de-pe acum bumăștile încasărilor... N-am nici o grijă. Ai trupă bună ! I-a mers lui Al. P. Marinescu — și numai cu fie-sa...

— L-am chemat și pe Băjenaru, pentru premieră...

— Cu atît mai abitir !

La cîteva zile — 1 ianuarie 1904 — cortina se ridică la Sidoli cu *De-aș fi rege.* Renumitul Băjenaru în rolul Zephoris. Nume cotate ilustrează și restul principalelor partituri : Margareta Dumitrescu, viitoarea Margareta Dan, Pepy Mohr, Leontina Ioanid, Alexandru Bărcănescu, Iosif Klein. Între începători, buni la de toate : Demion, Gheorghiu-Klampas, Caretaș-Vermont, Cristescu Pielelungă, George Niculescu, Leonard. Sala aproape goală. La al doilea spectacol și mai puțină lume. Iar la următorul, gura Mafaldei-Leibovici se dovedește complet mincinoasă : nu se vinde nici un biet bilet și deci nu se poate juca. Ca dezastrul să fie complet, la Naționalul ieșean opereta *Vagabonzii* de Ziehrer, cu Lucreția Brezeanu și Soreanu, aduși de la București, rupe pămîntul... Picioarele unor franțuzoaice de local s-au arcuit peste protipenda Cetății de scaun și tocmai fiindcă dau iz parizian și slobozenie gurii, lumea năvălește... Mai clămpăne și castanietele unei dansatoare spanioloaice, Artémise Colonna, care și ea face ce poate ca trupei lui Poenaru, de astă dată, ieșenii să nu-i acorde nici un fel de credit... Ar mai fi ceva : compania dinainte, a lui Marinescu, abia plecată, repre-

zentase cam același repertoriu și bahluienii, moldoveni cu scaun la cap, nu cheltuiesc să-și apropie teatrul prin comparație... Fie-zis : repede mai pălesc luminile la Sidoli. Le stinge urletul crivățului. Troienele înțepenesc cortina-n podele. Și zăpada acoperă anunțurile afișelor, nici vorbă să mai fie de trupa Poenaru.

Nu se mai joacă.

Alunecați pe ghețușcă, actorii se refugiază în bîrlogul de la hotel, unde, în ultima cameră a coridorului, Leonard împarte mizeria, mai tîrziu urgia, cu George Niculescu, în același pat, și cu Gheorghiu-Klampas, ce se lăfăie singur.

Jupîn Leibovici, experimentat în de-alde astea, nu ridică pretenții. Tot n-ar schimba situația. Îl păsuiește pe Poenaru, lăsîndu-l să se zbată din cunoscut în cunoscut, împrumutîndu-se să-și ție angajații cu timirciș și mai nimic... Să învîrtă totuși un ce profit, hotelierul bagă numaidecît la Sidoli trupa Goldenberg, care fie spus, de la început, merge în plin...

Poenaru însă, nu se dă bătut cu una cu două. Continuă repetițiile. Așteaptă să treacă trupa evreiască și, încrezător, să reînceapă. Dar, curînd, epuizînd cunoștințele, se găsește în jalnica postură de a nu putea da angajaților nici puținii bani de masă. Salvarea îi vine de la pensiunea-restaurant

de sub hotel. O ţine o franţuzoaică, Madame Delaunay. Directorul o ştie bine, a mîncat la ea de-atîtea ori. În doi timpi şi trei mişcări o convinge să hrănească artiştii pe datorie :

— Madame Delaunay, o să fii pomenită în catehismele teatrului românesc !

Şi buna franţuzoaică se înhamă să potolească înfometatele guri.

Sfîrşind Goldenberg, în aureolă, Poenaru intră cu ai săi la Sidoli. De astă dată cu *Voievodul ţiganilor*, *Pericola*, *Sărmanul Jonathan*, *Girofflé-Giroffla* şi opera *Cavaleria rusticana*.

De la repetiţii, Leonard le ştie pe de rost.

Frumosul adolescent, care abia a împlinit 17 ani, se dovedeşte săritor, util în trupă. Face de toate : rupe bilete la control, pune mîna la montare, se îngrijeşte de placarda de la intrare pe care o mănîncă îngheţul zăpezilor, este corist, artist-cîntăreţ, capabil să înlocuiască imediat pe oricare din protagoniştii indisponibili. Vorba directorului : mănîncă teatru cu pîine...

Dar, ca şi începutul, cele cîteva spectacole urmează cu stigmatul nefastităţii pe ele... Nu vine nimeni şi trupa mai mult repetă decît joacă. Şi ca dezastrul să fie definitiv, iarna se încrîncenează şi în camerele de la hotel nefăcîndu-se foc, e mai frig ca afară... Nopţile sînt un infern. După rebegeala

moinită în localul și mai mult în jurul plitei din bucătăria franțuzoaicei, Leonard și Niculescu vin seara la culcare îngroziți de gîndul dîrdîielii în doi...

Gheorghiu horcăie, sacrificat mai devreme, înfășurat în boarfele crivatului, peste care și-a cocoloșit întreaga ținută de stradă, pînă și pantalonii. Cel ce e mai mult spre comic nu și-a dat seama cît frig, strîns în oraș, au adăugat țoalele pe subțirele așternut...

Între Leonard și Niculescu începe tîrgul. Țopăind și bocănind, să se încălzească, fiecare caută ca celălalt să fie primul la luarea contactului cu înghețul patului.

— Dă-i brînci că ești mai tînăr... pedalează basul.

— Ba tu, ești mai solid. Și ai și cămașa întreagă, nu ca a mea, hărtănită...

Pînă la urmă, gen Gheorghiu-Klampas, trîntesc repede tot de pe ei peste foița de țigară a pretinsului așternut, și, strîngîndu-se în brațe, suflînd unul într-altul, adorm fericiți, visînd numeroase ridicări de cortină, aplauze, potop de aplauze...

Așa, iarna dă în ei, însă tineri, nu se cunoaște ; căci, de dimineață pînă seara, Leonard împușcă note înalte în timp ce Niculescu îi ține hangul, la bas, vocile lor sunînd autoritar, bărbătește. Se for-

malizează toanta care are grijă de odăi, urlînd pe la uşi, pe la fereşti, cui vrea s-o asculte...

— Actiorii iştia !... Iaca, nişti golani ! Behăie toată ziulica pe veresie... Cînd mă scapi, Doamne, di ei ?...

Le pîndeşte plecările şi, imediat, deschide larg ferestrele, ţinîndu-le permanent de perete. Numai aşa — gînd preconceput — e convinsă că îi va da în ohftică...

Băjenaru s-a dus.

Leonard a avut destul de învăţat de la el... Au mai plecat și alții, din cei cu vază.

Poenaru s-ar urni și el, cu trupa, spre alt oraş, dar n-are cu ce. Nici buna franţuzoaică nu mai poate face faţă, căci și-a vîndut și ultima bijuterie, ca să binemerite de la teatrul român. Spectrul foamei face ravagii printre cei de la Hotel „Rusia“, unde acutele lui Leonard tună nestingherite... Două zile și două nopţi, chipeşul cîrlionţat nu pune nimic în gură. Ba da : apă. Îl sîcîie și lipsa ţigărilor — otrava binefăcătoare intrată în sînge, pe definitiv... Și mai la urma urmelor nu e destul : îl lasă și ghetele. Calcă pe ciorapi, nu mai poate ieşi din hotel.

Și cînd te gîndeşti, la doi paşi, la Naţional, e cald și bine, public să n-ai unde să-l bagi ; șantezele franţuzoaice scapără scîntei, cît fanţii din pro-

tipendadă să facă pariuri pe nurii fiecăreia ; jupînul Leibovici își lăfăie nopțile, intacte, în moliciunea pufului de gîscă, visîndu-se unic supraviețuitor, precum Lot, la Marea Moartă...

În odăița geruită — într-adevăr nepreschimbați în statui de sare ca nevasta biblicului — Leonard, Niculescu și Gheorghiu întîrzie diminețele în agonia patului, cu chiciură la gură... Într-una din ele, bate cineva la ușă. Își face apariția un vlăjgan.

— Acu mă eliberai din armată, jandar... Îmi spune Danielache. M-a angajat domnul Poenaru, actor în trupă...

Și le întinde un pumn de țigări.

— Frumoasă trebuie să mai fie viața de artist !...

De sub pat încălțările lui Leonard îi cam contrazic replica...

Și pe loc, novicele într-ale reflectoarelor umflă un carnet de bilete rătăcit pe masă. Fără să mai spună o vorbă, dispare. Pînă seara „măhărește" din negustor în negustor, tot Tîrgul-Cucului, încropind 13 lei pentru un spectacol care știe precis că nu va avea nici cînd loc... Banii, neatinși, îi bagă într-o pereche de ghete de toată frumusețea, pe care le dăruiește sechestratului în hotel, „încălțîndu-l" pe viață... Așa îngroașă încă unul rîndurile mizericordiei, supunîndu-se dîrdîielii nopților, la

spatele lui Klampas, în patul îngheţat al fericirii actoricești...

În desperare de cauză — tot Iașul pălăvrăgește soarta grea a nefericitei companii — Poenaru își caută salvarea.

Aduce pe Maximilian, de care începuse să se vorbească la București.

Supraveghează, de pe celălalt trotuar, ca și cum n-ar avea amestec, felul cum angajații mărunţi execută afișajul. Doar cu privirea le indică locul unde cade bine să fie fixată reclama. Cu căldarea cu pap și bidineaua, scule triumfale, și chiar o scară purtată de Caretaș-Vermont în spinare, ca afișele să troneze cît mai sus, bunii la toate salahoresc de-a lungul orașului prin gerul de minus 20 de grade. Mai suplu și mai rapid. Leonard se cocoață pe scară, în văzul trecătorilor, și după ce lipește conștiincios marginile afișului, să nu facă burtă, îi aplică o palmă, hohotind :

— Doar iarna viitoare să-l mai dezlipească !

Drept care, în final, directorul îi cară după el la ceainărie, să le încălzească oasele cu cîte un ceai scociorit pe sub pelerină și cîteva strivite ţigări, iluzii ale îndîrjitei existențe cu praf de vise...

În zumzetul ceainăriei, Leonard, aplecat spre director, ține să observe că reclama a fost întinsă numai pe centru.

— Ioc periferiile ! O să le fac eu la noapte, de unul singur...

Și noaptea, lăsîndu-și camarazii în gerul de la hotel, colindă mahalalele cu afișele la subțioară și mîinile înghețate, schimbate pe toarta căldării cu lipici. Scapă de la hingheri un nenorocit de cîine de pripas, ce se ține umbră recunoscătoare după el... La fiecare popas animalul se gudură, „afișorul" scontînd în acest semn de duioasă amiciție încrederea succesului noilor operete ce se chinuie să popularizeze, prin nămeți ! Aproape la ieșirea din oraș, epuizînd sulul de afișe, o luminiță îi dă în ochi... Ușa întredeschisă varsă în gerul de-afară aburi calzi și un duduit de cuptor. E o brutărie. Mulțumit de afișajul realizat, Leonard nu-și mai simte, nici mîini, nici picioare. Îl doare spatele, îl dor șalele și este obosit peste măsură. Luîndu-și inima-n dinți se strecoară înăuntru. Cuțu rămîne afară. Brutarii goi, spoiți de făină, transpirați, îi păsuiesc popasul cald, rîzînd la îngîimarea-i :

— Artist ! În trupa Poenaru... Vai de păcatele noastre !...

Preț să-i intre mirosul jimblei rumenite pînă-n rărunchi și dogoarea să-l dea în curată beatitudine, Leonard își ia rămas bun.

Și se întîmplă minunea : cel ce manevrează lopata, pricepînd năpasta, miluiește robul lui Dum-

nezeu, rătăcitul noctambul, cu o crescută pîine, care aprinde palmele abia desmorțite...

Afară, urle crivățul cît o vrea ! La lumina încurcată de fulgi a unui felinar, înfometatul frînge pîinea în două : cîine și artist se ospătează, pe săturate, în vifornită... Ajunşi la hotel, Leonard dă cîștig de odihnă cîinelui sub scară ; apoi urcă la trupul cald al tovarășului de coșciug.

Soluția Maximilian însă nu aduce nici un fel de schimbare.

După numeroase repetiții se joacă o singură dată *Fetița dulce,* opereta lui Reinhardt, și de două ori *Floarea de ceai* de Lecocq.

Dă bir cu fugiții Danielache, care tot timpul angajamentului n-a primit nici o firfirică... Lasă un bilet :

„Am plecat să mă spînzur !“

Catastrofa desființează sufletele acestor pribegi, nemîncați, dezbrăcați, înghețați ; învinețite umbre pierdute prin Ieșii ninși secular, în care, de ce n-am spune-o, o duc ceva mai omenește vrăbiuțele dosite la Golia, morții afundați la „Eternitatea“... Ninge teribil ! Bojdeuca lui Creangă nu se mai cunoaște ; îmbătrînesc Trei Ierarhii cu cîteva secole ; la Copou, teiul lui Eminescu frînge eternitatea luceafărului în vifornită ; și franțuzoaica, mama răniților, Madame Delaunay, nu mai are nici pre-

text să contrazică zăpezile, lacrimă să plîngă atare mizerie actoricească...

Prin ce miracol a venit primăvara ?... Uf !... ieșiți din iarnă. Și, ... salvare, Purimul evreiesc ! Două zile și două nopți, evreimea, respectînd tradiția, benchetuiește mascată și costumată. Nenea Iancu Racoveanu, posesorul garderobei confecționată de Măgureanu, datorită căreia face totdeauna parte din combinațiile lui Poenaru, închiriază pînă și ultimul costum familiilor înstărite, ce plătesc bine. Cu banii realizați, directorul achită întrucîtva jupînul și nobila franțuzoaică ; după care trupa se desprinde, în fugă, de Iași.

Se ține un timp, besmetec, de scara vagonului, cîinele scăpat de la hingheri, cu care Leonard împărțise în noaptea polară amara bucată de pîine...

La drum, mașină infernală !

Spre alt mult visat Eldorado !

Înapoi, la Focșani !

Aceeași poveste, tristă.

Focșănenii, îndrăgostiți de teatru, repetă figura, nu arată interes trupei lui Poenaru.

Pe parcursul unei luni se joacă într-o pivniță, Teatrul Lupescu, un singur spectacol cu *Pericola* și un altul cu *Fetița dulce.*

La para lumînărilor, în cabinele de sub scenă, actorii, neavînd cu ce se demachia, bucătarul unui restaurant, să intre gratis, le aduce o cratiță cu untură, să le servească drept vaselină. Dar, rupt de foame, Cristescu Piele-lungă rămîne în teatru după reprezentația inaugurală, înfulecînd conspirativ, fără pîine și sare, toată grăsimea rămasă... A doua zi, în chinuri, fără să mărturisească, se plînge celorlalți că nu pricepe de ce i s-a aplecat... Datorită lăcomiei lui necugetate, după seara cu *Fetița dulce,* cei prefăcuți în bătrîni părăsesc teatrul ca atare, trebuindu-le cîteva zile, să revină la normal... Lui Poenaru îi trebuie cinci lei pe zi să-și hrănească angajații ; și numai cînd îi găsește, de împrumut, beneficiarii au parte să mănînce un ficat și ceva pîine, total cinsprezece bani.

Trupa, sătulă pînă peste cap, se împrăștie. Mai cu seamă că Grigoriu, cu contractul Parcului Oteteleșeanu în buzunar încă din februarie, urmează să dea Bucureștilor, în vară, prima companie permanentă de operetă.

Ca să facă rost de bani de drum, Maximilian își vinde paltonul ; fără să-și scoată geamantănașul de la Moritz-dulgherul, basul Niculescu ia drumul bărbierii părintești la Brăila ; Demion rămîne acasă la Focșani ; și Piele-lungă — desperat de-atîta

foame ! — se pierde în lume, pe urmele lui Danielache, cel dus învîrtindu-se, să se spînzure...

Leonard rămîne cu Poenaru, alăturîndu-i-se și Gheorghiu-Klampas.

Directorul aranjează ca tustrei să se producă la varieteul „Regal", în asociație. Program : o comedie într-un act, Poenaru o romanță, Leonard și Klampas duetul ofițerilor din *Vagabonzii.* Din prima seară : lovitură ! Le revine cîte 1 leu și 50 de bani fiecăruia... Și tot așa, seară de seară, întreaga lună cît joacă la șantan. Zile calme, asigurate, în care Leonard are răgazul să împrumute de la Poenaru noianul sfaturilor meseriei de artist... În plus, cîștigă experiența de a se băga cît mai în sufletele consumatorilor, producîndu-se, altfel decît la teatru, în imediata lor apropiere. Simte că e chestiune de inimă, se face la precizie ascultat, urmărit în ce face, frumusețea și farmecul lui fiind pelerină înstelată în nopțile cabaretului... După aplauze dau în plin cupele înspumate ! Dansatoarele ce bat „Brîulețul" și „Banul Mărăcine" și mai la urmă își destind grațiile pe la mese, îl pîndesc, îndrăgostite, care pe care ... Suflă vînt de nebunie cu el, căci și școlărițele, din cursul superior, încep să-l urmărească, de frumos ce e ! Una din ele, Roro, își imploră părinții, s-o ia la șantan... Ajunge să-l

cunoască. Fata e de vis ; petală de floare, sărutată de zefir, în zi însorită. Se încinge între tinereţele lor superbe o iubire pătimaşă, în care sărutările fac mai mult decît vorbele... Înlănţuirile le lunecă prin primăvara despletită oprind admiraţia trecătorilor de-a lungul străzilor. În seninul luminii şi-n beatitudinea reavănă, explodează unul în braţele celuilalt. A dat şi liliacul în floare, apostilă pe o splendidă pagină de amor !

Pierzîndu-și complet capul, Roro mărtuirsește lui Leonard că intenţionează să fugă după el de-acasă. Înamoratul taie în carne vie :

— Ajunge că am făcut-o eu... Termină-ţi școala ! Pe urmă...

Expiră contractul la cabaret.

Cu ultimele resurse Leonard scoate geamantanașul de la Moritz-dulgherul. Are grijă să achite și datoria basului, fiind sigur că îl va reîntîlni, să-i predea avuţia ...

Vădit întristat de despărţire, ridică ancora și Nicu Poenaru. Împreună cu coana Stela se îndreaptă spre Craiova, chemat de Anestin. La cîteva zile dispare și Gheorghiu-Klampas. Și Leonard, prîslea companiei prăbușite, rămîne să îngroașe afluenţa chibiţilor de la cafeneaua „Napoleon“, pe care Kir Romanos o ţine în centrul orașului...

Căldura dragostei cu Roro îi ține de foame... Dar, pierduta, are năstrușnica idee să-i ceară o fotografie, ca să-l țină la sîn...

— Una în care să fii cît mai tu ...

— Să văd pe care o aleg ...

În realitate n-are bani să se fotografieze.

Desperarea încolțindu-l, îi vine în minte Băjenaru, tenorul lîngă care cîntase la Iași și de la care deprinsese multe învățăminte. Mare acum, o fi trecut și el prin de-al d-astea... Scociorîndu-și buzunarele, într-o doară, îi scrie o carte poștală.

„Focșani

D-le Băjenaru,

Audind că faceți o combinație cu Dl Bărcănescu pentru Rașca să jucați vre-o 15 dile ve rog f. mult să'mi trimiteți și mie bani de drum și să viu și eu. Nu me refuzați vă rog. Aci n'am ce mai face. — Angajați-me și pe mine unde va și o dată pus, sub protecția d-tale, cred că o să ajung bine, de o're ce știți că îmi place să muncesc. — Vă rog nu întîrziați cu răspunsul. —

Ve salut

N. Leonard *(ofițerul din Vagabonzii)*
artist

Cafeneaua Napoleon
Domnului Ion Băjenaru
tenor
str. Zece mai (Filaret)"

Combinația de la grădina Rașca e în realitate a lui Al. P. Marinescu, vechi, cu faimă, ca și Poenaru, director al unei companii de operetă. De la acesta primește Leonard, la cafenea, suma de 12 lei odată cu propunerea de angajament. Se fotografiază la iuțeală și ca chipu-i cutremurător de frumos să persiste în corsajul adoratei, iubirea primăverii focșănene perpetuîndu-se pînă-n timpurile noastre, cel încrezător în steaua lui polară scrie citeț, caligrafic, în josul fotografiei :

Iubitei, pe viață !
N. Leonard

Primul lui autograf !

Neavînd cum contrazice destinul, Roro îl conduce la primul tren. Pe scara vagonului, o sărutare pînă la capătul lumii ... Dar, vai, mașinăria se pune în mișcare... Cît pot să semene anumite momente din viață ! Pe desprinderea trenului, la Iași, un cîine de pripas ; la Focșani, o fată dulce, zălogită iubirii...

Boabe de lacrimă strălucesc în ochii ei ca roua dimineții în soare...

La Rașca este angajat cu 120 de lei pe lună. Enorm, față de pustiul ieșean și izbeliștea focșăneană !

Al. P. Marinescu îl distribuie, la început, într-un rol de bătrîn, în *Fetița dulce.* Este de-acolo ! Cîntăreț și actor în plin, dovedește supremă maturitate. Fire apropiată, cîștigă nu numai publicul, ci și întreaga trupă. Imediat directorul îi dă al doilea rol, după cel principal deținut de Achil Popescu, în opereta *Vînt de primăvară.* Excepționalele calități înaintează peste rampă în plin București. Leonard nu mai are ce să aștepte ; doar triumful ! E mare de la început. Vara lui 1904 trece vorbindu-se insistent despre el.

Toamna, compania Marinescu se desface.

Leonard n-are a aștepta, căci este numaidecît solicitat de o formație de turneu condusă de tenorul Alexandru Bărcănescu și Niculescu-Buzău. Trupă bună, repertoriu de operă și operetă axat pe vocea tenorului conducător, care studiase la Viena, și a renumitei primadone Mara d'Asty. Pe afiș, nu ca azi, la turneu, o singură lucrare, ci operetele : *Vînt de primăvară, Fetița dulce și Curse-grătare ;* operele *Traviata, Bal mascat, Carmen, De-aș fi rege.* Leonard este angajat cu 140 de lei pe lună.

Turneul decurge destul de bine.

La Fălticeni însă se întîmplă o nenorocire.

Urcînd drumul de la gară în oraș, inexplicabil, Bărcănescu pierde vocea.

Trebuie cineva care să preia rolurile de prim-tenor, altfel turneul nu poate continua.

Şi adolescentul de numai 19 ani se încumetă !

Neşansa Bărcănescului iveşte orbitoare stea. Fără pregătire specială, fără repetiţii, Leonard, nu că „salvează", triumfă ! Electrizează de la apariţie. Ca de cînd lumea în rol, vocea melodios caracteristică, neîntîlnita valorificare a cuvintelor, artistică-raia dezinvoltă, trăirea fierbinte, fascinanta frumuseţe nasc pe dată miracolul Leonard. În sorţii lui trebuie tălmăcită graţia divină.

De la Fălticeni înainte ovaţiile sînt în întregime ale lui. Cu o singură repetiţie intră în toate rolurile lui Bărcănescu, oraşele fiind date peste cap de vrăjitoria scenică a noului excepţional artist. Succesul îi este atît de categoric că are îndrăzneala să anunţe un „beneficiu", la Constanţa, în care nu crede nimeni din trupă. Face o reţetă record, neîntîlnită pînă la el : 950 de franci ! Banii i se duc printre degete, arătînd lipsă de stimă pentru ei, generozitate faţă de toţi camarazii. La Călăraşi triumful îi este indescriptibil, încît după cîteva zile, primeşte la Severin, o scrisoare de la un admirator călărăşean care-i comunică, nici mai mult nici mai puţin, că împreună cu prietenii săi, uluiţi şi ei de aşa văpaie artistică, i-au strîns suma de 4 000 de

franci pe care i-o va înmîna la Bucureşti în cursul lunii mai.

Întreaga trupă, neobişnuită cu asemenea basm, opinează că cineva i-a făcut o farsă ...

Dar capotarea lui Alecu Bărcănescu şi înălţarea, în plin, a lui Leonard, se dusese ca vîntul, cum se petrece la teatru, şi ajunsese şi la Bucureşti, la Oteteleşanu, unde Constantin Grigoriu pusese, în vara ce trecuse, bazele primei companii permanente de operetă.

Intrigat, Grigoriu trimite pe Băjenaru la Tîrgoviște să vadă care este adevărul, cum merge la scenă acest tînăr, de se vorbește atîta de stăruitor despre el. Şi dacă îl va găsi talentat să-l și angajeze. Băjenaru îl ascultă în *De-aş fi rege*, în *Carmen*, în *Bal mascat*. Este total cucerit de splendida surpriză.

Astfel ajunge Leonard în trupa de la Oteteleșanu, angajat cu 200 lei lunar.

Teribil îl impresionează pe Grigoriu frumusețea lui Leonard ! Îl distribuie în opereta *Vrăjitorul Nilului*. La una din repetiţii scrisoarea admiratorului călărășean se dovedește a nu fi fost farsă. Leonard se pomenește la Parc cu un bătrîn,

a cărui nobilă figură e încadrată de o superbă barbă albă. Îl aşteaptă să termine şi-l invită la dejun. Blagoslovit prînz prelungit, cu icre negre, toate sorturile de alese bunătăţi, şampanie, după atîta foame... La despărţire venerabilul îi înmînează suma de 4 000 de franci, un ceas de aur cu lanţ din acelaşi preţios metal şi un ac de cravată cu briliante ! Acest „Moş-Crăciun“ al tinereţii lui e numai începutul puzderiei de daruri cu care adoraţia unanimă avea să-i acopere cariera.

După *Vrăjitorul Nilului* în care îşi marchează aplombul şi dăruirea, Leonard face succes în *Frumoasa din New York* de Sidney, şi Grigoriu îi ridică leafa la 300 de lei lunar. I se dă un rol mai întins în *Moştenitorii veseli,* operetă ce prilejuieşte mare reuşită lui Niculescu-Buzău în personajul Maiorul Mura. De la acest spectacol, în care mai apar Băjenaru, Maximilian, Elena Teodorescu, Leontina Ioanid, Aura Mihăilescu şi Ana Grand, gazetele încep să pomenească numele lui Leonard.

Nu a împlinit încă 20 de ani.

Din prima zi a intrării în compania de la Oteteleşanu ochii lui Leonard se pierd în ochii primadonei Elena Teodorescu... Amor mare. Curînd se căsătoresc. Fiind minor, Leonard are nevoie de consimţămîntul părintesc. Elena Teodorescu e ceva

mai în vîrstă. 28 august 1905 : o nuntă ca-n povești la Domnița Bălașa. Naș, Constantin Grigoriu. Deși în august, peste București se revarsă vuiet de primăvară în plin, cu acest mariaj. Biserica ornată cu ghirlande de trandafiri, albi și roșii, e neîncăpătoare. Dominantă afluența feminină. Corul, la care se adaugă vocile celor de la Oteteleșanu, dă fior petalelor de trandafir în timp ce superba tînără pereche oprește respirațiile. Probabil că-n clipa asta, la Focșani, Roro se pregătește să fugă de-acasă...

Aproape de încheierea stagiunii Ciucurette se supără pe companie, pretextînd că Grigoriu nu-l plătește destul. Fac zid comun ceilalți doi comici, Maximilian și Carussy, și tustrei părăsesc ansamblul ce începuse atît de promițător. Se pleacă în turneu fără ei. Programat pînă-n primăvară, de Crăciun, Grigoriu concediază angajații. Leonard și Niculescu Buzău își asumă continuarea turneului, conducerea actorilor. Puterea de muncă a tînărului tenor e neobișnuită, știe pe de rost toate rolurile, pînă și cele de comic. Are, într-adevăr, o sănătate robustă. De puțin timp se stinsese, de tuberculoză, vocea Marei d'Asty...

1906.

40 de ani de la înscăunarea lui Carol I.

Expoziţia.

Capitala-n distracţie. Trupă la Raşca, la Blanduzia, la grădina Bazilescu. Ziarul *Adevărul* consemnează : „La Parc, Leonard şi Virginia Miciora ridică publicul în picioare în opereta *Fata de spălătoreasă.* Cristalele vocilor lor se ciocnesc de stele, scînteind orbitoare feerie muzicală...

Nu merge totuşi strălucit.

Într-o bună dimineaţă îi soseşte lui Grigoriu de la Viena o nouă operetă, *Văduva veselă,* de Lehar. Înregistrase mare succes la *Theater an der Wien ;* 600 de reprezentaţii. Pregătind-o cu îngrijire, făcîndu-i o iscusită reclamă, directorul dă premiera la 5 iunie 1906. Primul rol de tenor este cîntat de Băjenaru ; pentru al doilea rol de tenor — prinţul Danilo — Grigoriu are năstruşnica idee să aducă pe Vasile Toneanu, comic la Teatrul Naţional, care posedă o oarecare voce de bas... Altfel decît se aştepta toată trupa, lucrarea lui Lehar nu merge sus. Spectacolele şchiopătează. Iar după cîteva, la reprezentaţie, se petrece o catastrofă. Un spectator dintr-o lojă, care se distrase bine actul I, la actul II, cînd Toneanu se lasă cît mai afund în bojoci „tunînd" o notă zbierată, bietul om aşa se sperie că, bolnav de anevrism, are o sincopă şi moare !

Toneanu conchide :

— O singură notă am dat şi l-am ucis... Să vie salvarea !

Funestă neuitată cerațiune ! Se duce buhul. „Văduva“ demarase prost.

Stăpînit însă de valoarea operetei, dîndu-şi seama că nu acest fiasco trebuie să constituie soarta ei, Grigoriu n-o abandonează. Nu renunță. Bagă imediat în rolul Danilo pe Leonard. În interpretarea acestuia lucrarea lui Lehar ia proporții uluitoare. De-aici înainte nu se mai poate ține nici unul după el. Începe epoca de glorie a unicului mare tenor. Prin ce taină divină dispar ceilalți — adiacențe — ca să rămînă numai el ?... Începe epoca de nebunie leonardină. Sosit în calda emisferă a inimilor ce abia îl aşteptau, acaparează totul ; e socotit apariție de poveste, legendară. Instituția lui Grigoriu își descoperise pilastrul de opal, s-o susțină în azur... *Văduva veselă* născuse *Prințul Operetei !*

Se întinde la drum o carieră miraculoasă, care nu seamănă cu a nici unui alt artist, nu numai de la noi...

Superbul juvenil astru înscrie, seară de seară, pe cerul Bucureştilor, armonioasă dăruire de

artă, ce uluiește, robește, farmecă... Procesiunea după el e delirantă ! Admiratorii se înghesuie să-i acopere tinerețea cu bogăția darurilor. Primește sume de bani. Devine nabab și își frînge sufletul, fără măsură, pentru toți din jurul lui. Datorită imensei atracții, de cîte ori joacă grădina e neîncăpătoare. Teatrul refuză lumea. Iubește florile ; divinizînd violetele, se comandă coșuri cu violete de Parma, în Italia !, spre a-i ornamenta cabina. N-a existat actor care să primească atîtea scrisori de la femei. Scrisori de la femei de lume, de la școlărițe, pentru un autograf... Scandaluri mondene — el nevinovat ! Șaisprezece magazine, din București și provincie, îi înscriu numele pe firmă. Cînd părăsește teatrul, cu pelerina neglijent aruncată pe umăr, îl așteaptă cupeuri cu perdelele lăsate. Cînd intră la „Capșa" se ridică lumea în picioare, îl aplaudă. Faima lui Băjenaru pălește. Leonard mai are pînă la 21 de ani.

Moare Poenaru.

Mușcat de cîinele său, turbat.

Peste pămîntul deschis, Leonard plînge pe primul său neuitat director.

O harnică furnică îi duce una din lacrimi, nestemată, după magistrul care se scufundă...

Spre sfîrșitul stagiunii Leonard vrăjește Bucureștii cu rolul principal din *De-aș fi rege*. Se pleacă

în turneu. Cîteva principale orașe, după care Grigoriu din nou desface trupa. Soarta companiei o iau mai departe în mîinile lor Leonard și Niculescu-Buzău.

Pînă la urmă Ciucurette, Carussy și Maximilian revin în trupă ca asociați. Grigoriu aduce pe marele Paul Gusty, de la Teatrul Național, ca director de scenă, pe Robert Franck, de la *Karltheater*, din Viena, ca dirijor. Este reprezentată o localizare a lui Gusty după Millöcker, *Stafia Dîmboviței*, în costume naționale.

În portul strămoșesc Leonard e prinț valah de poveste.

La opereta ce urmează, *Fire de artist* de Eysler, tînărul tenor este trecut în cronicile gazetelor înaintea lui Băjenaru. De la acest spectacol toți condeierii de specialitate îi recunosc suveranitatea superbelor excepționale daruri, menționîndu-l primul, indiferent de ce rol joacă, indiferent de restul distribuției.

Să rotunjească activitatea companiei, Grigoriu ia pentru stagiunea de iarnă Teatrul Liric. Pînă la începerea repetițiilor Leonard face prima călătorie la Viena, cu Soreanu și Maximilian. De la început e cucerit de minunata patrie a operetei. Orașul valsului, arhiducilor și Dunării sinilii, va fi foarte des întîlnit în pașii săi... Acum cînd soa-

rele moale de toamnă încălzeşte dulce frenezia funigeilor, în Prater, *gretchen*-ele vieneze nu-şi iau ochii de la frumosul tulburător străin, pierdute în adoraţie...

— Max, tot sensul vieţii mele rămîne scena ! Şi cadînele ăstea care nu mă mai slăbesc din ochi...

Pe lună, cei doi, împreună cu Soreanu, ducîndu-se la *Karltheater,* văd o operetă a lui Oskar Straus, *Walzertraum.* Leonard îşi dă seama cît de mult ar putea face peste ceea ce are în faţă... Înapoiat în ţară, aduce lui Grigoriu *Farmecul unui vals.*

Stagiunea se deschide la Liric cu *O mie şi una de nopţi* de Johann Strauss. Cronicarii mărturisesc că n-au cuvinte la înălţimea succesului lui Leonard.

4 martie 1908 : premiera operetei *Farmecul unui vals.* Triumful lui Leonard este peste închipuire ! La fel de excepţional actor ca şi cîntăreţ, învăluie întreaga realizare a rolului în farmecu-i miraculos ce răspunde în suflete, peste rampă, ca o litanie... Grigoriu n-ar greşi întru nimic reintitulînd muzicala poveste vieneză, *Farmecul lui Leonard...* Femeile din sală sînt surexcitate la maximum.

Din nou la Viena. Tot cu Maximilian. De astă dată decis să obţină un angajament. Are boală de operă. Reuşeşte fixarea unei audiţii la *Volksoper.*

Dar, fire boemă, ca să nu zic vagabondă, refuzînd totdeauna să se încadreze în canoane severe, austere, renunţă neîmpărtăşind drasticitatea conducătorilor de teatru germani.

Reîntors la Parc, bucureştenii îşi răcoresc sufletele la spectacolele lui — *Farmecul unui vals* şi *Văduva veselă* — aglomerînd grădina. Nu se găsesc bilete ; încasări maxime. În iulie cîntă *Liliacul,* făcînd o mare creaţie din rolul Eisenstein. De zeci de ori rechemat e potopit de flori... N-are a se opune, îi şi place această slăvire dusă pînă la zeificare. Cabina îi este neîncăpătoare, parte din coşurile cu flori rămînînd afară. Azalee, violete de Parma, trandafiri, verbină, odată cu puzderie de scrisori parfumate pe care n-are cînd să le mai citească... Este aşteptat la ieşire şi admiratoarele dezlănţuite — bărbaţii pierduţi şi ei — îl aplaudă, îl ovaţionează. Un cult aproape incredibil. O nouă maladie : leonardita.

Aşa vin alte succese : *Mica prinţesă, Insula Tulipatan, Călătorie în Africa...*

Toamna se pleacă în turneu. Triumf o lună la Iaşi ! Unde sînt zăpezile lui 1904 ?... Foame... toanta de la Hotel Rusia „aerisind“ gerul odăii doar „o da actiorii în ohftică...“ darul de convingere al scumpului director Poenaru... buna franţuzoaică, Madame Delauney... mai mult repetiţii, spectatorii năvală

la Goldenberg... cocoţat pe scară, în văzul lumii, să nu dezlipească vîntul reclama... şi pîinea aceea, rumenă, caldă, dată de milă de către brutari, împărţită frăţeşte cu un biet cîine de pripas... Pe unde-oi fi, frate Danielache, care-ai „măhărit“ Tîrgul Cucului, să mă încalţi cînd călcam pe ciorapi ?...

Un impresar iscusit duce trupa la Chişinău.

În cîteva reprezentaţii Leonard devine idol, ca pretutindeni. Se fac propuneri pentru Kiev şi Sankt Petersburg, dar trupa pleacă la Brăila, Galaţi...

În stagiunea de iarnă Grigoriu îşi întăreşte compania cu elemente de operă. Leonard cîntă, magistral, *Povestirile lui Hoffmann.* După care, cu un dramatism cutremurător, întruchipează rolul lui Canio din *Paiaţe* de Leoncavallo. La *Ridi pagliacci* sala îşi scandează ovaţiile minute în şir. A doua zi un gazetar subliniază : „În rolul Canio, acest fin artist şi cîntăreţ a fost pur şi simplu extraordinar“.

Îmbătat de succese îşi petrece nopţile în adulaţia generală. La apariţia lui, localurile îl sărbătoresc imperial ! După nopţi sardanapalice flirtează cu dimineţile în drum spre binecuvîntata odihnă. Nu respectă nimic, fumează, bea, pălăvrăgeşte cu tonuri înalte, e al amorului care-l hărăzise... Elena Leonard n-are asupră-i nici o influenţă, şi prinţul

operetei își face de cap ! Arde în tot ce face — trăire unică ! — la fel ca pe scenă. Vîlvătăile leonardine incendiază pe toți cei din jur. Cîntă mult. Seară de seară. Adeseori matineu și seara. Operetă după operetă. Ce împlinește este titanic. Toți încep să-i spună „Titanul“ !

Dă, cheltuiește, prăpădește tot ce cîștigă. Nu-l interesează ziua de mîine ca și cum și-ar da seama că viața nu-i va fi îndelungă. Ca și cum și-ar bănui finalul...

Dalles, latifundiarul a cărui fundație stăruie în zilele noastre, îl divinizează. Drept care îi acoperă vrăjitoria artei cu aur. Îl trimite la Paris să ia lecții de canto cu faimosul de Részke, să-și împlinească plăcerile după voia sufletului, prins de razele de lună... Generos, ca șuvoaiele primăvara, Leonard îl ia și pe Maximilian, și pe Carussy, și pe Ciucurette. Renumitul cvartet de la Grigoriu, pe cheltuiala lui, pe bulevardele Parisului... Așa că disciplina impusă de fostul mare cîntăreț polonez, profesor al lui Caruso, se duce repede pe Sena, printre șansonetiștii care-l cuceresc numaidecît pe Leonard, socotit de ei, prin larghețea bacșișurilor, drept un providențial prinț indian. Bineînțeles, s-a întors fără sfanț, însă cu tolba satisfacțiilor doldora...

Reîntors, joacă în opereta *Fata pădurarului*, în care nu are nimic de cîntat. Uluitor de mare actor ! Ultimul schiţat gest e altfel decît al celorlalţi... Cum poartă ţilindrul, cum agaţă ţigara în colţul buzelor, cum aruncă şui fularul — cuceritoare gamă de cochetărie unică. O frazare a nici unui altuia, în care striveşte cuvintele, le mîngîie cald, le dăltuieşte, pe cele principale (n-a greşit vreodată) picnindu-le la precizie, să sune în avîntul emisiunii rotund, distinct, armonios, metalic. Fachirism de dicţiune ! Rareori întîlnit la un protagonist de teatru muzical.

Luînd fiinţă Compania Davila, care trece la Liric. Grigoriu se mută într-o sală nouă, mai mică, Teatrul Modern. Pe locul unde pînă acum cîtva timp a fost Banca Naţională. Aici Leonard adaugă încă o zare de cer la firmamentul său artistic : *Contele de Luxemburg*. După care, împreună cu Maximilian şi Carussy, împlineşte un alt mare succes, opereta *Ţăranul voios*, ovaţiile determinîndu-l să biseze ariile.

Vara, la Parc, în entuziasmul general, „Titanul" rotunjeşte legenda sa cu trei definitive creaţiuni, una-ntr-alta : *Suzana*, *Prinţ şi bandit*, *Dragoste de ţigan*. Unul din cronicari scrie după premiera *Prinţ şi bandit* : „Vocea sa puternică a găsit accente po-

trivite pentru părţile dramatice şi în scenele de iubire a vibrat ca şi coardele unei harpe".

Florica Cristoforeanu fiind angajată în trupă, Leonard cîntă cu ea *Povestirile lui Hoffmann* şi opereta *Eva* de Lehar. Scurtă legătură sentimentală în care primadona l-ar fi vrut numai al ei, dar celui adorat de femei îi trece repede...

Din nou pleacă la Viena. Se desparte de Elena Leonard, iubind la paroxism libertatea, viaţa boemă.

Idolatrizat, ca nici un alt artist român, se naşte o industrie a chipului său. Nu într-o imagine sau două. Editori versaţi se întrec să-i obţină farmecul, în roluri şi civil, în exclusivitate.

Multiplicîndu-i frumuseţea, se îmbogăţesc şi îl îmbogăţesc, reproducîndu-l în prinţ, cerşetor, husar, paiaţă, bandit, focos ţigan iubăreţ, teancurile fotografiilor burduşind tolbele postaşilor cu splendoarea-i virilă, cu pregnanţa princiară, cu farmecul neîntîlnit... Cam toate epistolele purtate de poştă au înscrisul întărit de adîncul ochilor lui, încurcaţi în gene, ce săgetează depărtările...

Din oraş în oraş, ca şi miraculoasa-i faimă, cărţile poştale, reprezentîndu-l strălucitor, s-au rostuit tainic în poşete. Chipului nici unui alt artist, nu numai la noi, dar nici în altă ţară cu idei publici-

tare mai avansate, nu i-a fost dat să circule în așa diversitate de fantastice ediții. Figura-i însorită, nu că domină, pecetluiește toate depeșele epocii, amuletă de fericire. Fotografiile lui în : *Farmecul unui vals, Contele de Luxemburg, Prinț și bandit, Micul rege, Paiațe, Suzana, Văduva veselă, Dragoste de țigan,* colecții feminine în întrecere. Pasiență, îmbibată cu intime parfumuri, spre blestemul iubirii...

În noapte, fetele de pension adorm cu fotografia lui sub pernă, visînd la iubire.

Pînă la îmbierea somnului dulce, dormitoarele freamătă. La Galați, la Craiova, la București... Scăpate de supraveghetoare, stăpîne depline pe dorurile lor, întîrziind să stingă lumina, codanele sumar drapate în cămășile pînă-n pămînt și-l dispută întrecîndu-se care colecție a fotografiilor lui e mai bogată, mai concludentă. Sărind din pat în pat, nebunie pînă la miezul nopții, își dau în vileag comoara.

— Viorico, îl ai în *Țăranul voios ?...*

— Nu. Îl am în *De-aș fi rege,* în *Pericola,* în *Mascotta...*

Peste fulul leonardin etalat pe albul perinei, internele se înghesuie războindu-se, să fie cît mai

aproape de surîsul cuceritor al amorezului din fotografiile disputate în fapt de seară...

Rezistînd cu brio, idolul este smuls din mînă-n mînă. E un palpitant vîrtej de crudă tinerețe, de la una la alta, întrecîndu-se fiecare cu altă fotografie a lui, în alt rol, nevinovat joc de cărți cîștigat de cea cu cele mai multe, mai rare, și nu cu sînii cei mai îmbietori...

În *1001 de nopți, Vînt de primăvară, Frumoasa din New-York, Povestirile lui Hoffmann, Fata pădurarului, Suzana,* îl dă în vileag dintr-alt pat, albul altei perine... Uitînd de orice consemn al rigidității internatului, iureșul fetelor se năpustește într-acolo. Cea, blondă și cu năsucul în vînt, ce, virginal, ivise prinosul adorației cu ceva mai multe poze, este amestecată în vîrtejul cristalin, cu așternut cu tot, pierzînd un timp stăpînirea fotografiilor.

Filîndu-le, ca un cîștig de fericire, cea ajunsă cea dintîi la chipul scump al tenorului, strigă către celelalte, majoritatea înălțate în picioare în paturi, săltînd trepidant din arcurile somierelor gata să cedeze :

— Stela are mai multe !

Adio, Pitagora ! Adio, Vlad Țepeș ! Adio, somn ! Rîsetele zguduie încăperea, lumina nu că nu se

stinge — dansează şi ea — şi voioşia, încurcată în cămăşi, aleargă de la pat la pat...

Văzîndu-se a nu se limita, tăinuitele surprize date pe faţă, în prada paroxismului, şi de Olguţa, şi de Mioara, şi de Rose-Marie, întrecerea arată a nu fi uşor cîştigată. Întregul pension, nesocotind cataloagele, în vacarm, îşi dispută idolul... Spre miez de noapte, tangajul fetelor, rupt de realitatea drastică a şcolii, e primăvară hai-hue, cu acel numă-uita al ochilor lui. În fiecare colecţie, un vis de dragoste. Fără urmări ?... Mai ştii ! ?

Dar, a apărut supraveghetoarea !

Noroc că e cea bună. Şi frumoasă. Prinsă şi ea de chipul legendar. Aşa că şuvoiul tinereţii nu stagnează. Alte perine sînt date peste cap, alte aşternuturi aruncate, dezordinea luînd aspect de plecare în vacanţă...

Printre nesinchisitele vociferări, vocea celei de serviciu se strecoară dulce :

— Cuminţi !

Raza de lună a bunei făpturi o înghit exclamaţiile cîtorva :

— Cît putem fi !

— Cît ne lasă Leonard !

Neîndoios, şi în odăiţa de-acasă a celei însărcinate cu strunirea fetelor, trebuie că există foto-

grafiile tenorului. Chiar anii mai răsăriți îi îndrituiesc o și mai și colecție.

Poate tocmai pentru asta, și ca s-o supraliciteze, urcată în vîrful patului, superba Guriță, săgetînd cu peruzelele ochilor, se face auzită tocmai din fundul dormitorului :

— V-am luat-o înainte... Îl am în toate rolurile !

Și, neașteptînd ca fotografiile să-i fie prădate, în înghesuială, ca o improvizată ghicitoare, mai mult pură în spuma cămășii, trage pe rînd din pachetul ilustratelor, rînduind, nu numai pe perină, ci pe tot omătul cearșafului, enigma multiplicatului chip, dragul de el surîzînd jocului tineresc al pensionului de fete...

Năvala dormitorului, gata să se prăvălească peste pat, are supraveghetoarea în frunte. Și ea a uitat de directoare și de asprele consemne de ordine.

Ca și codanelor, ochii îi sfîrîie, la fiecare carte trasă... Și în zumzetul gureș, de primăvară înnoptată, scandează apăsat, ca un oracol, glasul frumuseței reavăne de la Focșani :

— În *Farmecul unui vals, 1001 de nopți, Liliacul, Studentul cerșetor, Contele de Luxemburg, Prinț și bandit, Dragoste de țigan, Povestirile lui*

Hoffmann, Moştenitorii veseli, De-aş fi rege, Suzana, Ţăranul voios, Pagliacci, Fata pădurarului, Curse-grătare, Călătorie în Africa, Eva, Insula Tulipatan, Mica prinţesă, Văduva veselă...

Patul se umple la refuz. În iureşul fetelor efigia lui Leonard scrutează... Ce destin, al micii chiromanciene ?...

Victorioasă, se aude tot ea :

— L-am văzut în multe...

Ca o socoată de vrajă, arătătoru-i atinge, ca într-o pasienţă, fotografiile, pe sărite :

— *Studentul cerşetor.* Prin pomii de la Parc, cîntă Lunii... *Mica prinţesă.* Cîntîndu-i, îşi leagănă iubirea în scrînciob...

Într-un glas (vocea bunei şefe peste toate) plesneşte întregul dormitor :

— Ai vrea ?...

Strigînd, tot pe sărite, răspund altele :

— Da !...

— Daa !...

— Daaa !...

Vacarmul este la paroxism. Supraveghetoarea nici nu mai contează. Lumina întărîtă totul, ca într-un naufragiu... Dormitorul nu mai e în şcoală, ci pe o scenă de teatru... Neprezent, eroul principal, a încurcat sufletele în chemarea dragostei...

Către miezul nopţii, fetele, însă, sînt fete bune. Împreunate, ca pentru implorare, mîinile supraveghetoarei, liniştesc. Vocea calină, picură :

— Hai, fetelor, destul !... Să nu se rătăcească directoarea !

Numai astfel se stinge lumina. Numai astfel, parcă mai înamorată, supraveghetoarea închide, binişor, uşa după ea. Lăsînd somnul să-şi culeagă de sub fiecare perină, visele de iubire...

Circuitul chipului său e pretutindeni. Sînt nopţile ale lui, dar şi zilele... Unduirile oraşului se fericesc să-l întîlnească. Fascinată, lumea întoarce capetele după el ; femeile, înnebunite, pierzîndu-şi adîncul ochilor galeşi pe urmele lui... Interpret al iubirii adevărate, cu toată simpatia personajelor întruchipate trecută asupra lui ; în societăţile de binefacere, venerabilele membre, sînt mai preocupate de frumuseţea leonardină, decît de pilduitoarele scopuri filantropice. Iar în familii, pretenţiile fetei ce încearcă să conteste alegerea părintelui, sînt astfel lichidate : „Ce, vrei să-ţi dau pe Leonard ?..."

Îşi cîntă epoca, şi-şi cheltuieşte viaţa într-o euforie nemaipomenită. Purtat în adoraţia generală, talazurile nu-l înghit, deocamdată, îl fac să plutească. Pe vis şi uitare...

Serile de la teatru, nopţile, trăire înmănuncheată cu inima şi respiraţia lui, pînă la suculenţa

deplinelor voluptăţi, nu-i dau de gîndit. Sufletu-i incendiat de pasiuni, în jarul vîlvătăilor, arde neprihănit...

Serile-i radioase descomplectează onorabile familii de provincie. Fug după turneu, abandonînd părinţi şi şcoală, fete de bune condiţii, intrate în vîrtejul fascinaţiei lui... Nu chemarea teatrului le mînă. Păsări migratoare, e greu să nimerească în cuibul inimii lui. Totuşi ele apar fără ca el să le fi chemat farmecele şi poezia...

Cînd Max, şi el director, zgîndără frăgezimea mugurilor nimeriţi de la Focşani în corul de la Oteteleşanu, fata scînceşte :

— Nu cu dumneavoastră... Eu vreau cu domnul Leonard !

Toate îl vor. Îl urmăresc. Îl caută. În sufletele lor aplombul cîntăreţului e tăvălug. Absolut firesc, ca un destin.

Prezenţa Reginei, la Parc, nu e altfel — şi dă de vorbit... Peste rampă, Augusta, ar arunca şi flori, orhidee, dacă teutonicul ofiţer din spate, ar fi doar simplu ofiţer de ordonanţă... Aşa, ca şi celelalte, ia din picurul genelor artistului, visare, aplauzele-i cu briliante fiind, în tonul general, mascat omagiu.

Legenda lui pătrunde şi în lumea interlopă, mizeria oricărei capitale. Cele cu destinul pătat,

cunosc că în plăsmuiri de aberantă uitare, după teatru, orele de noapte își fac de cap cu el, prăbușindu-l în valuri de șampanie, în timp ce ele cultivă un eros efemer și îi păstrează lui și numai lui blazonul de prinț tînăr și superb, tot în fotografiile — numeroase — înfipte în ramele oglinzilor, în care se dichisesc cu cosmetice mai scumpe sau mai precare, să fie frumoase, făcînd din el visul lor unic de puritate.

Vuiesc ziarele ca sirenele fabricilor la încetarea lucrului. Acoperă anii de glorie, ca un potentat al unui destin unic. Cu care nu se află în treabă, nu trișează. Ascultîndu-l cu evlavie, la paroxism, într-o permanentă pierdere de sine — și pe scenă și-n viață — permanentă uitare, a frumuseților eclatante... Fără nici cea mai plăpîndă împotrivire, se complace zodiacului său, ivit din unde, jucîndu-se cu scena și viața, la niște vibrații care n-au mai fost... Bătăile inimii îi arpegiază : și-și dă haina de pe el. Nu se împotrivește, se risipește și risipește averi, cum divinitate risipește la teatru ! În strînsa complicitate dintre teatru și noapte, prinț al armoniilor iubirii și muzicii, se abandonează împătimit de arzător blestem... Arde, torță strălucitoare, incendiind inimile, adîncul de mister al nopților, complice cu stelele, și a lor filantă alunecare spre mare... Din spuma valurilor se ivesc

Afroditele și n-are încotro... Jarul de diamant luminează taina, ca ziua. Cînd cupele de cristal se sparg în țăndări, bea pînă la fund... Viorile plîng pe umerii lui, și el fredonează cu ele... Înfășurat în plînsul lor, și-n mătasea despletită a uitării, vagile dulci romanțe ale sufletului său, fac să pălească stelele, și, fără să se sinchisească, frumosu-i chip princiar...

Și se tot sting nopțile, ca niște lampioane vieneze de bal, cînd el se duce la culcare, în alaiul însorit al dimineții.

Atunci se deșteaptă, tot cu el sub perină, fetele de la „Moteanu".

Renumitul pension bucureștean tot disputîndu-și-l (în fotografii) noapte de noapte, e parcă cel mai dezlănțuit, emanciparea fetelor crescînd prin preajma idolului, în același oraș. Vacarmul dormitoarelor zgîlțîie nu numai ferestrele, ci și strada. Se sesizează păzitorii ordinii publice, comentînd pe sub felinare...

De la un timp, cei mai neînfricați, trag țignale inutile sub geamurile de perete. Parcă asmuțite, strigătele, ajung și mai și în primăvara de-afară — fetele își văd de el, și numai de el...

Dar, avertizată de cartier, într-o noapte pică directoarea !

La surprinzătoarea apariție, ca și în fiecare seară, fotografiile trec liniștit din mînă-n mînă, la vama iubirii...

Languroșii ochi ai tenorului, multiplicați în atîtea fotografii, nu pot zădărnici clamarea superioarei :

— Ce e zăpăceala asta ?...

Înlemnesc cele din față și mai continuă, ruptă, hîrjoana tangajului paturilor din fund.

— De aia moțăiți în ore. Mi se plîng profesoarele. O să vă elimin...

Fetele dosesc ce pot. Totuși chipeșul persistă în neorînduiala ivită. Industria Șaraga-Maier-Stern prezentă în noaptea de la „Moteanu" în asemenea amploare, că directoarea se crucește...

Cunoscută ca severă, în fața balamucului, aproape îi lipsesc argumentele. Vigilența s-ar vrea și nu este.

— Ce zic părinții ?... Asta preocupare ? În loc să vă îngrijiți de studiu, cărați bani de-acasă ca să-l aveți pe Leonard în *Dragoste de țigan...*

Dintr-o răsuflătură, se strecoară auzită, o voce de lîngă fereastră :

— În *Contele de Luxemburg, Pericola, Prinț și bandit...*

Prinzînd curaj, corul cîtorva anihilează și restul de autoritate a celei picate în mijlocul nopții :

— Îl avem în toate rolurile !

În mijlocul jocului nocturn, superioara a constatat-o cu prisosință. Nu are nevoie de vorbele superflue ale subalternelor. Și, ca circul să nu se prelungească, ea dînd semne de slăbiciune, stinge lumina, plesnind, cu tonul ceva mai ridicat :

— Pentru asta o să vă elimin în bloc !

Pe loc, viitoarea penitență, dă somn prefăcut prin paturi...

Înșurubînd ferestrele, conducătoarea, păstrează în incintă cataclismul...

O presupune. Ca imediat, îndrăzneț, să fie contrazisă. Căci, dintr-o altă parte a dormitorului, se mișcă boldoașa altui așternut, obrăznicătura sfidînd senină liniștea mocnită :

— Credeți că numai nouă ni se întîmplă ?... Să vedeți colecția mămichii !

Rîsetele învolburează așternuturile, făcînd gaură-n tavan.

În dificultate, pierzîndu-și firea, directoarea, cată să identifice patul împricinat.

Cu toate că ochiu-i experimentat a mers direct, cu toate că trage violent plapuma din capul recalcitrantei, totuși, amestecată în trepidația dormitorului, austeritatea ei nu mai are nici cea mai mică forță. De altfel, păcălici, fata — Rodica Mi-

mica — doarme dusă, cu poza idolului *(Orfeu în infern)* neglijată ostentativ, pe sîni.

Pe dată, prin geamuri, lumina orașului, crezut suspendat, bate pe laurii frunții lui Leonard din fotografie, cum mîngîie molcom gîtul de lebădă al împricinatei.

Superioara a pierdut totul.

Femeie în toată firea, încearcă, totuși, impunerea ultimei resurse de autoritate : ridică de urechi, în capul oaselor, senina pretins adormită.

Manşa duelului socotindu-și-o ca și cîștigată, din carnagiu nimic nemaiputîndu-se remedia, Mimica, împlîntă ingenuu ultima floretă, a atacului decisiv :

— Am surprins-o pe mama, spunîndu-i unei prietene : „În iarba tinereții lui, și-a făcut culcuș sufletul meu..."

Fetele se izbesc peste gură, să-și potolească hohotele...

Directoarea e gata să se dea peste cap. Se agață de pat, să nu se prăbușească peste nemărginita obrăznicătură care, din senin, începe, furibund, să scîncească :

— Auleu !... Văleu !... Mi s-a nenorocit urechea !... Trebuie să fiu internată în spital...

Remediul îl aruncă celelalte, din ce în ce mai îngroșat, asurzitor :

— Să vie Salvarea !... Urgența !... Urgența !...

Căpriorii încăperii aproape nu mai rezistă. Nici superioara, care, împușcată, dispare, fără să aibă un ultim cuvînt.

Pe urmă, peste pleoapele fetelor se lasă visarea, ca un sărut al artistului, care și el — după dezastru — din culcușul cald al tinerețelor zvăpăiate, visează la lună, ca la teatru...

A doua zi în cancelarie, îngrijorată tăcere de flagel. Bănuind același răspuns, directoarea nu asaltează severitatea profesoarelor. A chibzuit tot restul nopții, și a chibzuit bine : maladie, nevroză colectivă.

Evoluată, atinsă probabil și ea, nu înscăunează carantina. Nu dictează, prin supraveghetoare, aspre pedepse vinovatelor. Nu pentru că acestea ar pactiza, chiar cu Rodica Mimica, despre care s-a dus vestea... Lumina nopții a îmbunat-o ca propria ei tinerețe. Și i-a dat soluția.

De aceea, în prezența cancelariei pline, pune mîna pe telefon.

— Alo !... Parcul Oteteleșanu ?... Cu domnul Leonard !

Asigurarea de la capătul firului dă coate, rîndurile dăscălițelor strîngîndu-se în jurul aparatului, ca la o conspirație.

Cîteva clipe de incordare, pînă cînd tenorul este, probabil, scos din repetiţie. Cu receptorul la ureche, figura directoarei este dominatoare, în aşteptare.

Ca, numaidecît, să se pleoştească, la auzul numelui rostit şmechereşte, răspicat, cu acel timbru caracteristic, unanim intrat în toate inimile.

— Da !... Leonard !

Săgetată de emoţie, totuşi, superioara se susţine. Rotunjeşte tremolat, fără aplombu-i obişnuit, cu încetinitorul, scopul chemării.

— Aici, directoarea de la „Moteanu"... Domnule Leonard !... Pensionul nostru vă invită... să ne faceţi o vizită...

Să prindă răspunsul, urechile ciulite, tresaltă mai în aparat.

— Cînd doriţi. Am să viu !

Mai înviorată, replica nu dă răgaz.

— Duminică dimineaţa.

— Acolo sînt !

Reuşita pare a tuturor.

Luată de bună, fără a mai fi comentată, promisiunea artistului e incalculabilă intimă bucurie în fiecare din profesoare. Dîndu-şi seama cît de năpădite sînt, la închiderea telefonului directoarea ţine să sublinieze că îşi vrea neagravată liniştea pensionului, care, şi aşa, lasă destul de dorit...

— Nu spuneţi fetelor !

Totuşi, vestea s-a dus din clasă în clasă, ca clopoţelul recreaţiilor înainte pe coridor...

— Leonard la „Moteanu“ !... Vine Leonard !... Vine Leonard !...

Direcţiunea nu mai dă prin dormitoare.

Nici supraveghetoarele.

Ca un făcut, fetele s-au potolit. Luminile se sting la ora stabilită ; obişnuitul vacarm ca şi uitat, aproape definitiv, în braţele moi ale somnului.

Să fie un semn ?...

Deocamdată, a cîştigat secretul nepătruns al superioarei care nu mai duce grijă ; codanele, cuminţite, prin farmec, parcă mîngîind, avare, intima aşteptare a dimineţii de sărbătoare... Nicicînd o mai superbă adăstare într-un pension de fete !

Odihna ratrapată îşi mai dă în petec la ore, în clasă. Unde Rodica Mimica — afurisita ! — de cînd a aflat senzaţionala veste, se tot zgîieşte într-o oglinjoară, dîndu-şi cu salivă pe pleoape, să strălucească cuceritor...

Cea de germană prinzîndu-i şi confiscîndu-i corpul delict, Mimica se arată şi mai preocupată, îmbibîndu-şi, în continuare, şi genele în scuipat...

Şi, astfel, nopţile şi zilele, puţine, se duc înfăşurate pe zefirul dorului...

Freamătul de sîmbătă seara anihilează cuminţenia de pînă atunci.

Directoarea tot nu apare.

Trimite, însă, supraveghetoarea. Nu întîmplător, pe cea iubită.

La uşoara-i ivire, amuţirea generală, parcă ghiceşte, aşteaptă, vestea cea mare.

— Fetelor, m-a trimis doamna directoare... Să vă comunic...

— Ştim !... Ştim !... Leonard la „Moteanu“ !... Vine Leonard !...

Făcînd cerc blajinei reprezentante, piepturile se zbat în explozie.

Aşezîndu-se binişor, ca o prizonieră, pe patul din mijloc, trimisa conducerii înnoadă cu greu şirul vorbelor :

— Sigură că nu ştiţi, că nu vi s-a spus, m-a trimis...

În picioare în pat, trăgîndu-se de cozi, strîmbîndu-se, Rodica Mimica întrerupe, urlînd de-a binelea :

— Halal surpriză !... Secretul din trăsura violetă !... Secretul de la morgă !... Nemaipomenitele milioane ale contesei chioare !... Punga sau viaţa !...

Dar, zdravăna îmbrîncitură a Olguţei o linişteşte, proiectîndu-o în şezut, în fundul patului...

Supraveghetoarea poate continua :

— Doamna mi-a spus să vă comunic, că vrea să vă prezentaţi impecabil. Cît mai aranjate, cît mai cochete... în uniforma de festivităţi.

Doleanţa strict expusă, plecarea trimisei speciale dă în zorul fetelor preocupări de cazarmă în ajun de paradă... Mesajul direcţiunii le-a îmbujorat pe toate, ca o faină iubire. Apucate, cotrobăie prin lădiţele de-acasă ; prin dulapuri ; prin locuri de ele ferite ; căutînd să-şi găsească rezervele de feminitate precoce, dosite după zidurile internatului...

Gulerașe, manşete, pliseuri, sînt păturite tot fain — adică cu dragoste. Mai stăruitor corsajul uniformelor, să fie în dimineaţă încrucişată diafană eşarfă pe sîni.

A zădărnicire, parcă de pe alte tărîmuri, răzbeşte, şugubeaţă, vocea Stelei :

— Dar dacă se încurcă noaptea ?... şi nu vine ?... Că artiştii nu prea se ţin de cuvînt...

N-a auzit nici una.

Sau n-au vrut.

Par surde — toacă.

În violetul catifelei inimii lor boldul dă pe de lături...

Ampresate, îşi văd de dichis, de ele, şi numai de ele... Se probează, se piaptănă, se gătesc. Oglin-

zile ascultă șoaptele fiecăreia, ca un oracol de frumusețe... Strălucirea privirilor scînteiază în adierea narciselor cu rouă... Și, deși mult după miezul nopții, genele nu picură somn.

Cînd, deodată, adunată din zburătoială, proaspăt născută, înfiptă instantaneu pe reduta tabliei patului, Mimica, se înfoaie din nou, interesată :

— Cum a cîntat supraveghetoarea ?... Care-s pretențiile direcțiunii ?...

Fetele ar fi simplu să răspundă.

N-o fac.

Au trecut la altceva. Drămuiesc cercei, brățări, mărgele, cruciulițe, piepteni spanioli cu diademă, flacoane cu aromitoare parfumuri de Orient, ca într-o noapte a vrăjilor...

Deși cu provocarea-n gol, Mimica nu se clatină, statuie a dormitorului răvășit. Nedînd pace celorlalte, crește ca urlet :

— Vreau pretențiile exacte ! Să-mi iau măsuri !

Afurisenia răcnetelor trecută cu vederea, neluată în seamă, celelalte își văd de vrăji...

Numai una singură, Viorica, să neliniștească mai tare sfărîmăturile strigătelor, lipește un răspuns, ca să fie.

— N-ai auzit ?... Nu mai face pe nebuna ! Ai auzit foarte bine.

Mimica răcnește și mai și :

— S-o crezi tu !

Peste capetele ce se tot dichisesc, legănate-n grindă, disputa celor două, aruncată dintr-o parte în alta, fiecare și-o vrea pe a celeilalte lichidată.

— Directoarea ne vrea elegante... În uniformele...

— De paradă ! Și cu zurgălăi !...

Răcnetele apucatei retează firul aprinsei discuții, iscînd liniște definitivă în dormitorul trebăluind întins pe excesivă feminitate...

Și noaptea coboară, coboară, într-o aceeași strălucitoare stea...

E firesc ca fetele, în fapt de noapte, să se ocupe de ele, pregătind vizita soarelui de dimineață.

Dar ce te faci, scump artist al eresurilor ?... Pe unde-i fi acum ?... Întreg dormitorul s-a prăbușit, a alunecat în somn, lin, spre zefirul armoniilor tale...

Singură, obrăznicătura, sub becul din mijloc, se tot piaptănă.

Pîndind, de la pat la pat, visele celorlalte, și-l tot mîngîie pe al ei, suveran... Astfel că, manevrat toată noaptea de măsălarița neadormitei, pieptenele cedează la ziuă, rămînînd fără toți dinții...

În școală, dimineața, tună de reavăn și lumină. Adierea grădinilor suspendate e în respirația pen-

sionului. Devreme a venit directoarea. Fără întîrziere, profesoarele. Într-un tot cochet, de recepție, de spectacol.

Fetele ultimelor clase, la fel. Dezlegate să fie cît mai elegante, cît mai frumoase, plesnesc de avuția tinereții lor. Flori îmbobocite, ieșite din glastră, năzuind însorit spre misteriosul grădinar...

Întîi s-a cutremurat cancelaria.

Fix la ora promisă !

Leonard s-a ținut de cuvînt ! Sosește, soare răsare, complet îmbrăcat în alb.

Ca la o neașteptată apariție, vorba piere, și directoarea, și celelalte...

Fîstîcită, superioara dă să îngîime bunul venit, dar, fără să-și dea seama, apucă clopoțelul din față, și-l sună ca la tribunal, sau pentru recreație. Deși nu știu ce să creadă, suratele prind ceva față. Clinchetul metalului animat nu e salvator, dar naște rîsul tenorului care căutînd binevoitor să împrăștie emoția încurcatei, lansează vesel liniștitor :

— Am venit !

Noroc că s-a deschis ușa și a apărut supraveghetoarea de serviciu, socotindu-se chemată de clincaclinca direcțiunii.

Oprită lîngă ușă, surîzătoare și nurlie, așteaptă parcă dispoziții dinainte stabilite.

Prinzînd grai, directoarea, se arată autoritară. relativ :

— Fetele din clasele superioare încolonate în careu !

— Sînt deja.

Şi, privilegiata, furînd o clipită surîsul artistului, dispare, să ia loc în flancul drept pe platoul festiv.

Superioara socoteşte că trebuie, totuşi, să justifice invitaţia. I-a revenit ceva aplomb. O determină şi seninătatea cuceritoare a celebrităţii care, îi transmite, că nu ştie ce să creadă. Potolite, argumentele direcţiunii se arată a nu fi de dispută, ci de nu ştiu ce vag armistiţiu :

— Domnule Leonard, în pensionul nostru o nenorocire... Fetele au înnebunit ! Îşi pierd nopţile în compania dumitale...

— Cum asta ?

— Vreau să spun industria chipului dumitale... fotografiile dumitale... nu le dau pace...

— Şi eu ce să fac ?

— Te-am invitat să te vadă. Poate s-or mai potoli.

Cucerite în bloc, inimile prezente, deşi socotesc soluţia fără noimă, nu crîcnesc. Ba chiar le surîde. Şi ele pe făgaşul cald al adulaţiei cu care fermecătorul este mai mult decît obişnuit, aşteaptă, înfrigurate, dezlegarea.

Leonard nu șovăie. Argumentul tranzacției nu-i dă de gîndit. Găsește ideea normală. Și, cu un gest seniorial, larg ca o reverență, se înclină direcțiunii :

— Să mergem, stimată doamnă. Să mergem în mijlocul lor !

Încadrat de profesoarele gătite, cu directoarea în dreapta, ilustrul pășește imperator către fetele scăldate în lumina de-afară. Întregul pension a amuțit de atîta farmec...

La ivirea cortegiului, platoul nu mai respiră. Aliniate în flanc — companie de seducție — nărăvașele de pînă atunci au înlemnit, onorînd prezența sărbătorească.

Leonard avansează chiar în inima careului.

Schimbînd priviri cu el, prin farmec superioara s-a transformat : e mîndră de fetele ei.

Și de Viorica, și de Stela, Olguța, Mioara, Rose-Marie, Guriță... Pînă și de Mimica. Figurine poleite de soare, încremenite în smalțul dimineții și în adîncul ochilor lui...

Să știe, ce ar dispune asprul ministru al Instrucțiunii Publice, Spiru Haret ?...

Nici pe departe, directoarea nu s-a gîndit. Convinsă că întrevederea dintre codane și idol, e salutară, simpla lui vizită anihilînd nemaipomenita dezordine a nopților.

Dispuse în evantai, ca un pieptene spaniol de *Carmen* pe scena de la *Liceo* din Barcelona, fetele nu-și pot stăpîni zbaterea inimilor, castaniete. În adîncul ochilor frumoși, privirile lor s-au înecat. Desperată, rezistă, ceva, Mimica, rămasă între gene... Pînă se pierde și ea.

Și Leonard, ca un general cu toate bătăliile cîștigate, ia în priviri, de la una la alta, aleanul fiecăreia, întregul dor al unor nefăcute confesiuni...

Soarele se pierde și el în ochii artistului, a fata morgana.

De la inculpate la victimă, scrutarea e îndelungă. Și mută.

Leagă inel de logodnă, cuvîntul directoarei.

— Domnule Leonard, îți mulțumesc pentru prezență... E un moment memorabil ! Personalul, elevele noastre, nu-l vor uita.

Și adresîndu-se superbei companii, înghirlăndată-n soare :

— Nu e așa, fetelor ?

— Daaa !

Piepturile umflate au hohotit în unisonul fericirii.

Rostul situației, Leonard îl primește firesc, ca pe scenă. Dac-ar fi orchestră, ar arde și o arie. De zglobie iubire.

Superioara, simţindu-se pe deplin la ea acasă, n-o mai întinde, merge direct la scop. Stăpîneşte vorbele potolit, distinct.

— Vezi, iubite artist, te-am poftit în mijlocul lor, pentru că prea îmi dau de furcă... Datorită dumitale, nopţile... Nopţile sînt o grozăvie...

În plin, acuzaţia e răsad de surîs pe chipul luminos, senin, al tenorului.

Alocuţiunea direcţiunii, s-ar vrea, în fiecare fată, interminabilă...

Superioara, însă, conchide :

— Poate prezenţa dumitale să facă ceva... Căci, toate, aşa arătoase cum se văd, sînt bolnave... Bolnave de leonardită !

Izbucnesc, bărbăteşti, hohotele de rîs ale artistului.

Numaidecît, pe ele, se încaieră, în clinchet, salvele de veselie ale fetelor.

Figura însorită a idolului, sărutată de văpaia celor din jur, nu înscrie nici urmă de surprindere. Leonard primeşte replica intrinsec făcînd parte din al său destin. De viaţă, de teatru...

Neaşteptînd de la sufler — textul nu a fost scris — jucînd cu tîlc o semnificativă pauză, improvizează, spre ochii imploratori ai directoarei :

— Ca să se vindece, să vină la teatru !...

Trecînd peste conducere, satisfacţia împricinatelor tunînd în cor, este izbucnire de jurămînt.

— Venim !

Superioara nu se mai încruntă — rîde. Se simte rostogolită demult în şuvoiul tinereţii, şi acuma definitiv. Sînt vesele şi profesoarele — necontrolate, au răcnit şi ele, fete ceva mai mari...

Leonard lasă impresia că a soluţionat naufragiul.

Salutînd, îşi joacă pălăria în cîteva rotunde armonioase reverenţe, ca Osric la *Hamlet.*

Şi se produce psihoza în masă.

Ascuţit, se scapă Mimica :

— Ce bine-i la Maxim !...

Luminoşii ochi ai artistului fug din cei ai directoarei şi cată mutra.

În genele lui, pramatia, se zbate...

Sărutîndu-i visarea, Leonard, dulce completează :

— E totul mai intim.

Complice, amiaza clipeşte şi ea din ochi, pişicher.

Şi superioara, privind viaţa din nici un punct de vedere — sau din toate — este iremediabil pierdută pe undele aceleiaşi visări, la finala reverenţă a artistului, încărcată de muzicale zorzoane.

— Strauss... Lehar... Ziehrer... Scumpă doamnă, veniţi la teatru.

Mugurul șoaptei de răspuns plesnește neîntîrziat, feciorelnic.

— Venim !

Ca la un final de act, fetele izbucnesc în aplauze.

Avansînd mai în inima lor, Leonard, plecîndu-și capul, ca la scenă, primește în plin triumful adorației. Aplauzele curg, nimbînd fruntea aureolată de lumină. Iar, soarele, meșter mare — să nu se obosească artistul, joacă luminile aceluiași autograf — N. Leonard — pe frunțile senine ale adoratoarelor...

Entuziasmul tinzînd să nu ia sfîrșit, aplauzele să nu se oprească, tenorul schițează un semn potolitor.

Liniștea ivită, săgetată de zig-zag-ul hai-hui al rîndunelelor, nu mai are timp să se alinte, căci, Leonard, o cutremură cu definitive vorbe, semnal al despărțirii.

— N-am să vă uit, minunatelor... Adio, superbe domnișoare ! Și să veniți la teatru !

Numaidecît, vîrfurile degetelor sărutate și îndreptate de el spre fiecare din ele, ușurează surprinzătorul blestem al despărțirii.

Plutind pe sărutările lui — împărțite tot ca la teatru — cristalul vocilor tinerești, strălucitor to-

rent, despică orașul, oprindu-se în frunzișul pomilor de la Oteteleșanu.

— Veniiim !

Face, repede, al doilea mariaj.

Cu fiica unui moșier de la Focșani, Guriță.

Trenă invidiată care pe el nu-l satisface.

Fecior, jupîneasă, șofer.

E primul artist român cu automobil.

Tot ce pune pe el îl prinde ; poartă un lux exorbitant, adus numai din străinătate. Cîntă fiecare act cu altă cămașă pe care n-o mai îmbracă niciodată. La pauză, cînd își scoate cămașa — leoarcă — din dispoziția lui, cabinierul o face nod și o aruncă afară. La ușă, seară de seară, coriștii care-i cunosc obiceiul, pîndesc cămășile comandate la Paris, să fie puse o singură dată... Mai tîrziu din cele trei cămăși serale ajunge să-și facă parte și Louis Cazes, umbra și impresarul lui.

În aer se simte praful de pușcă.

Războiul balcanic.

Grigoriu programează operetă după operetă. Excepțional camarad, Leonard înlesnește reușita debutului Marioarei Cinsky ; contribuie ca Virgi-

nia Miciora să revină în trupă. Trei noi succese ale inegalabilului tulburător artist. *Augustin* de Leo Fall cu Elena Jippa-Apăteanu ; *Lăutarul* de Kalman cu Florica Cristoforeanu ; *Cazimir în cer,* la care cronica insistă asupra rarelor calităţi de strălucit comedian.

Într-adevăr, poate juca orice.

E semnificativ răspunsul pe care-l dă lui Tony Bulandra, fostul său coleg de la Institutul Otescu, apropo de interpretarea lui Hamlet, în care dramaticul nu prea reuşise la Naţional. Preocupat de complexitatea personajului, întîlnindu-l la „Elysée", Bulandra îi cere părerea :

— Dacă ar fi să-l joci, între gînditor, melancolic, vindicativ, cum l-ai lua ?

— Dac-aş fi distribuit, tot prinţ, ce mare scofală... Îl joc imediat. Şi-l fac şmecher !

A fi sau a nu fi : divinizarea publicului îi îndrituieşte răspunsul.

Evenimentele precipitîndu-se, la 1913 ţara intră în război. Înfricoşat, Grigoriu, printr-o clauză contractuală, concediază angajaţii şi, la scurt timp, moare de inimă rea.

Axa sufletească a lui Leonard se clatină.

Dispariţia creatorului faimoasei companii care adeseori realizase împlinirea magnifică a unor distribuţii peste valoarea celor vieneze, care făurise

drumul ascendent al operetei româneşti, prin Leonard, prin ceilalţi înzestraţi slujitori, lipseşte pe frumosul cîntăreţ de principalul mentor. Priceperea, devotamentul şi dăruirea celui ce — suprem omagiu — trebuie socotit de teatrul muzical întocmai lui Davila, de cel dramatic, contribuise la zborurile astrale ale artei leonardine...

Suspendat de steaua destinului, Leonard nu-l mai are decît pe mecanicul de locomotivă, al său tată.

Actorii companiei acceptă conducerea lui Maximilian.

Delirul aclamaţiilor la *Voievodul*... Vara lui 1913. Parcul Oteteleşanu geme, la refuz, de spectatori. Pînă şi în pomii din afara grădinii, tinerii lipsiţi — nici măcar 1 leu pentru intrare — s-au refugiat ca păsările.

Se cîntă *Voievodul ţiganilor*, opereta care, pusă sîmbăta şi duminica, scoate din încurcătură trupa, chiar dacă a plouat tot restul săptămînii sau reprezentarea altei operete făcuse eşec.

Primadonă : Virginia Miciora. Parteneră inegalabilă a lui Leonard. În tăcerea nopţii, vocea ei se aude pînă la „Elysée“, cristale ce plutesc în văz-

duh pe liniștea siderală ... Briliantele-i curg, ciocnind stelele...

Spectacolul început, vigilența celor de la intrare e inutilă. O și trișează stăruitoarea îndrăzneală a cîte unui adolescent care, furișîndu-se în Parc, se pierde în mulțimea de spectatori. Nici un fel de intervenție, chiar polițienească, nu l-ar putea evacua, căci, pe scenă, tocmai cîntă Leonard !

Apariția acestuia, e a unui personaj de poveste. Machiat cu fond de ten închis — ca în toate rolurile — acest machiaj bronzat îi dă un aer exotic, ochii ieșindu-i în relief, vizibili chiar din fundul grădinii, ca două reflectoare.

În scenele cu corul, destul de numeroase în *Voievodul*, deși acesta este puternic și cu voci bune, cea a lui Leonard domină, stăruind melodios peste întregul ansamblu, catifelată baritonal și evidențiind o dicțiune și frazare ce scot în evidență toată duioșia muzicii.

Cu atîta foc își interpretează el rolul, cu atîta dăruire, că delirul aclamațiilor va să nu se mai oprească ... Furtuna aplauzelor *knock-out*-ează noaptea bucureșteană, nemaiținînd seama de nimic... Se raliază și stelele, firmamentul făcînd una cu entuziasmul general, indescriptibil ...

Recompensarea este și pentru ceilalți.

Artiştii contribuie fiecare cu excepţionale deosebite înzestrări, făcînd să pălească nopţile vieneze, cu al lor renumit *An der Wien.*

Toată trupa e strălucită.

În Jupan, porcarul : Ciucurette. Rolul îl jucase şi Soreanu.

Iar la Naţional, Vasile Toneanu.

Ciucurette cîntă cupletele în două, trei limbi ?... La bis se preface în ungureşte ; la tris pe ţigăneşte. Într-un spectacol de gală, organizat pentru Mica Antantă de către un ziarist, Simionescu, de la „Viitorul", — care-l cumpărase cu 10 000 lei și cîștigase 50 000 lei — Ciucurette, adaptîndu-se personalităților simandicoasei asistenţe, a „zis" pe bulgăreşte, pe sîrbeşte...

Tradusă şi localizată de Paul Gusty, el rostuise *Voievodul* scenic, cum avea s-o facă şi peste ani, la Operă.

Orchestra, condusă de renumitul dirijor Robert Franck, de la Viena este alcătuită din toți profesorii de la Conservator, care iarna cîntă conduși de Dinicu, în Orchestra Ministerului. Nu e o orchestră de grădină. Sînt muziciști care fac fală, împăcînd perfect armoniile, contribuind, ca și trupa, la serile de neuitat.

Nu mai departe decît contrabasistul Prunner, onorat cu 7 lei pe seară — o piesă de cinci lei plus doi lei.

Leonard continuă seria succeselor. Fără microfon, amplificatoare și alte farafastîcuri tehnice ce fac în ziua de astăzi din orice impostură realizare artistică, vocea lui, de un splendid timbru, tună pînă-n adîncul grădinii, fiecare cuvînt din text aruncat la precizie, preluat de cel din urmă spectator. Unanimitatea presei nu mai are ce adăuga la măreția lui ... Creații subliniate în *Suzi, Frumoasa Elena, Dama în roșu, Gasparone, Soțul ideal, Prințesa de Trebizunda.* Seară de seară altă operetă, nu la zece zile o dată...

În răgazul primăverii lui 1914 se duce din nou la Viena.

Urmărind noile succese muzicale, retrăiește suflul de artă al binecuvîntatului oraș.

Vorbește bine nemțește. În contact cu compozitori, autori, care știu de gloria română a artistului. Revede pe Lehar și acesta nu o dată trece la pian să-l acompanieze pe Leonard, care-i cîntă, întocmai ca pe scenă, ariile duse la triumf din operetele sale.

Celebrul compozitor e încîntat, transportat, și pînă la urmă ține să-i mărturisească oaspetelui :

— Vă prețuiesc ca pe cel mai bun interpret al operetelor mele !

Creatorul *Contelui de Luxemburg* pune patos în discuțiile interminabile cu cîntărețul român. Leonard, cu amor de operă, îi încredințează gîndul că intenționează să cînte *Werther*, opera lui Massenet, pe care o studiază de opt ani.

— Și de ce nu ? întreabă compozitorul.

— Am îndoieli ... caută să-i smulgă părerea cîntărețul.

Cîntîndu-i aria principală a operei, Lehar conchide :

— Cînt-o chiar mîine. Succesul îl vei avea neînchipuit !

Reîntors, află dezbinări în trupă. Plecase Carussy. Nu la mult timp și Ciucurette. Recidiviști. „Diștept“ — vorba lui Niculescu-Buzău — Maximilian se bizuie pe gloria lui Leonard.

Prințul triumfă într-o nouă operetă, *Micul lord*, cu alaiul după el...

20 Ianuarie 1916 : premiera operei *Werther*. Apogeul carierei leonardine.

Iată-l nemuritor din viață !

Fără baftă în căsătorie, începe să scîrțîie și al doilea mariaj. Vrea nopțile ale lui, cu prietenii, cărora le tot plătește... Scumpă sfîntă libertate !

E adevărat că Leon Popescu îl plătise, la douăzeci și ceva de ani, cu 6 000 de franci aur pe lună, cînd ministrul de Interne al țării avea doar 1 500.

Şi că, devenind naşul noului născut al lui Maximilian, Puiu, (viitorul revuist) în ziua solemnităţii, — era iarna — în poarta casei, opriseră cinci sănii încărcate cu cadouri aduse de el.

De la moartea lui Grigoriu, Leonard veghiase bunul mers al companiei, ca şi un conducător.

Decoruri aduse de la Berlin şi Viena pentru reuşita montărilor ; grija de componenţa trupei ; rapida reprezentare a succeselor vieneze ; frumoasele costume comandate în străinătate. Dat cu trup şi suflet dăinuirii zestrei lăsate de naşul său.

Cu toate că Max îl cam gelozeşte, continuă să conducă amîndoi. Părăsind Parcul Oteteleşanu, se decid să-şi construiască un teatru de vară al lor. Închiriază terenul şi încep lucrările. Însă Primăria, influenţată de legaţia Austro-Ungariei — Leonard întruchipase Ardealul care se uneşte cu patria mumă într-o revistă intitulată *Dandana* — sistează construcţia. La Oteteleşanu este preferată o nouă companie, „Gabrielescu". În plus, Leonard se pripeşte, refuză opereta ce-i trimisese Kalman, *Sylvia*. Profită noua companie, care reprezentînd-o repede, înregistrează un fulminant succes.

Îl lasă inima pe Achil Popescu.

Băiatul italienissimului Theodor Popescu, frumos, deştept, cu enormă priză, dase strălucire ope-

retelor *Obraznicul, Vînzătoarea de violete, Soțul ideal.*

Dispare în primăvara vieții și a carierei.

După 12 ani începe destrămarea Companiei Grigoriu... Leonard și Maximilian acceptă propunerea să joace la Cazinoul din Constanța, o operetă pe zi. După care pleacă în turneu.

Pe la repetiții, Maximilian se înfurie, agasat de adulația pe care tineretul, coriștii, o nutresc lui Leonard :

— Măi, voi v-ați îmbolnăvit, suferiți de leonardită !

Mijlocul lui august 1916 : vaierele clopotelor vestesc intrarea României în război.

Bucureștiul este ocupat de trupele germane. Autoritățile militare dau autorizație pentru redeschiderea Teatrului Liric.

Actorii care rămăseseră în Capitală se grupează sub conducerea Maximilian-Leonard.

Publicul merge cu trupa românească pînă-n pînzele albe... „Titanul" triumfă în trei imense succese. *Floarea din Stambul* de Leo Fall, cea mai norocoasă operetă din analele teatrului ; *Quo vadis,* dramatizare făcută de Maximilian după romanul lui Sienkiewicz ; *Mihail Strogoff* după Jules Verne, scrisă de același.

Verile, la Parc, aceleaşi manifestaţii de simpatie pentru trupa românească, grădina fiind neîncăpătoare. *Povestirile lui Hoffmann* contrazic mentalitatea lui Grigoriu, care susţinea că opera nu poate avea succes la grădină ; *Suzana* continuă să placă precum la prima reprezentare, cînd Leonard o cîntase de o sută de ori în stagiune ; și se mai înscrie cu portare la public o operetă românească, *Dragostea Corinei,* libret A. de Herz, muzica Ionel Brătianu.

Urmează la Liric : *Frumoasa necunoscută* de Oskar Straus, *Împărăteasa* de Leo Fall, *Contele Tony* de Eysler, *Însurăţeii* de Gilbert, Leonard fiind delicios în *Soldatul de ciocolată* de Oskar Straus.

Exasperîndu-l pe Maximilian, Leonard promovează, comprimară, o tînără șatenă — 21 de ani — frumoasă, pripășită figurantă în trupă, Mica Marinescu. N-o dau calităţile afară din scenă ... Mai cu seamă cînd Natalia Macri cîntă rolul principal, vocea puternică a acesteia o sugrumă de tot. Totuşi, această scăpărare de feminitate și graţie îi intră o perioadă de timp albastrosului în suflet, ţinînd la ea, purtînd-o de talie în nopţile ameţite de uitare, la „Flora“, la „Sans-souci“ ... Leonard și Mica, îmbrăcaţi în alb, sînt apariţii de spumă, învoalte crenguţe de liliac bătut în iureșul Bucureștiului ...

Quo Vadis și *Mihail Strogoff*, spectacole de „mare montare“, utilizează la maximum, pentru prima dată, scena turnantă a teatrului, uimind Bucureștiul ținut în frîu de nemți... Rețete record ! La un spectacol cu *Quo Vadis*, Zilly Rașianu — frumoasa Ligia, partenera lui Leonard — superbul Vinicius, remarcînd că la o replică Leonard mîngîie nejustificat pulpa cărnoasă a unei june figurante, se refugiază în cabină și, nici mai mult nici mai puțin, turnîndu-și gaz în cap, scapără chibrit ...

Stagiunea 1918—19, la **Liric.**

Opereta Quo Vadis.

Leonard — Vinicius
Timică — Petronius
Zilly Rașianu — Ligia
Maximilian — Chilon Chilonides
Chirtop — Ursus
Mai joacă : **Cigalia, Dinescu.**

E toamnă și lumina transparentă, de miere, se clătește în cerul funigeilor. Cișmigiul din preajmă, pe fiecare ram, împletește o senină visare înmărmurită ... Bat clopote în oraș, de duminică. Spectacol la 10 dimineața, mai mult pentru tineret. Faimoasa galerie a teatrului din Piața Valter Mărăci-

neanu, în orice caz luată cu asalt, cît de cît gratuit, de către studenţi. Focul tinereţii ovaţionează fosforescent, fără limită, de-a lungul întregului spectacol. Scoşi din minţi, fără control, adulatorii fără rezervă, scandează din creştetul armonioasei săli, numele „titanului" : Leonard !... Leonard !... Leonard !... Leonard !...

Minute în şir, cortina s-a tot ridicat.

Spectacolul sfîrşit, sala zăvorîtă, parte din studenţime nu se împrăştie. Umăr la umăr, tinerii entuziaşti şi inimoşi, pătrund — bloc — în gangul care duce la cabinele artiştilor.

Rătăciţii primi demachiaţi nu sînt băgaţi în seamă.

Misteriosul ţel al tinereţii care avansează în sanctuar, nu poate fi alt decît pătrunderea în imediata apropiere a idolului, pentru o supremă vibrantă omagiere. Nimeni nu se poate împotrivi valului simpatiei fierbinţi, cu care juneţea răspunde totdeauna cînd descoperă miracolul, exaltată ca de însăşi propria-i supremă chemare, a anilor robuşti în pasiune şi vise. Vama omului de serviciu este trecută tăvălug. Apucaţii, dezlănţuiţi, sînt la cabine. Freamătul sufletelor lor cutremură întregul teatru, iureşul înteţit clamînd : Leonard !... Leonard !...

Pe rînd se deschid ușile de la cabine. Cîteva restrînse aplauze, pentru Zilly Rașianu, frumoasă femeie. A fost și ea în spectacol și exaltații se consideră familiari cu faima fiecăruia. Totuşi, pînă la urmă, cotropind-o pe a tuturor celorlalți, grupul dă năvală la cabina tenorului.

Acesta se odihneşte, dormitînd cu țigara în colțul gurii, întins pe dormeza directorială, exact cum ieşise din scenă — în togă, cu cununa de lauri pe cap.

Pătrunși în intimitatea de mult visată, pe loc, tinerii înconjoară pe frumosul Vinicius, fiecare voindu-se cît mai aproape ; studenții, îmbrăcați nemțeşte, creînd discrepanță între ei și Roma antică.

Cu sufletele pline, fericite, nici unul, însă, nu dă să articuleze o vorbă. Ar putea fi mute personagii de basoreliefuri în extaz, dacă nu i-ar trăda țoalele. O liniște prelungită se tîrăște în încăpere. Continuă nestingherită pe apa oglinzii de machiaj, din care nimic nu se ivește să curme momentul greu al celor tare îndrăzneți și gureși în toamna de afară ... Ca să gonească tăcerea, dînd viață întîmplătorilor imobili credincioși ; scoțîndu-i din încurcătură, adulatul cîntăreț, oblăduindu-i cu adînci priviri, mărturisește cochetînd :

— Sînt tare obosit. Spectacol dimineața, și mandea care s-a culcat la ziuă... M-aș vrea acum, așa machiat și costumat, în pat acasă !

Vorba celor din jur nu se dezleagă. Pe moment, totuși, ei ghicesc ce au de făcut, în capetele tuturor încolțind festa supremului omagiu. Întruchiparea ferită determină ca, în grabă, pe furiș, doi din cei mai viguroși, descoperind într-o parte a scenei depozitată lectica din piesă, s-o aducă în dreptul ușii.

— Așa, zmeilor — continuă Leonard — sînt tare ostenit... Nu de spectacol.

Încurajat de intimitatea ce radiază întreaga personalitate a fermecătorului cîntăreț, unul mai din spate, de lîngă ușă, se ițește :

— Vă transportăm noi acasă.

Irump, glasurile celorlalți, îngroșate—cor antic:

— Pe sus, în lectică !

Năstrușnicia tinerilor surîde lui Leonard.

Anotimpul este superb și albastrul cerului aidoma seninului ochilor mamei sale, vieneza naufragiată la Galați, să-l ivească... Locuința n-o are prea departe — peste Calea Victoriei, pe strada Regală. Se prinde. În acest joc, și al vieții, și al legendei...

De la Liric, urcînd pe Câmpineanu, cortegiul avansează domol, printr-un București complet diferit de cel de azi. Frunziș peste zidul grădinii Palatului ... Tramvai cu cai poticniți în pietre în sus la dreapta pe Victoriei... În stînga restaurantul „Enes-

cu“ ... Pe rînd : „Elveţia“, „Gambrinus“, „Elysée“, „Epurescu“ ; peste drum grădina „Continental“, cu vioara lui Grigoraş Dinicu ...

Falnici, studenţii poartă pe umeri, cîte patru — schimbîndu-se pe parcurs — şi intonînd *Gaudeamus igitur,* lectica în care Leonard, cu cununa de lauri pe cap şi în togă, tronează. În mijlocul oraşului, care aclamă apariţia, el nu se preface, e natural, ca în fiecare rol de la teatru. Îngroşîndu-se rîndurile, strada devine albia alaiului ce-şi poartă idolul în triumf. Mulţimea de pe trotuare, cea ieşită la fereşti, aplaudă. Forfota de duminică renunţă la a sale ţeluri, adăugîndu-se. Şi peste plutirea aeriană a artistului, femeile risipesc florile inimilor, ale grădinilor, ale toamnei de aur...

Poate atunci, privind din balconul de la „Continental“ triumfala trecere, o fi fost săgetată frumoasa Dora Steuermann, fata patronului, de ideea de a înfăţişa părintelui gîndul nebunesc : ori îl ia pe Leonard de bărbat, ori se sinucide. Devine a treia lui soţie.

Traversînd Calea Victoriei — purtătorii se schimbă — corul juvenil înghite susurul nostalgic al *Palomei* lui Grigoraş... Clienţii se înghesuie de pe la mese în poarta grădinii ; se lăţesc pe trotuar ; cei de la „Epurescu“, agăţaţi de treptele restaurantului, dau unul peste altul, îmbulzindu-se necontro-

lat ; cuceritorul tangaj oprindu-și un răstimp valurile, poleite de razele de chihlimbar, să treacă tramvaiul pe Academiei în drum spre Făgădău...

Arcușul lui Grigoraș, înmărmurit și el de neîntîlnitul cortegiu imperator, e asemenea viorii și focosului lăutar, în extaz. De unde să întrevadă că numai peste zece ani, prohodind plecarea fără întoarcere a prințului operetei, va plînge pe strune **Zi-mi, țigane,** pe treptele bisericii de la Nicolae Tabacu ?...

Acum, anotimpul copt în podgorii, părtaș anticului ceremonial, nimbează fruntea încununată cu lauri a artistului... Care îndepărtat trecut scrutează privirile dulci ale acestuia ?... Ca și la teatru, lumina făcîndu-și cuib în sufletul lui, întregul ceremonial are gravitate de milenii.

Gaudeamus igitur răsună... Studenții se schimbă la purtatul lecticei... Și, prin hidromelul de orient al orașului, tronînd, Leonard, oglindindu-și frumusețea de vis în toamna de aur, se tot duce, înainte, pe umeri, prin Roma eternă...

Războaiele nu sînt făcute să nu se termine... Refugiații fac drumul întors.

19 ianuarie 1919 : ia ființă „Sindicatul artiștilor dramatici și lirici“, primul sindicat din România. Leonard este ales vice-președinte.

Lehar îi trimite *Haina galbenă* și Leonard dă în plîns celebra romanță, fără a mai fi uitat, cutremurător.

Bucureștiul este invadat de provinciali, de foarte mulți ardeleni stăpîniți de gustul teatrului muzical. Maximilian-Leonard dau o nouă serie de operete. *Sînge polonez* de Nedbal ; *Paradisul* de Eysler și *Dragoste în zăpadă* de Benatzki, în care Leonard face o extraordinară creație, dozată farmaceutic. Max cunoscînd pasiunea lui Leonard pentru romanele polițiste — doarme cu ele sub pernă — face două dramatizări, *Arsène Lupin* și *Moartea lui Arsène Lupin,* în care „titanul" se dovedește inegalabil. Își schimbă pînă și mersul în scenă, legănîndu-se pungășește ...

Căzînd bolnav, de gripă, dorit de întregul București care zilnic se interesează de starea sănătății lui, e obligat, prima dată în viață, să stea mai multe săptămîni la pat. Revenit, cortina nu încetează să se înalțe pe alte două strălucite biruinți — *Rizetta* de Leo Fall, în care joacă rol dublu și *Dama în hermină* de Gilbert.

Statul însă, avînd nevoie de sală — se puseseră bazele Operei Române — Leonard-Maximilian urmează să plece cu trupa la Timișoara, acolo să întemeieze primul teatru românesc în capitala Banatului. Înainte de plecare, Leonard cîntă două spec-

tacole de *Pericola.* Primul în beneficiul lui Băjenaru, pe care îl știe și nu vrea să-l lase în jenă financiară ; al doilea de adio... „Prințul Operetei" se desparte de scumpul lui București cu lacrimi în ochi...

Începe tristețea leonardină...

La Timișoara, nici după o lună de spectacole, totul se preface în scrum. Arde teatrul, ard costumele, decorurile. Maximilian, încă dinainte cu gîndul la proză, își ia seama și bate în retragere... Pretextează că opereta îl are pe Leonard și devine simplu colaborator. „Titanul" ia pe umerii săi zestrea lui Grigoriu și astfel se naște „Compania Leonard".

Februarie 1921, trupa joacă la Arad, după care trece la Oradea. Aici, Leonard acoperă cu geniul său o uluitoare neuitată serie de spectacole. Publicul românesc și maghiar, obișnuit cu operetele venite de la Budapesta în frunte cu renumitul Marischka, intră în vria adorației nesăbuite de la primul spectacol al lui, *Voievodul țiganilor,* rolul Barinkay. Giuvaierurile de interpretare înnebunesc asistența, dezlănțuită pe infinit extaz... Gazetele nu găsesc suficiente superlative. „Apariție cu totul

neobişnuită"... „Un Barinkay cum nu ne-a fost dat să auzim"... „Extraordinar ca voce şi ca joc, a electrizat sala"... „Nu cîntăreţ, un «fenomen» în teatrul muzical"...

Seară de seară, la *Prinţ şi bandit* — taci inimă, taci... — la *De-aş fi rege,* la *Dama în hermină,* la *Soldatul de ciocolată,* nu se găseşte loc. Ovaţiile femeilor întrec pe ale bărbaţilor, înamorate fără măsură, fără control, vădit cucerite... Aplaudă la teatru, în public, ce s-o-ntîmpla acasă, deocamdată nu interesează...

În acest turneu, iarna, la Oradea. Ninge potolit, legănat, şi fluturii albi caută luminile oraşului să moară în sărutarea lor ... Euforia anotimpului e diafană, de vis, şi-n dansul fulgilor stăruitori silueta cu blană şi căciulă de lutru a tenorului adorat păşeşte prin forfota străzii principale, pîndită, cu ochi galeşi, de tinerele îndrăgostite. Lumea e preocupată de reprezentaţiile trupei care face stagiune în oraş.

Astă seară, *Soldatul de ciocolată.*

Leonard se întoarce spre Hotel Rimanozi, să se odihnească. Cu plutirea-i feerică se întretaie drumul doamnei Ketty S. Bogata adoratoare, cu bilet

pentru reprezentația de seară în poșetă, măritată cu cel mai renumit doctor, urmărește pierdută pe cîntăreț, ca o fată de la călugărițe, pînă cînd ușa masivă a hotelului îi zădărnicește bucuria...

Stăruind pe trotuar, ninsoarea continuă să scuture pe ea fulgii de sidef. S-ar lăsa chiar troienită ... Însă, căldura lăuntrică a unui gînd ascuns o face să intre în prima cofetărie. Deși lîngă Criș, cofetăriile orașului nu-s altfel decît la Viena. Și frumoasa urmăritoare, care nu cunoaște legendarul artist altfel decît ca spectatoare, comandă negustorului surprins, șaizeci de soldați de ciocolată.

Cofetarul ambalează în poleială dulcea companie, încercînd să descifreze cărui comandant i-o fi destinată ... Și pentru ce, amoroase, lupte...

Complectînd o scrisoare de omagiu, soția neurologului absent, după ce surîde copilăros, părăsește restul figurinelor rămase fără trecere în galantar, revenind la basmul alb de-afară.

Fără curaj, pașii i se îndreaptă spre teatru. Zăpada scîrțîie în mersul nehotărît, care vizează impunătorul edificiu, bătătorind, fără să se îndepărteze, străzile din jur. Treptat se aprind și luminile, chemate de fulgi și de înserare. În ritmul bătăilor inimii îndrăgostite, soldații din pachetul strîns la piept, ascultători, bat pasul pe loc, de paradă nocturnă ...

Înamorata trebuie să se decidă.

Cu ezitări, a ajuns la intrarea artiştilor. Portarul sigur a recunoscut-o, căci i-a permis să se strecoare la cabine. Pe una din uşi, o carte de vizită : N. Leonard.

Cu greu, bătăile inimii ciocănesc ... Nici un răspuns.

Şi mai greu, mîna trandafirie apasă clanţa. Scoţînd din carton soldaţii de ciocolată, îi aliniază în faţa oglinzii luminate, pe masa de machiaj. Alături, scrisoarea.

Pe dată, apele oglinzii multiplică compania de dulce dragoste, aşteptînd *Soldatul de ciocolată.* Alături, agăţate, costumele de-aseară din *Prinţ şi bandit.*

Taci inimă, taci !...

Aproape fugind, soţia cunoscutului medic, coboară scările în stradă.

Bătaia primului gong o găseşte în fotoliul de orchestră. Lîngă soţul ei, răpitor de frumoasă, într-o superbă toaletă de seară.

Doctorul, în plastronul imaculat, surîde deplinei siguranţe, deşi aplauzele stăruitoare ale tuturor femeilor ar putea să-i dea de gîndit...

Cortinele finalului de act nasc entuziasmul fremătător al foaierelor. Şi-a dat întîlnire tot ce are mai select oraşul. Unanima mulţumire de artă e

în fiecare. Leonard a mers atît de precis la inimi, s-a dăruit într-atît lor, încît farmecul lui învăluie tot teatrul și-n pauza care-i continuă suflarea. Nici unul din bărbaţi n-ar jura de femeia, extaziată, de-alături ...

Rampa inundînd lumină, cu glumele subretei începe actul doi. Coriștii îi țin hangul.

Sala își așteaptă însă idolul.

În bucuria-i ascunsă, de lîngă al său soţ, Ketty S., cufundată în fotoliu, adastă tot șoapta caldă a cîntecului de fiecare seară... Făcîndu-și apariția spre mijlocul actului, Leonard scoate din buzunar — surpriză — scrisoarea ce încadra în cabină soldații de ciocolată ai anonimei din parter.

— Tocmai am primit această scrisoare !

Adînci, ochii tulburători, scrutează penumbra... Cei căutați, au coborît, insistent, pe filele programului.

Leonard avansează spre rampă. Desface scrisoarea... Si, duios, citește ... Cu fiecare cuvînt, fermecătoarea-i privire, caută, caută...

Mîngîiate, cuvintele sînt — ferice ! — altele decît cele din scrisoare. Textul — coincidență, al scrisorii din operetă — salvează ochii plecați, înălțîndu-i strălucitori, de biruința caldei complicități.

Lăsînd copiilor zăpada, a doua zi sufletul marelui artist a plecat spre alți ochi, ai altei urbe.

Fiind la doi pași de scumpa-i Vienă, se îndreaptă într-acolo. Cu Maximilian. Trupa se înapoiază la București. Leonard urmează să cumpere decoruri, costume, material de scenă. Vede operetele noi și achiziționează trei din ele — *Mazurca albastră* de Lehar, *Ducele de Reichstadt* de Stoianovici, *Fetița olandeză* de Kalman.

Lehar îl primește cu aceeași blajină ospitalitate și-i promite că va veni la București să dirijeze *Mazurca albastră.* Din nou la pian, artistul român îi încredințează că va deschide stagiunea de vară cu *Prinț și bandit* — socotind unic felul cum îi cîntă partitura, impresionat de dramatismul pus, celebrul compozitor schimbă actul I, modificînd, în felul lui Leonard, finalul.

Obține și de la Leo Fall asigurarea că se va abate în fața publicului românesc să dirijeze *Floarea din Stambul, Împărăteasa, Prințesa dolarilor.* Se reîntoarce cu întărită încredere. Renovează Parcul Oteteleșanu, după care începe repetițiile la *Mazurca albastră.*

Se duce de pe lumea aceasta Băjenaru... Se produsese în fața Sultanului Abdul Hamid, alături de Darclée, ducînd faima cîntului românesc, cînd turcii îi trăgeau cu monotonia manelelor. In-

dubitabilă contribuţie la promovarea geniului leonardin.

Purcede dominaţia cinematografului și cresc în simpatia publicului spectacolele de revistă. Leonard persiflează noua tehnică a filmului mut, neavînd încredere în reușita ei. Dă *Mazurca albastră,* fără Lehar la pupitru, reţinut de treburi în Germania. Ca de obicei, e extraordinar în rol, pulverizînd restul ansamblului, în care, pînă și Maximilian face greşeala să apară într-un elev de liceu cu pantalonaşi scurţi la vîrsta de 40 de ani... Personajul interpretat de Leonard fiind polonez, la faţă de cortină, el cîntă romanța în limba poloneză, aplaudat furibund. Operetele se succed fără vechea afluenţă de spectatori.

La Liric activînd Opera Română, după *Contesa dansului* de Robert Stolz și *Fluturașul* de Caroly, Leonard închiriază pe iarnă Teatrul Eforia. Creează, magistral, dramaticul principal rol din *Ducele de Reichstadt,* mai avîndu-l alături pe Maximilian, care personifică pe Împăratul Franz Josef. În vitrinele magazinelor ce poartă numele „titanului" apar fotografii de cîte doi metri — Leonard în picioare, drapat în uniforma albă a năpăstuitului urmaş al lui Napoleon, cu Legiunea de Onoare încrustată pe piept.

Moare subit Ionel Cigalia, al cărui nume, lîngă ale celorlalţi, nu poate fi despărţit de soarta operetei. Frumoase compoziţii, pitoreşti, în rolurile de caracter.

În vară, Maximilian, ia seama că opereta nu merge în sus şi, în felul lui, dă bir cu fugiţii... Trece la proză, la Bulandri. Se duce cu el şi „cutia cu maimuţe“ (trusa de machiaj) dăruită de acelaşi afectuos Leonard, la începuturile carierei. Cîtva, fardurile scîncesc după 3/4, se încurcă în mlădierile valsului nemuritor... După douăzeci de ani de frăţie, Leonard suportă mut greaua lovitură şi rămîne singur. Începe tristeţea leonardină ce poartă în priviri amara nostalgie a Schoenbrunnului captiv, opereta...

Nici soţia sa, Dora, nu-i sprijină ardoarea în a-şi menţine compania. În felul ei, face ochi dulci, nu se mai sinucide ; încurcată cu bancherul Finkels, îl părăseşte...

Cinematograful zburdă în voie cu un idol pe toate buzele : Ivan Mosjoukine. Alte două trupe de operetă încurcă lucrurile. Şi ca un făcut, peste ani, vicisitudini, triumfuri şi alte capricii ale tăriilor, viaţa se repetă : Leonard este în postura lui Poenaru, excepţional protagonist bazîndu-se pe forţele lui, înconjurat de tineri, care cu adevărat îl

divinizează, trupa nedispunînd de personalități marcante, ca altădată.

Îndîrjindu-se, toamna, ajutat de Stat, face trupa ministerială N. Leonard. Ansamblu de operă, operetă și proză, cu care pleacă la Cernăuți.

Nicicînd orașul amintirii lui Arone Pumnul nu văzuse așa trupă închegată. În afara „titanului", dirijori la operetă, Robert Franck și Henry Schwartzmann ; la operă, Rinaldo Giovanelli. Între cei ce anturează gloria lui Leonard, angajați : Gheorghiu-Klampas, Ciucurette, Timică, Petrovicescu, Elena Mavrodi, fostă Leonard, Virginia Miciora, Natalița Pavelescu, Mania Antonova, Silvia Dumitrescu ; elemente de operă, Dumitru Baziliu, Mandy Sterian, Emil Marinescu, Nina Botty, mezzo-soprana Stela Dobrescu ; și o formație de dramă-comedie în frunte cu Constantin Mărculescu. Impresar, același Cazes, care nu face mai nimic, cam trîndăvește, însă Leonard, numai suflet, nici prin gînd nu-i trece să se despartă de el.

Biletele de la librăria *Ostașul Român* sînt epuizate cu o lună înainte.

Stagiune de șase luni, în care Leonard, deservind și Chișinăul — cînd la Cernăuți rămîne proza — vrăjește cu plenitudinea aceluiași misterios geniu sălile înțesate, arzînd vîlvătaie, pînă la epuizare. În *Haina galbenă* (care nu e alta decît *Țara surîsu-*

lui), Voievodul țiganilor, Fire de artist, Văduva veselă, în operele *Povestirile lui Hoffmann, Paiațe.*

La Chișinău, la primul spectacol cu *Voievodul* fascinația exercitată de Leonard năucește în atare măsură, că în final, scandîndu-i în cor numele, asistența repetă ridicările de cortină, prelungind interminabil spectacolul. E plină iarnă, și încă polară... Cu greu, lumea evacuată, nu se împrăștie spre casă. În bloc, așteaptă vrăjitorul, în zăpada pustiită de crivățul dinspre Nistru... Femeile, mai ieșite din minți ca bărbații, au ochit sania celui ce — demachiaj ? cochetărie ? — întîrzie, așteptat să fie transportat la Hotel Londra. Trăgîndu-și bărbații după ele, suratele, se bulucesc peste cai, peste sanie, una cu ninsoarea ... Vizitiul nu-și dă seama ce să fie, în miez de noapte fără lună, ăst iarmaroc al pasiunilor ... Aburesc crupele bidiviilor, impasibili, în torsul abundent al fulgilor. Și clientul-artist se lasă așteptat... Vizitiul mai duhănește o papiroasă, ce una-două se stinge — mahorcă ce nu face mezalianță cu cristalele zăpezii.

La apariția matadorului — căciuliță de lutru, blană la fel — vacarmul strigătelor la diverse diapazoane : Leonard !... Leonard !... Leonard !... Leonard !... cutremură orașul, aprinzînd fereastră de la fereastră. Împărțind bezele mulțimii dezlănțuite, fermecătorul urcă în sanie. Atîta și-au dorit nebu-

nele, să-l aibă în mrejele lor ! Căci, pe loc, cele suprem nărăvașe, rupîndu-se de autoritatea bărbătească, deshamă caii și trecînd în locul lor pornesc sania. Treptat, intră în joc alte dulcinee — nevasta procurorului, chestorului, chiar primăreasa — adăugîndu-se adorației. Divorțul e iremediabil ! Pînă la urmă fiecare stabilindu-și locul, unele împing sania din spate, altele se ațin pe părți, cele transformate în roaibe înaintașe purtîndu-și falnic trufia, cu pierderea rațiunii în hohotul fulgilor ... Din spate vine vizitiul cu caii de dîrlogi. Om cu scaun la cap, lasă să se răcorească văpaia amoroasă ; strîmbă, dreaptă, nu mai știe, oricum neîntîlnită la femeia lui ...

Și lunecînd pe inimile femeiești, Leonard se duce mai departe în legendă, surîzînd unor timpuri și unor altfel de oameni, neavînd de unde ști că vor sfîrși odată cu el...

Ça c'est Chișinău !

După șase luni de turneu Leonard și angajații revin în București.

Opereta pierde pe Ana Grand, duena de o naturalețe și un omenesc rar întîlnite. Nimic forțat, nimic îndreptat spre șarjă, cum de obicei se practică în astfel de roluri. Interpretări limpezi, de caldă

dăruire, susţinută contribuţie la bunul mers al Companiei Grigoriu.

De curînd, la Viena o mare lovitură : *Baiadera* lui Kalman.

8 iunie 1924 : scurt timp după premiera vieneză Leonard deschide stagiunea la Oteteleşanu cu noua operetă. Prinţul, nu numai al operetei româneşti, înscrie pe vibraţiile de artisticăraie unică, una din cele mai mari creaţii ale carierei sale.

O nouă umbră după el, suflerul Nik Niculescu. Căruia în cuşcă, la *Baiadera*, îi pier cuvintele pe buze datorită emoţiei, în clipa cînd „titanul" sparge paharul şi „zice" aria principală. Destul de des nu mai aruncă replica, electrizat de atîta măiastră dăruire artistică...

Suflerul iubeşte pe Matilda Kriegel, solistă în trupă. Trăieşte cu ea. E teamă ca Leonard să nu-i facă felul...

La restaurant, cu buza în jos, îndrăzneşte să dea pe faţă gîndul ce-l frămîntă. Directorul izbucneşte în rîs :

— Mă, ce eşti prost ! Pot să fac una ca asta ? N-am eu femei ?

Obsedat, Nik stăruie :

— Dar cu nevasta lui Timică ?...

— Ai dreptate ! Dar, numai după ce Nataliţa mi-a sărutat picioarele...

La cîtva timp ducîndu-se să-l ia de la hotel, umbra din cușcă îl găsește în fotoliu, cu cîinele alături, citind din *Universul, Curierul băilor*. Suflerul surprinde o lacrimă picată pe numele vizitatorilor sosiți la Călimănești : Dora și bancherul Finkels... Neînțelegînd, se adresează „titanului" :

— Ce se întîmplă, domnule Leonard ?

— Nimic. Mă doare groaznic o măsea !

La teatru, ieșind din aplauze după primul act și traversînd scena să ajungă la cabină, Leonard surprinde pe Silvia Dumitrescu, crenguță primăvăratică ce întruchipează apariția unui paj, plîngînd în hohote lîngă arlechin. Avînd schimbare de costum, în fugă, directorul o avertizează :

— Să vii la mine după actul doi.

La următoarea pauză ciocănit timid în ușa directorială.

— Intră !... tună înalt tonul leonardin.

Fata își face apariția sincopată de plîns, pierită. Leonard, cu țigara în gură, tulburînd apele oglinzii, îi face semn să se apropie. O ia pe genunchi. Și dulce i se adresează :

— Silvioaro, de mult timp mă iubești tu pe mine ?...

La care nefericita dă drumul la un nou hohot de plîns.

— Nu pe dumneata, pe Timică !

Copila a zburat de pe genunchi ca un fum de ţigară.

Era normal ca Maximilian să-l gelozească. Trupa bătînd provincia, fete de bune condiţii îşi iau lumea în cap, fug de-acasă, pradă „visului" leonardin... Se pripăşesc la Oteteleşanu — figurante, coriste. Maximilian, cu autoritatea-i directorială, pune ochii pe una. O invită la dejun, la „Ileana". După ce o hrăneşte raţional, îi cumpără nişte bonboane de sticlă şi o îndreaptă spre Parc, unde atît el cît şi „titanul" beneficiază, la cabină, de o aşa zisă canapea „directorială"...

Fără înconjur, ajuns în sanctuar, jumătatea de direcţie, încearcă să obţină dulcile nebănuitele plăceri ...

Fata se zbate, dă în plîns, concretizîndu-şi visul :

— Nu, domnule Maximilian... Eu vreau pe domnul Leonard !

În turneu, chiar dacă e cu vagon, îşi ia cameră la hotel, boiereşte. La Galaţi la *Grand Hotel,* pe Domnească. Dispreţuind singurătatea, de obicei ia cîte un cirac cu el în cameră, să-i ţină de urît. Culcîndu-se în zori, Leonard se scoală tîrziu, iese în oraş spre prînz.

Acum, urmărit de gălăţenii care l-au remarcat, parcurge strada principală impasibil, cu ţigara în gură. E îmbrăcat într-un superb costum de *soie-*

écrue, cu reverele şi manşetele hainei tighelite ; pălăriuţă albă cu calotă înaltă şi borul răsfrînt ; guler tare, jabou de catifea neagră ; ghete albe de şevro, cu nasturi negri.

Codanele i-au întîlnit ochii, dintr-o mie, se întorc din drum, şi-şi torc visul pe urmele paşilor ce dau armonie trotuarului ...

Cînd, surpriză ! În faţa bisericii greceşti, Danielache ! Dat dispărut la Iaşi, plecat să se spînzure... Destui ani duşi pe copcă, în care Leonard nu l-a mai întîlnit.

Cu o taşcă burduşită de „afipte“ şi matcă-contra-marcă-bilet de intrare, cel nebărbierit, năduşit, nenorocit, scrutează, peste stradă, ce negustor să „atace“ întru salvare proprie şi a celor doi-trei cabotini ce are în impresă. A „bătut“ cazărmile şi ceva şcoli. Slab, nevoie mare !

Gloriosul se bucură teribil de revederea fostului camarad. Din trecutul geros îi scîrţîie în ureche ghetele cu care îl încălţase cel acum de faţă ; încălţări ce i-au mers de minune pînă a cîntat al doilea rol de tenor, la Al. P. Marinescu, în *Sînge vienez.*

Îmbrăţişînd strîns arătarea artistică, Leonard explodează :

— Cam cum văd, nu te-ai spînzurat...

— Vezi bine !

— Hai cu mine ! Mandea nu mai e ca la Iași... E bogat ! Cît o ține...

Băgat în primul mare magazin, Danielache, cam intimidat, nu știe unde vrea să ajungă corifeul. Se dumerește repede. Procopseală, acum ori niciodată ! De la ismană pînă la palton, generosul toarnă pe cel din branșă tot ce e mai bun în prăvălie. Nu acceptă ca acesta să nu se schimbe pe loc. Îl bagă după perdea și se îngrijește, în special, ca scăpatul de ștreang să încalțe cele mai scumpe și frumoase ghete... Achită totul la casă.

Cînd măruntul impresar iese la iveală, e alt om, bun de pețit. Leonard se bucură mai tare ca cel îmbrăcat și încălțat după ultimul jurnal...

— Să fie cu noroc !

Și îi strecoară în buzunar 5000 de lei.

Vara dă în copt și Danielache e gata să sfîrșească în apoplexie...

La despărțire, cu tonul jos, cel numai suflet, îi subliniază :

— Nu se uită cu una cu două ghetele alea... Mană cerească !

Și de departe îi strigă :

— Să fii diseară după reprezentație la local la „Sure“ !

Cîteodată Leonard se preface a fi răguşit ; minte. Grijuliu, Schwartzmann, capelmaistrul, ar trebui să știe că el totdeauna a cîntat cu sufletul...

Nu să abandoneze opereta, împărăţie a sufletului său, luîndu-se după gustul publicului care începe să prefere teatrul de revistă, pune două spectacole de acest uşor gen. O revistă, *Cui i-o spui* şi o alta, *Merge strună.* O angajează pe talentata comediană Tanţi Cutava-Barozzi. Putînd juca orice, Leonard spune cupletul cu adresă miraculoasă, dansează, dovedind și în acest trecător amuzament că n-are pe nimeni în cale. Însă, încasările slabe şi lumea puțină, îl descumpănesc. Pierduse din vedere că publicul, suveran, cînd te-a îndrăgit într-un fel, refuză să te vadă altfel... Odată mai mult își dă seama că pentru el opereta e definitivă — viața, sufletul, respirația lui... Totuși, neputînd acoperi cheltuielile, fără să mai poată duce stagiunea, în vara lui 1924 lichidează compania.

De-aici înainte romanța leonardină ne urmărește cu o imensă discretă tristețe... Prinţul păstrează în el tot amarul cutremurător care-l macină. Nu are nici o rezervă materială ; singură arta lui magnifică. Pe timpul cînd Maximilian —

fire contrară lui, econoamă, — pusese ban pe ban, el pulverizase aurul cîștigat cu ușurința dăruirii sale... Chiar spunea coriștilor care teribil îl iubeau :

— N-am avut decît ceea ce am dat...

Într-adevăr : de la naștere la moarte și-a dat și cămașa de pe el.

Cîndva, întors de la Viena, locuia la „Continental“. Își cumpărase în capitala austriacă un superb pardesiu de stofă australiană, tivit la guler cu subțire bordură de catifea neagră. Tare îi plăcuse ! Nu l-a îmbrăcat pînă acasă. În seara primei reprezentații ce-l aștepta, l-a arborat cu gulerul ridicat, șui, cum îi plăcea să se poarte. De la hotel a trecut peste drum la Parcul Oteteleșanu, unde azi sînt Telefoanele, descinzînd între soliști și coriști ca dintr-un jurnal de modă parisian.

Întreaga trupă bucuroasă de revedere ; se apropie Gheorghiu-Klampas. Admirativ, se adresează lui Leonard :

— Titanule, frumoasă țoală !...

— Umflă-l !

Pe loc, Leonard îmbracă fostul frate de mizerie din neuitata groaznică iarnă de la Iași, 1904, la Poenaru, cînd ambii zăceau fără ghete și foc la Hotel Rusia, cu pardesiul care mult îi plăcuse și în care se legănase doar cîțiva pași, distanța Con-

tinental-Oteteleşanu. Şi ca să încheie tîrgul, pe gratis, indică cum trebuie purtat, înalță gulerul înnoitului, şui...

Altă dată :

Clădirea Telefoanelor nu exista. Bucureştiul era un pui de Orient pitoresc. Cu sarailii, gaz aerian, birji, tramcarul lui Toma Blîndu, fără stopuri, cu bătăi de flori şi cu Nicolae Fleva...

Leonard a răsărit, floare ; crud ca un lăstar, frumos ca farmecul iubirilor, melodios ca vraja neîntreruptă a izvoarelor ; și farmecul lui se lipea de pe atunci de oameni, ca zilele însorite...

Acum, cînd pomenesc, Leonard e director la Oteteleșanu. Compania Leonard-Maximilian.

Toamna își scutură toată tristețea peste grădină.

Au început ploile. Slinoase, de sarică dacică...

Plînge frunzişul ca un prohod. S-au închis mai de mult stagiunile de vară și a rămas, prelungită, numai cea a prințului de poveste. Vin femei să-i arunce petale din corsajul cald... Bărbații nu se mai burzuluiesc — că n-au încotro. Şi a ţinut stagiunea pînă către octombrie, compania urmînd să plece în obișnuitul lung turneu prin ţară.

Duminică seara.

Opereta *Mikado.*

La pauza a doua, Louis Cazes, administratorul, irumpe în cabină, aducîndu-i lui Leonard drepturile directoriale pentru săptămîna încheiată. Întinzîndu-i un plic, nedespărțitul prieten i se adresează :

— Tenorule, ți-am adus banii... Ai 17 600.

— Pune-i în haină. Dar mai întîi ia și tu trei mii.

Luică putea să ia oricît. Leonard nu număra niciodată banii. Cum știu, a nu fi numărat, numai pe alți doi : nenea Iancu Brezeanu și Iancovescu.

Gongul s-a spart, aprinzînd rampa, pentru actul final. S-au învălmășit norii. Burnițează mărunt, a definitivă închidere de stagiune, în entuziasmul aplauzelor la aria tenorului azvîrlită grădinii cu singular aplomb. Vîntul se învîrtejește... luminile pîlpîie paloarea unei neguri amețit străpunse... Nimeni nu se ridică, deși ploaia amenință să se înteţească...

Cînd s-a lăsat cortina, plouă de-a binelea — toamnă în plin — și lumea dispare spre căminele calde, cu caldul vrăjii lui Leonard în bucuria sufletelor.

S-au stins luminile. Cei de la scenă o tulesc care încotro. Spre Făgădău... spre Tei... spre Crîngași... Numai un bec picură dintr-o rivaltă, candelă, dîră de lumină pe drumurile de întretăiere de la cabine prin scenă. Sub bobul de lumină, cîțiva coriști. Așteptînd potolirea ploii, se zgribulesc în hăinuțele verii, trecută fulger înstelat. Își ridică gulerele să-și proteguiască beregățile juvenile. Sînt puii lui Strauss, golași... Titi Botez, Groner, Tase Moșoianu, Valeriu Moraru, Moscu, Mihăileanu, Willy Mateescu, Stamate. Mai într-o parte, regizorul de scenă, Gore Petrovicescu — cel ce se potrivește, ca și Luică, cu prințul-director la măsuri, și la haine, și la încălțăminte, și la cămăși. Purtate o dată, de două ori, de către Leonard — cămășile numai o singură dată și făcute nod — intră în posesia acestora, de drept beneficiari.

Fluierînd a pierde-vară, Leonard, după ce-și culege de pe luciul oglinzii chipul civil, cu pălăriuță cu boruri mici ridicate în sus, potrivită ștrengărește, pardesiu cu guler de catifea neagră înălțat șui, nonșalant, pe gît, dispare pe ușa cabinei. Traversînd scena, să coboare în grădină, în drum întîlnește grupul coriștilor adăpostiți de ploaie, care pîndesc, totodată, plecarea directorului.

— Ce e cu voi, băieți ?... li se adresează Leonard.

Se desprinde vocea lui Titi Botez :

— Aşteptăm, don director... ploaia...

— Haideţi cu mine !

Neîndoios, grupul atîta aştepta. S-au mai ogoit şi trîmbele — mai ales pe sub streşini. Noaptea răcoroasă strînge haina din spatele învăţăceilor cu gulerele sărăcăcios ridicate. Leonard se sesizează :

— Da ce, voi n-aveţi pardesie ?...

— N-avem ! clamează în cor, tot a vară pierdută, grupul ce flanchează, dintr-o parte şi alta, divinizatul cîntăreţ.

— Cum asta ?... Nici paltoane ?...

— Nici !

Au ajuns pe Calea Victoriei, tocmai în dreptul celui mai renumit magazin de confecţii bărbăteşti — „Fain". Altă dată, pe aici fusese panorama lui Braun... „Nenea", Niculescu Buzău, cel de acum în *Mache Somnambulul*, o apucase.

— Mîine la ora 12 să fiţi toţi aici, indică Leonard lui Titi Botez, faţada cunoscutului magazin.

Noaptea s-a strîns mai tare în negură. Ploaia punctează şi mai rar figurile credincioşilor discipoli pe linia uitării lui Leonard. Localul, „Maiorul Mura", i-a înghiţit în benchetuiala înfierbîntată, de noapte fremătătoare, sardanapalică.

Patronul se prosternă :

— Bine-ai venit, domnule Leonard !

Lumea aplaudă. Primașul atacă *Baiadera... Contele de Luxemburg... Suzana... Farmecul unui vals...* Sticlele se înghesuie în frapiere, vinul mustind în pahare, besmetic... Vacarmul e de sărbătoare, la apariția îndrăgitului cîntăreț. Chelnerii fug cu comenzile nopții îmbuibate, întretăindu-se. Colorînd floral uitarea generală, de belșug, țigăncile poposesc din masă-n masă. Îndrăgostiții dau ghes unui Cupidon de nopți fericite... Și de la masa lui de veritabil prinț, nedezmințîndu-se, Leonard, trimite coșuri cu flori, sticle de vin, achită consumația meselor cunoscuților, umple de bani buzunarele lăutarilor, lăsînd să i se scurgă printre degete arginții directoriali, cu voluptatea adevăratului nabab al strălucitelor nopți bucureștene.

— N-am avut decît ceea ce am dat !

Prin fumul țigării, cîntărețul caracterizează definitiv firea-i de poveste singulară, cum n-avea să mai fie.

Cînd noaptea începe să țopăie într-un picior, în grupul coriștilor devotați, Leonard, străfulgerat, mai amintește odată :

— Botez, voi să fiți mîine la 12 la „Fain"...

Pe urmă orele au luat-o spre zori, pe o veselie cherchelită. Și, din local în local, cu pelerina înste-

lată a gloriei lui Leonard coviltir, cei de la Oteteleşanu nevisînd la turnea — Brăila-Galaţi, s-au oprit în dimineaţă pe scările Poştei.

Banii directoriali ca și cum n-ar fi fost... Fără sfanţ, căutîndu-se în buzunar, la despărţire, „titanul“, nemicșorat de lumină, dar nici de miile pulverizate, ca un pasaj de arie, aruncă replica :

— Băieți, dați-mi cîteva țigări, că nu mai am nici un ban !

Dimineața s-a scurs pe freamătul lumii întretăiate, care încotro... Pomii desfrunziţi au supt din ploaia nopţii răcoare și amenințare. Amiaza și-a găsit secundele la țanc, cu coriștii sărăcuți, ciopor, fix la ora 12 în fața magazinului de confecţii.

De nicăieri Leonard nu se ivește, deși a trecut un sfert de oră, o jumătate...

Tinerii între ei :

— Nu mai vine !

— O fi uitat...

Bună dimineața la Moş Ajun a coriștilor nu sparge vitrina magazinului în care se lăfăie un palton — unul singur — de toată frumusețea. Și chiar dacă zăpada ar scîrții nostalgic pe caldarîm, sub picioarele lor, patronul, fără să-i socotească copii, le-ar împărți ceva roșcove, ceva bani, nu însă buleandra principală pentru sezonul nu prea îndepărtat al albei imaculate...

— Să plecăm... nu mai vine, își dă Moscu cu presupusul.

— Și ce pierdem, dacă mai așteptăm ?... se arată stăruitor Tase Moșoianu.

Minutele se scurg. Încă un sfert de oră sedimentează unanima convingere că directorul nu mai vine.

Tocmai cînd negustorul e gata să închidă magazinul și adăstătorii pe punctul să se împrăștie, din spre Capșa, fluierînd, apare Leonard.

— Ce, măi, voiați s-o ștergeți ?...

— Credeam că ați uitat.

— Haideți înăuntru !

Și vrăjitorul nopților bucureștene pătrunde în prăvălie, cu gloata după el.

Surprins de apariția fermecătorului, negustorul se înclină pînă la pămînt :

— Ce cinste pentru noi !... Ce bucurie !... Bine-ați venit, domnule Leonard !

Fata de la casă înmărmurește într-un dulce surîs cules din zbaterea genelor codate ale idolului de la teatru. Nici un reflector nu-i putea lumina mai aproape — fericită ocazie ! — adîncul ochilor visați atîtea nopți, cu fotografia sub pernă...

„Suzana mea...
De te-aș putea avea !“...

Prăvălia, deși cu marfă numai din străinătate, e destul de îngustă, astfel că liota de la Parc, intrată în monom, aproape o ocupă.

După ce își aliniază discipolii, exact ca la un final, la rampă, cu cel mai mare în flancul drept și încheietorul tocmai lîngă ușă, directorul se adresează negustorului :

— Fiecăruia cîte un palton !

Stăpînul prăvăliei zîmbește pe sub ramele ochelarilor, socotind :

— Deci, opt.

— Tot ce ai mai bun... din străinătate.

Îndreptîndu-se spre despărțămîntul din fund, unde, paltoanele, variat colorate, se înghesuie pe port-mantouri, negustorul asigură :

— Chiar acum am primit un stoc de la Viena.

Trecînd de la angajat la angajat, Leonard, ține, totodată, să facă plăcerea fiecăruia.

— Ce culoare vrei, Botez ?

— Maron.

— Tu, Groner ?

— Gri.

— Tu, Tase ?

— Bleu-marin.

— Tu... tu...

Și după ce și-i vede pe toți înnoiți, după pofta inimii, la fiecare găsește un gest oblăduitor, de

cochetărie ; unuia ridicîndu-i gulerul, altuia potrivindu-i reverele, cestuilalt strîngîndu-i mai pronunţat cordonul, următorului descheindu-i nasturii de sus, neglijent...

Cînd totul s-a sfîrşit şi grenadirii, încotoşmănaţi, ca de Crăciun, sînt gata de troiene, strîngînd mîna negustorului, Leonard îi recomandă :

— Fă nota şi trimite-mi-o deseară la teatru !

Fluture pe-o floare, surîsul casierei stăruie. Nu-şi abandonează visul... Printre gene, îşi petrece idolul, pînă afară, unde soarele năvalnic, care s-a spart din senin, face pe cei înnoiţi de zăpadă să se topească de căldură, unul după altul, în drum spre Oteteleşanu...

De la lichidarea companiei activitatea lui cunoaşte aceleaşi biruinţi între reflectoare.

Nu mai are însă teatru stabil, ceea ce îi dă griji, îl tracasează.

Se vorbeşte de un contract la Opera Română, de angajarea pentru o serie de spectacole la Varşovia, la Praga. În realitate, directorul Schultz, de la Berlin, îl invită să cînte în lunile noembrie şi decembrie.

Leonard se grăbeşte să declare : „Plec cu destul regret în străinătate, unde opereta este într-o nouă înflorire".

Dar, înţelegerea berlineză e revocată. N-ar fi nimic. Ceea ce îi dă de gîndit e sănătatea care începe să-l supere. Junghiuri intercostale îi obosesc respiraţia, îi marchează aplombul de viaţă, cunoscut proverbial. Se face că nu vede... Nu se duce la doctor. Dă totul pe seama bronșitei tabagice care-i hîrîie în pieptul, atît de cîntat, cum se scoală. Să nu se cunoască, o învăluie imediat în fumul tutunului ameţitor...

În aste momente, cînd stări depresive îi șicanează vivacitatea, Jenica Danielescu, fostă actriţă la Iancovescu, devenită Madame Salabert — soţia celebrului impresar şi proprietar al renumitei case de discuri și note muzicale, de la Paris, îl invită să cînte în capitala Franţei. Totodată, Leonard primeşte o ofertă de la Moncharmont, directorul celui mai mare teatru muzical lionez.

Ajuns la Paris, e obligat să facă audiţie, ceea ce îl contrariază. La *Théâtre de Paris,* în prezența a numeroși impresari, artiști, ziariști, Leonard entuziasmează cîntînd un program de operă și operetă. *Ridi Pagliacci* din *Paiațe,* o arie din *Faust,* aria actului I din *Văduva veselă,* romanţa din *Baiadera,* romanţa poloneză din *Mazurca albastră.*

Cuceriţi la maximum, Léon Volterra, directorul de la *Casino de Paris,* Montcharmont, de asemenea Salabert, Robert de Flers, prietenul României, cum şi celebrităţile Franţei, Max Dearly şi Mistinguett.

Urmează ca repetiţiile să înceapă la Lyon la 1 ianuarie 1925, cu opereta lui Kalman, *Baiadera.* Maximum de barem al celebrităţilor mondiale, 1000 de franci pe seară ; 200 de franci fiecare repetiţie ; minimum 30 de reprezentaţii. Parteneri : Mistinguett, Marie Kuznetzof, Max Dearly.

Succes indescriptibil la Lyon ! Cronici excepţionale. Teatrele din Nisa şi Monte-Carlo se arată interesate să-l cîştige pe afiş. Fraţii Isola îl angajează să creeze la *Mogador,* la Paris, rolul prinţului din *Baiadera.* Imensul succes de la Lyon fac pe antreprenorii de spectacole să meargă la sigur cu Leonard pe afiş. Propuneri de la Bruxelles şi Marsilia.

Stagiunea din Franţa începînd ceva mai tîrziu, revine în ţară. Din nou îşi înjghebează trupă la Oteteleşanu. Cîntă *Floarea din Stambul, Voievodul ţiganilor, Vînzătorul de păsări, Fraschita, Orloff, De-aş fi rege.*

Nu mai trăia Dalles, cel care-l iubise pe Leonard ca nimeni altul. Avutul latifundiar divinizase pur şi simplu pe frumosul cîntăreţ, în epoca

de mare glorie a acestuia. Şuvoiul banilor lui era fără limită, un adevărat mecena.

Acum, cînd se zbate director, la Parc, într-o stagiune şubredă, gesturile substanţiale ale binefăcătorului total prins de farmecele sale rarisime nu mai pot soluţiona de dincolo de mormînt... Un simplu bobîrnac cu taleri ar fi deajuns. Max plecat la proză, la Bulandri, triumfă în *Negustorii de glorie,* uitînd, departe, cuibul primelor mari zboruri ale începuturilor... Trupa neplătită, crîcneşte pe ici pe colo ; orchestra, ca totdeauna la teatru domeniu greu, vociferează dezlănţuită. Pînă la urmă, sare pe director. Ţin piept coriştii, care nespus îl iubesc.

Şi aşa trec cîteva seri, fără soluţie şi fără lefuri.

În trupă : Timică, Nae Simionescu, Nataliţa Pavelescu. Acelaşi impresar, Louis Cazes, umbră fără contribuţie a „titanului“, căruia zadarnic şi frecvent îi tot toacă :

— Mă, Caţ, fă-te, mă, folositor... Tu, numai : nene, hu-hu-hu !...

Apropiat, însoţindu-i neliniştea şi paşii pînă acasă în strada Regală, omul din cuşcă, Nik Niculescu, devotat pierdut în ochii luminoşi ai euforiilor marelui artist. A venit la el în trupă cu iubire veche, din prima zi, a primei repetiţii. Învăluitorul miraj risipit pretutindeni de Leonard, e o

permanentă realitate caldă, chiar la întîlnirile cu maestrul Nottara, cu Soreanu, în Piaţa Teatrului Naţional... Aceştia se bucură de prezenţa lui ; îi vorbesc adulator ; privindu-l ca pe Dumnezeul epocii. Și, tot timpul, suflerul traversează seninurile, înnourările, artistului, nedespărțit.

Le repetiţie, de la prima, ca să marcheze cît se bazează pe cuşcă — ca şi pe dirijor, muzicalmente — Leonard îi aruncă textul :

— Prinde-l, Nik !

Timpurile fiind altele, Statul nu vine la sfîrşitul lunii să plătească lefurile. Coriștii, deși lipsiţi, se ţin bine ; trupa, cît de cît și ea ; numai vociferările orchestrei nu mai contenesc, nesocotind avatarurile inimii bune, cu adînci bătăi...

Treptat, prin colţuri, scripcarii, se fac auziţi :

— Nu mai cîntăm !

Spectacolele, totuși, nu evoluează în bine. Reţetele nu cresc. Leonard n-are cu ce plăti. Impresarul : hu-hu-hu !...

Timică se duce la Cazes.

— Mă, Caţ, dă-mi și mie un aconto.

Neconcludenta umbra a lui Leonard, replică :

— Ia de pe jos !

Orchestra prinde, spre incitare mai aprigă, obrăznicia. Contrabasul e gata să se transforme în ţiteră... Schwartzmann, dirijorul, deși alături de nenoroci-

rea lui Leonard, nu mai are glas să liniştească puzderia.

Felul de a cînta al lui Leonard, „floricelele" lui, după care totdeauna Schwartzmann se duce cu bagheta, l-a făcut pe cîntăreţ să se adreseze nu numai odată capelmaistor-ului :

— Mă, Schwartzmann, dacă *doamne fereşte fac bis,* de unde o luăm ?...

Cuvintele de la sufler, nuanţele de la dirijor, nu mai fac nici două parale... Căci ansamblul acompaniator face, din pretenţii, aproape ultimatum :

— Fără noi !

Pus în cunoştinţă, directorul convoacă angajaţii. La apariţia lui, ochii orchestranţilor se cam feresc... Cei ai coriştilor, devotaţi, scapără viteji, nestemate de credinţă.

Liniştea adusă pe scenă de apariţia lui, o frînge Leonard, destul de mîhnit :

— Credeţi voi că eu am bani şi nu vă dau ?...

Simplele vorbe de nefericire actoricească, se vede, că au curmat, pe undeva, curajul trîmbiţat pînă acum cîteva momente, prin culise, cabine, pe scări.

— Nu merg spectacolele... Lumea nu vine... Teatrul are şi din ăstea... Trebuie să înţelegeţi.

Flancarea coriştilor, a trupei, face o surdă, imperceptibilă mişcare, în spre tenor, făcînd una cu el, fără cuvinte. Poate unii din ei nici nu ştiu, că şi el începuse tot corist, la Nicu Poenaru, al cărui cirac era.

Nici măcar cu un restrîns arpegiu, păsul orchestranţilor ne mai ivindu-şi evidenţa, directorul conchide asigurător :

— M-am gîndit să dau Duminică un *beneficiu* şi o să vă plătesc.

E început de săptămînă.

Opereta aleasă : *Voievodul ţiganilor.* Pînă Duminică seara, timp suficient pentru publicitate. Spiritele potolite, spectacolele merg tîrîş-grăpiş printre stele... Grădina, cu mese în fund (1 leu intrarea la mese) cu Lucia Sturdza şi Tony Bulandra mîncînd aici în fiecare seară, foşneşte, în tot cursul săptămînii, încrederea spectacolului duminical... Cuiburile din sufletele angajaţilor, adăpostesc pasărea rară a speranţei... A cărei ghiers cristalin străluceşte mai tare, la apariţia afişelor.

În beneficiul tenorului

N. LEONARD

VOIEVODUL ŢIGANILOR

Aşa a trecut întreaga săptămînă, cu lume pe sponci, în speranţa celei, buluc, de duminică seara...

După toate cele şase, înstelate, spectacolele de la Parc, deşi era cazul, angajaţii n-au mai plîns după bani. Duminică dimineaţa, vremea e transparentă, ca o clepsidră... Nici după amiază nu-i altfel, soarele făcînd din frunzele bătrînilor arbori napoleoni de aur, în drum spre toamnă... Au venit cu toţii mai devreme, unii ca să schimbe zarurile tablelor pe la mesele grădinii, majoritatea cu gîndurile fericite ale aşteptării beneficiului care le va umple pungile de atîta vreme secătuite. Cabinele sînt pline de pe la 6 ; Leonard a venit de mult şi el.

Salvatorul beneficiu e în fiecare ca o otravă binefăcătoare. Nu mai încape îndoiala că la noapte cheful fiecăruia va scoate la mezat serile de restrişte... Fecioare, halucinante, psalmodiind osanale „Voievodului“ — lui Leonard, ce descurcă încurcături de viaţă, fără infimă subvenţie...

La 7 seara, îndreptîndu-se spre fericire, ca un pachebot al iluziilor, s-au aprins luminile de la intrare. În poarta Parcului, Luică face glume, umflat pe o apropiată aşteptare binefăcătoare, cu arginţi... Au sosit şi primii spectatori.

Impresarul se umflă, se umflă, adresîndu-se lui Timică, sosit tocmai în acel moment :

— Nene, hu-hu-hu !... Astă seară, lovitură !... Poţi să vii după spectacol, să-ţi dau aconto-ul !

Şi pe dispariţia comicului, în spre cabine, îşi tot bate palmele, ca nişte cuceritoare castaniete, dispus ca o fată de măritat.

De la scenă, disparate scîrţîituri de violină, răzbesc pînă la el. Scripcarii încălzind notele uverturii au deja în dible şi restanţele şi avansul...

Se leagănă şi orchestra din grădina dinspre Calea Victoriei, pe un vals, nemuritor, al lui Strauss.. Fiind Duminică seara, a început mai devreme. Ceva mai tîrziu, va debita, echivocuri discrete, Polydor.

La apariţia unui obişnuit al Parcului, prieten nedespărţit al artiştilor, neconcludenta umbră a „titanului", jucînd şotron pe loc, îi strecoară în sufletul cunoscut generos, toate latifundiile apropiate, să-l epateze :

— Nene, hu-hu-hu !... Lovitură !

Dar, l-a picat pe nas... O rătăcită picătură de ploaie... Bobîrnac picat din senin în infailibila umflată credulitate.

Din spre Naţional, balauri negri se înghit între ei, de blestemat catran... Tot rătăcite, se îndeasă alte picături... Care încep să se ţească între ele, pînză. Nespus de repede, plouă de-a binelea. Din ce în ce mai des. Rafale, rafale. În lumina tulbure a becu-

rilor, ploaia curge continuu... Spectatorii, nu mulţi, intraţi în grădină, se refugiază ; cei în drum spre teatru fac drumul întors ; iar fata de măritat, cu papion, de la intrare, fuge la scenă.

— Hu-hu-hu !... Nenorocire !

În numai cîteva clipe avalanşele înteţite pustiesc totul... Exact la vînzarea biletelor. Darabana ploii bombardează apocaliptic la scenă ; furtuna spală în mister coperişurile ; vîntul îmbrăţişînd, în rupte frînturi, arborii grădinii, ce greu ţin piept vîrtejurilor... Nici cortina nu rezistă, smulsă din belciuge şi proiectată în arborele de lîngă scenă, giulgiu sfîşiat în crăcile bătrîne...

Ca o resemnare, actorii şi-au şters machiajul, abia început. Muzicanţii au închis în instrumente, speranţele pentru altădată. Nik închizînd în cuşcă, un text nedeschis...

Şi mai departe, plouă peste existenţa lor, rece ca o dernieră...

Plouă orb în grădina înecată, în care fiecare scaun este catargul unei corăbii scufundate... Pe ce lume or fi dispăruţii marinari ?...

Din bezna înaltului, cad cascadele trîmbelor, repezite să năruiască... Apa aţinîndu-se vijelioasă, umple fosa orchestrei, în care pupitrele plutesc. Colaci pentru ce salvare ?...

Şi mai departe, plouă întins, *ca-n timpuri bune* : de război, de restrişte, de sărăcie. Furtuna prohodeşte vaiete, scăldate într-o deznădejde fără liman şi semnalată fără scăpare...

Hotărît, însă, seminţia actoricească, nu e întreagă ! În vaietele furtunii, reci şi dezlănţuite, şi-n avalanşele ploii năpustite peste cuibul operetei româneşti, parte din histrioni fac haz de necaz. Unii dansează, alţii cîntă, alţii fac glume...

Apucată, ploaia, îşi vede de drumul ei, cu vedre sparte din înalt. Nu cedează. Îşi întinde apele inundînd pînă şi urmele ţărmului beneficiului ce trebuia să fie... Orele spectacolului înecate şi beneficiul tras la pod, nimeni nu îndrăzneşte să se închine trîmbelor, luînd-o prin ele.

De aceea, uitînd de tot şi de pungă, se rîde, se ţopăie, se cîntă.

Leonard, însă, nu apare.

Tot impresarul, huhurez, se face auzit, pactizînd cu şuvoaiele :

— *Benefiss* i-a trebuit tenorului !...

Forfota după scenă e un du-te vino de piaţă, fără chilipir. Grupuri, grupuri, mai lipseşte fripta şi leapşa pe ouate. Clemenţa cerurilor, care să facă drum prin băltoace, aruncîndu-i la fel de săraci în adăpostul de-acasă, e la fel de îndepărtată ca o moştenire din America... Stropii pirogravează su-

fletele celor învălmăşiţi sub lumina plină, de spectacol, tot tulbure, a rivălţilor. Nimeni nu umblă la şaltere, economia fiind uitată şi ea în ploaia care a început să bată oblic spre scenă. Nici măcar electricianul n-o diminuează pe rezistenţe...

Rolul fiecăruia s-a dus pe trîmbe. L-au înghiţit şuvoaiele, care tot curg... Totuşi, fiecare se comportă ca la sfîrşitul unui veritabil beneficiu.

Mai ales cînd Titi Botez, avansînd pro-sceniumul inundat, scrutînd bezna grădinii, strigă din ploaie :

— Pare că o să înceteze !...

Canonada pe coperiş îi încheie fest replica. Iar glasuri răzleţe răspund chihotind şi mai vesel :

— Negreşit !... Negreşit !... La ziuă !

Cu toate că nici cuşca lui Nik n-avea cum să se salveze de urgie, şoapta rolurilor fiind şi ea înecată, cîţiva din actori îl înconjoară. Suflerul lui Leonard nu e mai breaz ca ei. Totuşi, ştiindu-l apropiat „titanului“, unul se face ecoul celorlalţi :

— Mă, Nik, du-te tu la director... Ieşi mereu cu el, şi cu Cazes, la „Mircea“. Poate ne dă ceva...

Ploaia bate, în continuare, mai spre mijlocul scenei. În bezna grădinii sînt tot o mie de draci... Aşteptînd să dispară, împeliţaţii, Schwartzmann trece la pian. Şi mîinile-i alunecă pe clape... În

ploaia sonoră, romanța lui Leonard din *Haina Galbenă.*

Corul, de la miezul nopții, pe dată, roată în jurul clavirului. Murmur dulce împletit cu clapele...

Și, omul din cușcă, se urnește greu, îndreptîndu-se șovăitor spre cabina celui, probabil, zăvorît de tristețe...

Bătînd în ușă, fără răspuns, credinciosul sufler se strecoară înăuntru. Leonard nedemachiat, în costumul *Voievodului,* e cu capul în mîini, pierdut... Armonia tînguitor duioasă a romanței de jos, din scenă, ajunge prin ușa rămasă întredeschisă, ca în serile de spectacol... Litanie răscolitoare de inimi... Și, pe murmurul ce crește, distinct, lacrimile șiroiesc din frumoșii ochi mari ai lui Leonard...

Înmărmurit, salvatorul de replici, nu ivește o vorbă. Surprins, „titanul“, își ferește ochii din luminile oglinzii. Suflerul dă să dispară.

— Ce-i, Nik ?...

— Nimic, domnule Leonard.

— Ce fac băieții ?

Cu greu, bîiguind :

— M-au trimis... Poate le dați ceva.

Răspunde afurisitul blestem al ploii, cu bocete întețite.

— De unde, Nik, de unde ?...

Mîinile-i înmănuncheate se desfac, goale.

— Ai văzut, am avut parte de furtună... Adio, *benefiss* !... L-am trimis și pe Luică pe la club, dar n-a făcut nimic.

Și rezemîndu-și capul în mîini, deznădăjduitul chip din oglindă lăcrămează, cu sufletul lui Lehar, adus pe ploaie şi pe un murmur de histrioni...

Timică face rost de nişte bani. Propune lui Leonard să fie angajat. „Titanul“ acceptă 2000 de lei pe seară. Însă, noul patron, neexperimentat în ale reclamei, dă *Pericola* bîca în primele localități ale turneului. La Severin, după trei oraşe neplătite, corul refuză să cînte. Desperat, Timică se duce la Leonard. Acesta, pe jumătate machiat, apare în cadrul ușii, adresîndu-se celor juruiţi să nu intre în scenă :

— Măi, fraţilor !...

Au cîntat de-au rupt pămîntul ! Și de-atunci nu i-a mai interesat de sînt sau nu plătiţi la zi.

Deşi în alt capăt de ţară, la Satu Mare, situaţia nu e schimbată, coriştii continuînd să sară gajurile... Unul dintre ei, George Franga, deţinător al cîtorva rolișoare — se reprezintă mai multe operete în fiecare localitate — găseşte în parcul oraşului o hîrtie de o sută de lei. În 1925, bani nu

glumă ! Seara, după spectacol, baftosul, în timp ce-şi trage pe el ţoalele civile, îi spune unui coleg, Bebe Munteanu :

— Bebe, ești invitatul meu la restaurant.

Vocea piţigăiată a celuilalt se clatină surprinsă :

— Ce, tu ai luat banii ?...

— Nu, ca şi tine.

— Atunci, cum ?

— Ce te priveşte ?... Sînt procopsit !

Suta de lei era sută. Viitorul rostuitor al trecutelor vieţi actoriceşti în rafturile muzeului născocit de el, tînăr. Foamea nu plîngea la rampă, ameţită de entuziasme juvenile... Credeau toţi în Leonard ca într-un Christ. Se hrăneau mai puţin cu pîine, şi mult mai mult cu ideal. Totuşi, tinereţea celor doi, răzbunîndu-se pe zilele lipsite de pînă atunci ale turneului, benchetuiește nabab la restaurant, oprindu-se, ameţită, în zori, la casa rău famată.

Aici, stupefacţie : Leonard, Timică și Schwartzmann, capelmaistrul.

Surprins de apariţia celor doi, Leonard, se porneşte pe un rîs năvalnic, întretăiat de deslînate recomandări :

— Ha !... ha !... ha !... Ha !... ha !... ha !... Voi aici ? !... Ha !... ha !... ha !... Beţi, mîncaţi și... iubiţi ! Eu plătesc !

Şi cei doi, deşi sătui — din sută — fac plăcerea prinţului de poveste. E greu să înfuleci cînd ai mîncat, dincolo, pe săturate... Cupele plesnesc fosforescent, a ceardaş.

— Beţi, mîncaţi şi... iubiţi !

Spre dimineaţă, împiedicaţi printre traverse, ajunşi cu greu la vagonul de turneu din gară, cei doi corişti întoarnă capul, parcă să revadă dintr-o privire ceva din drumul parcurs. Lumina soarelui străluceşte fierbinte pe şinele paralele, şi printre ele, Leonard, agăţat de Timică şi Schwartzmann, se opreşte din loc în loc, cîntînd hai-hui, numai pentru sine :

— Am un leu... (gest suveran cu degetul)... şi vreau să-l beu !

De-o vreme oboseşte în scenă, cînd altădată zburda... Simte anumite eforturi, cînd înainte se ducea pînă la fund, în plin... Junghiurile sînt şi mai neiertătoare, mai adînci. Transpiră. Şi înainte era leoarcă de apă — la fiecare operetă trei cămăşi, făcute nod, aruncate... Însă acuma, la finele reprezentaţiei trebuie să stea o vreme lungit, să se odihnească, n-o întinde imediat la cîrciumă... Îl scutură frisoane. Inima îi bate ca unei păsări în-

colţite căreia i se retează zborul. Presimte că nu e bine, de aia nu se arată la doctor. Mai curînd să nu ştie adevărul. Ce sănătate a avut, de lup de mare ! Altfel cum să creezi aproape 200 de operete ? Să cînţi, în timpul ocupaţiei germane, seară de seară, operete diferite, doi ani, fără dublură ?

Acum, cînd se demachiază, ochii i se tulbură, ca marea în care s-a stins o stea... De pe cristalul oglinzii culege altă figură, fără zîmbet, în panică... Unde e surîsul acela îndepărtat, pierdut în miile de spectacole, să le aprindă ?... Îşi acoperă ochii cu palmele, să-şi limpezească amăgirea... Să nu se mai vadă...

În turneu, la Galaţi, în birjă spre Brateş, îi spune lui Nik suflerul :

— Să-mi aduci liliac alb la înmormîntare...

Afişe enorme anunţă spectacolul de la Marsilia cu *Baiadera*. Textul reclamei concis : „Leonard cel mai mare artist de operetă din lume“.

Fără doar şi poate. Nici Girardi, protagonistul de la *An der Wien*, nici Marischka la Budapesta n-au întrunit perfecţiunea atîtor calităţi artistice. Despre frumuseţe şi farmec, să nu mai vorbim.

De la repetiţii Leonard se impune ca artist excepţional, cîştigînd admiraţia partenerilor. Însă, în

seara primului spectacol, nenorocire : are febră 39 de grade ! Sală mare, toate biletele vîndute, directorul se ceartă cu doctorul teatrului care sfătuieşte pe cîntăreţ să abzică. Antreprenorul e intratabil. Premiera fără protagonistul anunţat cu excesivă reclamă, e catastrofă !

Şi „titanul" păşeşte pe scenă uitînd de boală... De-a lungul spectacolului aplauze interminabile la scenă deschisă punctează fiecare final de arie ; Leonard electrizează dificilul public marsiliez ; duce sus de tot, ca perfect sănătos, magistrala interpretare a prinţului Radjani, devenind idol. Aşteptat la ieşire de tumultoşii admiratori este purtat pe sus pînă la hotel, Marsilia vuind de strigătele *Vive Leonard ! Vive la Roumanie !...*

A doua zi nu mai este bolnav. Elogiile presei excesive. Autorul operetei, Emmerich Kalman, îi telegrafiază, mulţumindu-i călduros. Gazetele pariziene atrag atenţia că Franţa are oaspete un foarte mare artist de operetă, tenorul român Leonard.

Cu săli rase, au loc 40 de spectacole, în care reprezentantul nostru, socotit fără egal, se acoperă de glorie.

Urmează Parisul. Leonard îşi întinde triumful pe 120 de reprezentaţii cu *Baiadera,* la celebrul teatru *Mogador.* Nopţile de după cortina căzută îl poartă, elegant şi superb, prin cele mai luxoase

localuri, unde, avînd invitaţi peste invitaţi, personalul care-l serveşte, deşi obişnuit cu miliardarii, rămîne surprins de desfrînata-i dărnicie în aruncarea bacşişurilor... Faţă de acest fel al lui, fără limită şi fără măsură, unul din patroni îi ştampilează, legendar, starea civilă :

— Nu încape îndoiala... Trebuie să fie un prinţ indian !

Leonardinele gene ale aurorii cunosc adevărul ; de aceea, în fiecare dimineaţă, petrec artistul român spre binefăcătoarea odihnă...

De la Paris, cu caligrafia-i splendidă şi cu sufletul tandru, scrie nobilului vechi prieten, Nicolae Soreanu :

Paris
26 Febr. 1926

Dragă Nene Nae,

Nu'ţi imagina că fiind departe te-am dat uitărei. Mă lupt cu succesul !

Am foarte mare succes cu Bajadera *pe care aseară am jucat-o a 32-a oară. Cu tot şovinismul lor Parizienii mi au făcut un mare loc în simpatia lor. Sunt primit cu aplause şi bisat şi trisat în fie ce seară. Dupe premieră vre o două, trei gazete m'au muşcat rău, ieşindu-le ura a tot ce e actor străin pe nări, dar acum tot aceleaşi gazete de urlă de succesul meu. Ştii vorba aia :* Vox populi, vox

Paris
26 Febr. 1926

Dragă Nene Nae,

Nu-ţi imagina că fiind departe te-am dat uitării.
Mă leagă un sentiment!
Era foarte mare succes cu Bajadera pe care azi am jucat-o a 30-a oară. Cu toţi francezii lor parizienii mi-au făcut un succes tot cu simpatia lor. Sunt primit cu aplauze şi ţinut şi lăudat în fie-ce seară. După premieră vre-o două, trei gazete mi-au contestat talentul, ieşindu-le ura a tot ce e artist străin pe scenă, dar acum toţi aceleaşi gazete de urlă de succesul imens. Ştii vorba aia: Vox populi, vox Dei; au văzut că lumea zice bravo, zic şi ei acum la fel.
Eu voi mai juca piesa cel puţin până pe la Aprilie când se va termina a 150-a reprez. şi se va închide şi sezonul de vară

Dei ; *au văzut că lumea zice bravo, zic și ei acum la fel.*

Eu voi mai juca piesa cel puțin pînă pe la 15 Aprilie când se va serba a 100-a reprez. și când se va închide și sezonul de iarnă, începînd cel de vară cu un fel de revistă operetă engleză.

De toamnă am propoziție să joc „Orlof" *o nouă operetă.*

Să vedem ce voi face în țară mai întâi unde voi sosi între 15 Aprilie și 1 Mai și unde mă voi grăbi să'ți strîng mîna cu aceiași dragoste ca în tot de a una.

Primește te rog toată simpatia mea unită cu o frățească îmbrățișare

Leonard

14 Rue de l'Arcade

Revenit la ai săi, crede nestrămutat în steaua operetei, dragostea lui din totdeauna... Blindat cu gloria străinătății, aduce pe Adele Baum de la *An der Wien,* își face trupă și închiriază Eforia. Reprezintă opereta lui Kalman *Contesa Maritza,* cîntînd inegalabil aria *Zi țigane.* Cele 12 discuri pe care le imprimă la Columbia, sub bagheta lui Egizio Massini, se epuizează din prima zi.

Bucureștiul nemairăspunzînd ca altădată, pleacă în turneu cu opereta lui Kalman și alte cîteva.

Început de turneu.

Premieră la Galați : *Prințesa Circului.* Sînt tristele zile ale lui Leonard, după întoarcerea de la Paris ; e stagiunea bucureșteană, cu *Prințesa Circului, Contesa Maritza, Fire de artist, Contele de Luxemburg,* prelungită în provincie.

Orașul de la Dunăre, în undele căreia maică-sa, rătăcită, se oglindise tînără, și-l ivise miraculos, înalță cortina unei noi expediții, girate de celebritatea adulatului artist.

Ansamblu peste o sută de persoane. După al său obicei, cu toate că turneul este cu vagoane, Leonard stă la hotel. De astă dată cu Nicu Kanner, interpret de comică esență în operetele reluate după întoarcere, cît și în *Baiadera,* la Parc, înainte de plecare.

După instalarea la hotel, lăsînd în cameră din aerul nonșalant ce-l caracterizează, la ora 10 dimineața, Leonard, împreună cu Kanner, fac primul drum la teatru, să vadă cum stau cu vînzarea.

Casierul moțăie, de noaptea pierdută, probabil, în opulența de la „Suré"... Ghișeul somnolează și el, nesolicitat. Cîțiva clienți cam rătăciți, surprinși de necrezuta apariție, atît de apropiată, a marelui idol programat pe diseară. Trec și ei, astfel că Leonard poate ataca :

— Cum stăm ?

Oftînd, casierul ridică din umeri :

— Foarte slab !... Ați nimerit epocă proastă. Kanner nu e gata să-și înghită trabucul, cum ar fi făcut-o Vampiru... Deși știe, precis, că la teatru soluțiile nu vin pe loc, se mișcă încoace și-ncolo, cu proverbialu-i optimism, trăznit de mogîldeața vînzătoare de bilete, înfricoșat de ochii mirați ai tenorului, revenindu-și cu greu, într-un tîrziu :

— Mai e pînă deseară...

Mîndru, Leonard nu e obișnuit. Renunță la orice pertractare. Și înainte să părăsească nefastul țăncuș fără plătitori, se arată indignat tovarășului de machiaj :

— Ce căutăm noi să jucăm operetă, în orașul ăsta ? E localitate de revistă și de gagici...

Tovarășul de haiducie și de somn mai mult fumat, nu ivește argument susținător. În fața irascibilității „titanului", a pierdut și șubredul piuit de adineaori... După enervatul cîntăreț, pe care nu prea l-a văzut așa, pornește, mut, ca o fîntînă secată...

După amiaza, la hotel, e cea a unor condamnați...

Noroc cu scrumul tutunului, care în viața teatrului poate goni vorbele, ce foarte des încurcă.

Marja spectacolului apropiindu-se, pe timpul ce n-a ținut cont și a înaintat, la 6 seara, Kanner

şi-a mai revenit. Rupe liniştea, toarsă în palele de fum :

— Să mai facem un drum la teatru.

— Să facem, acceptă Leonard.

Casierul este la post.

De astă dată, atacul este al comicului :

— Ei, cum mai stăm ?...

Ridicînd geamul care-l transmite tulbure, mogîldeaţa, prin viu grai, se înfăţişează destul de umilită :

— Trag nădejde să putem face o jumătate de sală.

Leonard se înfurie :

— Păi pentru o jumătate de sală, am făcut eu montarea asta ?... Nu mă mai vede Galaţiul toată viaţa !

Faţă de drasticul verdict, Kanner, scotoceşte inutil prin teşchereaua ultimei încrederi, doar o da peste ceva din tabacul ameţitor al optimismului. Momîia de casier nu articulează nici ea prisosul altor vorbe. Astfel că, mîncîndu-şi trabucul, rubicondul comic dispare după prinţul operetei, cotropit...

Seara, la teatru, înainte de spectacol.

Încurcata linişte din cabină bîzîie a deces. Pe feţe triste, machiajul se răşchiră. Nu plouă cu confete, ca-n serile de bal, şi nici cu vorbă pripit ve-

selă. Lăsate pe tînjeală, fardurile nu se întrec să încondeieze frumuseți... Creițarul nebănuit după spectacol în vestă face pasiunea mai rece.

Trecînd ora 8, Leonard, cu greu, subliniază celui ce se boiește lîngă el :

— Kanner, uită-te pe gaura cortinei, vezi cum mai e...

Reîntors rostogolit de la al „patrulea perete", comicul nu are cu ce îmbărbăta grijuliul director, pradă crispată a oglinzii :

— Cred că o să fie jumate sală...

Și tot el, imediat, pradă circumstanțelor :

— Da, totuși, să jucăm frumos, e premieră. Să sperăm că în alt oraș va fi mai bine.

— Ce înseamnă, dragă Kanner, mai bine ?... Operetă fără un leu subvenție și cu 110 persoane după mine...

— O să mai scădem și noi din lefuri.

Continuînd încondeierea ochilor codați, Leonard, zădărnicește bruma argumentului :

— Poate tu. Nu ăilalți. Ceilalți sînt în stare să-mi ia și verigheta din deget...

Din nou tăcerea fulguiește peste lumina tulbure a cabinei, căci a plesnit și un bec... Undeva, în Prater-ul vienez fulguiesc armoniile lui Strauss peste patinatori... Trabucul lui Kanner sfîrîie, nemernicit de presimțita seară fără glorie, în timp

ce oglinda aprinde ţigară de la ţigară, una într-alta, întristatului frumos prinţ de alături...

Ora 9 fără un sfert.

Frîngînd atmosfera, de neîndoios eşec, Leonard, înainte de primul gong, tentează încă o dată afluenţa :

— Kanner, ia mai uită-te... Vezi a mai picat vreun băcan prin sală...

Cîine credincios, comicul e gata să iasă cu capul prin faldurile cortinei.

Surprizele teatrului sînt, însă, fără măsură, şi nimeni nu ştie nimic... De asta, în aceeaşi clipă, mustind de veselie ca un cîştig la loterie, comicul revine, dîndu-se peste cap. Proţăpit în uşa cabinei, cu lacrimi în ochi, face ţăndări tristeţea înşurubată, urlînd apucat spre Leonard :

— Sala e plină pînă la refuz, cu lume în picioare...

Şi obosit de aşa victorie, numaidecît, alunecă pe scaun.

Neimpresionat, superbul cîntăreţ, primeşte replica firesc. Ridicîndu-se, dominator, peste trupul celui făcut cocoloş, după o pauză jucată magistral, aruncă vorbele aşa cum numai el ştie, şmechereşte :

— Măi, Kănăraş, ştii tu unde m-am născut ?... La Galaţi, mă ! ăsta-i oraşul meu ! ! !

Moare Gheorghiu-Klampas, artist român, care se culca mai mult îmbrăcat, la Iași. A, nu de frig, să fie comic... În clipa cînd îi vine trista veste, și lacrimi îi împînzesc aducerile aminte. Leonard știe că e bolnav de plămîni.

Un timp se odihnește la Focșani, de unde, rămas pe praf după spargerea trupei lui Poenaru, scrisese lui Băjenaru să-l miluiască intervenind pentru un angajament, *„de o're ce știți că îmi place să muncesc“*... Avea 17 ani. Cum trece viața !... Și mai ales, pînă la urmă, ce face din noi !... Primul lui autograf : „Iubitei, pe viață !“ Ce s-o fi ales de frumoasa Roro ?...

Între București și provincie, fără să se îngrijească de boală, dăruirea lui e la fel de fierbinte, excesivă. Tușește, răgușește, însă transfigurîndu-se în așa puternică măsură, perfecțiunea artei sale nu lasă dubii. „Zice“ pe muzică... Ținîndu-se în ultimile țîțîni, furate dumnezeirii, măreția lui se duce pînă la capăt... Toamna la Buzău, pe vînt și burniță, ridică grădina „Triumf“, năvălită de lume, în picioare, cu *Haina galbenă.* A venit tatăl lui Leonard. Neexistînd loc, Cazes îi pune un scăunel în culise. Bătrînul își pierde din ochi odrasla, care-a făcut din viață triumful operetei românești în

lume... Se întețește vîntul, și ploaia, a apropiat prohod... Fascinația artistului șterge urmele timpului — nimeni nu se ridică. Și, cu vîntul cuibărit în piept, Leonard „spune“ cutremurător romanța... Plînge lumea ca la o iremediabilă despărțire... Frunzele plînse, plînge și ploaia, plînge sărmanul tatăl său... Și la încheierea operetei, vîntul zbate cortina ca pe o aripă a morții...

Făcînd mare succes, joacă, seară de seară, cît și trei matinee pe săptămînă, la Teatrul Alhambra — actualul Teatru Mic — comedia muzicală *Lampagiul de seară ;* libretul Nicu Kirițescu, muzica Raoul Scully.

Din nou ia drumul provinciei, cu săli neîncălzite, lipsă de confort și oboseală care îl secătuiesc. Nu se cruță. Știe că el este pîinea celorlalți. Merge în plin la dezastru și și-l grăbește. Coriștii se fac a nu-i auzi tusea, scapără scîntei de credință.

Martie 1928 : intră cu *Obraznicul* la Eforie. După care pleacă în turneu. Îl aud bine...

„Cînd ești obraznic
Ai parte de praznic...“

Bun și blînd ca o liană, excesul de dărnicie nu-l părăsește. Larghețea îi e fără ostentație, firească. Una văzută cu ochi proprietate. La Craiova. Turneu cu opereta *Obraznicul.* Restaurantul

„Pașa“, de sub teatrul unde avusese loc aplaudata reprezentație, este neîncăpător, craiovenii dînd năvală să fie în preajma idolului, care are masă rezervată. Toate privirile sînt într-acolo...

Leonard fumează, fumează... Privește printre genele obosite, de-atîtea nopți de spectacole, lumea aceasta dezlănțuită, bucuroasă de prezența lui. Coriștii, credincioși, își simt „titanul“ covîrșit de alean... Scapă, deplasat, cîte-o glumă. Parcă n-ar fi masă actoricească. Da : Leonard nu mai are 20 de ani — a împlinit 41. În fumul tutunului, benchetuiala vinului de la celelalte mese, poate îi plînge pe strune tinerețea, și țigara strivită, aprinde o alta...

Dar se face liniște. Pe estradă apare cîntăreața. Focoasă, nurlie, purie. Primașul se duce în spate, să-i țină isonul, cu toți balaoacheșii lui.

Caut reacțiunea legendarului cîntăreț. Leonard ascultă atent, cu priviri susținătoare. Se arată interesat, respectă „producția“. Cîntecele de of și inimă albastră îi înveselesc chipul. Participă. Și fiindcă aplauzele celorlalte mese sînt dezlînate, scurte, borșite în vin, insistă cu ale sale, dominator. Cu el, coriștii, puii lui și ai lui Strauss...

Se vede însă că între devotații nopților se nasc, cîteodată, invizibile punți, întîlniri sufletești fără greș. Căci, cu tot girul încurajator, ghicind adîncul

tristeții renumitului artist, lăutăreasa schimbă de program. Tînguirile romanțelor aprind țigară după țigară, prințul operetei privind departe, acolo, unde începe sfîrșitul...

„Tu care ești pierdută“...

Stăruind numai către el, duioasa își încheie programul, pierdut, sfîrșietor, nostalgic...

N-am remarcat dacă Leonard a aplaudat. Cred că nu. Am văzut însă bine, cum Titi Botez, la cererea corifeului, a adus cîntăreața la masă. Și Leonard, după ce a închinat un pahar cu fîstîceala ei, și-a scos briliantul de pe deget și i l-a dăruit. Apoi s-a ridicat, plecînd la hotel.

Toamna lui 1928...

Cînd l-am revăzut la București, Leonard își cînta agonia... Același cutremurător mare artist. Pe Sărindar în jos, unde activează actualul teatru Mic, prințul tinereții noastre vrăjea melodios luna, cu ultimile răsputeri, printre hemoptizii...

O dulce comedie muzicală de Robert Stolz, *Fritz*. Rolul unui frizer care găsește în foayerul unui teatru un monoclu și e luat drept conte... Trupă credincioasă, cu Zamora, Tantzi Cutava-Barozzi, Ștefania Popescu, Roland de Iassy — Ti-

mică plecase la Iancovescu — pitorescul Gogu Chamel, Cesar Theodoru, Niculescu-Brună, viitorul cinematografist Jean Georgescu, Ștefan Glodariu, un pistruiat puști, băiat la frizerie, Nicu Vulpescu, Olguța Habel, cea ferfenițită de amoare după Leonard. La pupitru Schwartzmann și la ușa cabinei „titanului", zăvorîtă de înfiorătoare tristeți, vechea-i cabinieră, Mama Lena. Spectacolul îl poartă pe umerii lui, îndoiți de boală, același Leonard făcînd săli pline într-un București cîștigat sută-n sută de cinematograf. La Bulevard-Palace, *Fantoma cu masca de vampir* cu Lon Chaney ; la Select, *Martirii dragostei* cu Olga Tschekova, Hans Stuve și Angelo Ferrari ; la Trianon, *Condicuța galbenă* cu Ana Sten ; la Lipscani, *Jocul cu dragostea* cu Harry Liedtke ; la Gloria, *Domnul marchiz* cu Gösta Ekman ; la Marna, *Femeia torturată* cu Lily Damita ; la Jupiter, *Doctorul Schäfer specialist în boli de femei...*

Printre atîtea celebrități de celuloid viața lui Leonard își picură sîngele seară de seară, pînă o mai fi, fără ca cei din stal, aduși de geniul artei leonardine, să știe ceva despre tumultul însîngeratelor chinuri. Cîte din femeile prezente nu-i sărutaseră urmele pașilor pe zăpadă ?... Nu se vede că imensa-i vrăjitorie se mai ține de un singur șui fir

de lună, care de marele vrăjitor depinde să se rupă... Veniți la teatru, nici gînd de supremul calvar, de Golgotha lui... Cîntă duios, cucernic...

Lună tu, secrete știi...

Secretul lui : se duce voit spre moarte, sublim martir pe crucea operetei românești... După aplauze, năvala sîngelui îi colorează batistele cu care, mascat, nu reușește să-și învingă tusea rebelă. Iese în culise, și numai partenerii știu de ce... Batistele încleiate de sîngele expectorărilor, mototolite în buzunar, Leonard reintră, mai palid, să continuie firul personagiului.

Dacă tu pleci
Atunci mi-se duce norocul...

Se transfigurează, cu viața picurînd din el, cu fiecare clipă, pe scîndurile scenei... Luminile rivălților trec prin fața-i pală ca prin petalele unui trandafir ce dă să moară... Sveltețea de-altădată dă în jos și părul lui bogat, numai cîrlionți, a început să se rărească. De pieptenii ce-i furaseră buclele, ori de atîtea mîngîieri femeiești ?... În antracte se zăvorește în cabină, de unde nu se mai aude decît toaca tusei, asmuțită pînă la gong de otrava tutunului pe care nu înțelege să-l lase. Tristețea ochilor adînci — altădată scăpărători de veselie și vrajă — e fără margine, în prada tulburătoarei finalități. Știe că nu mai are cum să scape.

Că totul numai așa și nu altfel, fusese hărăzit la 13 decembrie 1886, data ivirii pe lume... Să ghicească armonia fiecărui cuvînt din replică — lecție de teatru, mușcînd cuvintele cu gura plină ca pe niște rodii ; să-i plîngă melodia, cald duios nuanțînd-o în salturile inflexiunilor și să și-o îmbărbăteze cu proprii „floricele", cu o supremă captivantă voluptate. Să facă din poveștile de iubire alean sufletelor îndrăgostite de arta lui, miraculoasă. Să fie haina pe el altfel decît pe oricare alt declanșator de modă, fracul, canotiera, pelerina, tunica ofițerească, fularul, pînă și țigara, într-o strivitoare deosebire, direct imperială. Să cînte în numai 25 de ani de carieră — de la 17 la 42 de ani — cum mi-a spus Maximilian, cît cinci tenori la un loc, pînă la 70 de ani... Să-și cheltuiască viața într-o permanentă farandolă, risipind sînge și averi, cum altul strivește o țigară... Să împlinească gloria operetei românești — pînă la urmă de unul singur — și să se confunde cu ea, unic, suveran...

Au venit, haine și ele, ploile de noiembrie... Vîntoasele mătură în pașii nesiguri ai „titanului" scurtul drum de la Hotel Astoria la teatru... În vremea de cîine ce-i săgetează dureros slăbiciunea, viața ce se ține de-un ultim fir de lună — și aceea

invizibilă — se ferește de privirile trecătorilor, pe sub streșini ... Doi pași, din Bulevardul Elisabeta pînă-n Sărindar, Leonard obosește. Îl îneacă tusea, se înăbușă... Începe să nu mai fie... O mai mare tristețe n-are cum, mai mult, să înfioare burnița. După gulerul ridicat al pardesiului își ascunde ochii stinși, fără licăr, altădată semafoare la un voiaj pe lună... Ajuns primul la cabină, se clatină... Fără putere, e obligat să se lungească. Amăgire, un păhăruț de coniac. Și în continuare, la fel neastîmpărului lui, blestemul tutunului...

Duce spectacolul pînă la sfîrșit. A scăpat astă seară... Dar mîine ?...

Reîntors, mai puțin șovăitor la adăpostul umbrelor miezului de noapte — *Ce bine-i la Maxim...* — singur, în camera de la hotel, adoarme greu, torturat de pustiul sufletului...

Hemoptiziile se întețesc. Doctorul îi interzice să mai apară pe scenă. Leonard își dă seama că începe să devină o amintire...

Nu se potolește. Se tîrăște la teatru. Și de explozia rampei ațîță ultimii cărbuni, diamante care abia mai briază, reamintind, într-o străfulgerare de vecernie, jăraticul care fusese, întreaga lui carieră. A mai trecut un spectacol, dat în plîns... Cu priviri semi-admirative, cutremurate cînd urmele gigantului psalmodiază, însîngerat...

Lună tu...

Un strop de speranță se amestecă în sîngele răvășit ce dă în afară, să curme respirația, să țintuiască pleoapele... La sfîrșitul reprezentației, cheamă în cabină pe un tînăr actor care joacă un rol de proză, Niculescu-Brună.

— Fii cu ochii pe rol... Nu știu ce se întîmplă... Și doctorul ăsta, fir-ar să fie, care nu pricepe ce e între mine și scenă !...

— Dar, domnule Leonard...

— Dacă pic, să intri cu tot curajul. Altfel se închide teatrul, rămîn atîția fără angajament... Și cînd mă fac bine, îți promit să pun opereta *Violonistul* ; o să joci rolul tînărului și eu pe bătrîn.

Amăgit, de aste vise de viitor, cu tînărul de 26 de ani după el, părăsește mai ușor amărăciunea cabinei. La ieșirea din teatru, o superbă dansatoare, Novelli. Leonard îi înclină o elegantă reverență, precum altădată reginei Maria la Parc, cînd frumoasa augustă insista cu aplauzele, peste ale celorlalți, prinsă de farmecul imensului artist-cîntăreț... Între Palat și Scenă șoaptele de iubire au fost, n-au fost, însă lumea vorbise — cum obișnuiește — încîntată să păteze poezia cu coroană a splendidelor orhidee trimise...

Impresari adevărați, pe degete în lume... Unii defăimează chiar pe artiștii pe mîna cărora cîștigă

bani. De cîte ori i-o fi spus „titanul“ impresarului său, Louis Cazes :

— Mă, Caț, fă-te, mă, folositor !

Evreul-franțuz : hu-hu-hu... Întocmai unor femei care, nesocotite, nu-și dau seama de personalitatea soțului. Ba da, cîteodată după moarte... „Umbra“ neconcludentă, a petrecerilor sardanapalice, a uitat că Leonard l-a ferit din ghiarele nemților sub ocupație. Mai ales, potrivindu-se la măsuri, cîte costume de haine, paltoane, pardesie, lenjerie, încălțăminte și pălării, i-a „scăpat“ tenorul în generozitatea lui princiară. Bașca banii, dați cu ghiotura. Sau cei aduși de Luică de la casă, luați fără vreodată Leonard să-i numere...

Odată acesta a vrut să pună la punct hu-hu-hu-ul. Și s-a oprit la Nea Costică tipograful, în Câmpineanu. Patronul tipografiei „Cultura“, unde se tipăreau pe-atunci afișele teatrelor, avea o slăbiciune de marele cîntăreț, că i-ar fi lucrat și gratis. Se comandaseră mari afișe, din cîteva coale, pentru *Voievodul Țiganilor*.

Textul :

Celebra operetă

VOIEVODUL ȚIGANILOR

cu

Tenorul N. LEONARD

Şi „titanul“ convine cu bunul Costică Niculescu, la ultimile zece afişe, cînd se trag, să se schimbe forma. În loc de N. Leonard să apară, cu aceleaşi enorme caractere, numele impresarului, Louis Cazes. Aceste cîteva afişe urmînd să fie aşezate în pachet deasupra.

La două zile, directorul îşi ia la refec subalternul :

— Mă, Caţ, ce ai de gînd cu afişele ?

— Sînt gata ! Telefonez să le aducă de la tipografie.

Se prezintă însuşi Nea Costică. Şi arătîndu-se curios să vadă cum au ieşit, Leonard dă ghes impresarului.

— Desfă pachetul, să le vedem !

Consternare !

Perfect serios directorul reproduce apăsat textul :

Celebra operetă

VOIEVODUL ŢIGANILOR

cu

Tenorul LOUIS CAZES

Cel de pe afiş se freacă la ochi, îşi dă cu pumnii în cap.

— Nu se poate ! Hu-hu-hu ! Greşeală, tenorule !

— Nicidecum ! Ți-ai pus numele pe afiș, ești obligat să cînți. Cînți sîmbătă seara !

— Nu, în vecii vecilor !... o zbughește huhurezul, după ce s-a convins că și al doilea, al treilea, al patrulea — deci toate afișele sînt tipărite cu numele lui...

La cîteva zile, dejunînd la „Ileana", lîngă Cișmigiu, unde e azi magazinul „Spicul", Prefectul de Poliție împărtășește lui Leonard defavorabila impresie pe care o are despre impresarul lui :

— Nu face nimic... Încurcă lucrurile !

— Și ce te doare ?

— La trampa ta s-ar cădea un om serios.

— Nu te înțeleg.

— În definitiv : cît îl plătești pe lună ?

— 8 000 de lei.

Scoțînd un teanc de bancnote, pe serie, în banderolă, stăpînitorul ordinei bucureștene, îl întinde cîntărețului :

— Ai o sută de mii de lei... Dă-i leafa pe un an și dă-l afară !

Vădit supărat, tenorul izbucnește :

— Împarte-i gardienilor tăi, să nu mai jăcmănească damele ! Eu tot cu Cazes rămîn !

Drept care, acum, cînd pe ploaie, pe vînt, și chiar pe indiferența oamenilor, Leonard își dăruie mesianic viața pe sfințenia scenei, impresarul, dra-

gul de el, nu prea apare la teatru... Afurisit blestemat franțuz ! Să fi fost în locul lui...

Din nou dă în amurg.

La fel Leonard se împleticește spre teatru... De la un balcon cineva fluieră : intrarea din *Prinț și bandit*. Tira-tara-tara-tira... Puțina viață tresare, de urmele aducerilor aminte... Cînd stătea la „Continental", ăsta era semnalul pe care i-l fluierau Timică, Nik, băieții, de jos de sub fereastra camerei nr. 4, colț cu Regală. Îi chema sus. Și îl găseau jucîndu-se cu frumosul lui cîine. Era vremea cînd la intrarea în scenă parcă intra Zagreb pe hipodrom ! Acum... Cînd bate gongul, i-e teamă să nu se prăbușească pe scenă.

Deschizînd ochii pe el, copil fiind la Craiova, mărturisesc că nu m-am ținut pe urmele nici unui alt corifeu cu o mai delirantă idolatrie, cu o mai desperată pierdere de sine. De la prima operetă în care l-am văzut, roadele artei leonardine mi-au dat atîta stranie dulceață, belșug de vise și de șăgalnică fericire, că n-aveam să mă mai lecuiesc toată viața... Frumusețea, fascinația, fiorii măiestriei dusă la paroxism, acea rugă tulburătoare îndreptată firmamentului înstelat și în egală armo-

nie sufletelor oamenilor, punînd stăpînire pe mine, am alergat după acest *altceva* al lui, să mă prăpădesc de nesfîrşită veneraţie, de nesăbuit dor... Am gonit năuc, însetat de amoare, să-i prind filajul dulcilor inflexiuni, cea mai uşoară schiţare de gest, transfigurarea fierbinte, în tot ce juca şi cînta, atît de personal, definitiv. N-am nesocotit rarisimul privilegiu de a fi fost robit de geniul lui şi mi-am pierdut tinereţea neghioabă, cleştarul credinţei, sufletul, în această eternă primăvară a dorurilor mele care era Leonard... Dăruindu-mă lui, cu tot ce aveam mai adevărat — neîndoios în mai slabă măsură ca el mie — m-am lăsat săgetat de moarte de măreţia gloriosului, iubindu-l cît toate îndrăgostitele la un loc...

De asta, acum, cînd burniţa ţese splenul oraşului, şi pe Sărindar la vale începe să se bănuiască crepusculul Luceafărului, mă zbat amarnic ce făgaş să apuc ca, poate pentru ultima oară, să-i fiu în preajmă...

Şovăitor, cu greu, am urcat într-o morocănoasă amiază scara Hotelului Astoria, unde Sever Herdan, om de omenie, pusese la dispoziţia lui Leonard o cameră obişnuită. Ploua, ca de obicei. Agoniza noiembrie, într-o cumplită tristeţe, de fum... Nu frunză, nu floare ; doar imortelele... Oprit în

fața ușii, bătăile inimii mi-au zvîcnit în gît. Ciocănind tremurat, cît să nu se audă, am apăsat clanța.

Falnicul idol al copilăriei mele, cocîrjat, în cămașă de noapte, fuma ciucit în gura sobei, suflînd cenușii din vatră fumul amețit de plămînii deteriorați, să se ducă pe horn...

N-am apucat să-i încredințez că sînt venit să mă prostern gloriei sale. Am dat să spun ceva... Însă el, dînd viață amară altei țigări, mi-a făcut semn cu degetul pe buze, să tac, să nu-i tulbur misterioasa alchimie...

Înmărmurit, mi-au dat prin geam, în ochi, picăturile de ploaie... Toate regretele în ploaia de-afară ; cît putea să semene cu cea de la Buzău, de la grădina „Triumf“, cînd, la *Haina galbenă*, tată-său, neavînd loc, pe scăunelul din culise se scurgea de mîndrie la desperarea lui în romanță...

La a treia țigară, o chintă de tuse i-a scuturat jalnic umerii îndoiți. Nu-mi dădeam seama dacă în felul ăsta Leonard nu-și ușura drumul printre stele. Am îngîimat :

— Domnule Leonard...

Mi-a răspuns cu un gest pierdut... Cum ar fi vrut să concretizeze... A trecut tot... S-a dus... Fum...

Și i-am simțit mîna fierbinte — ardea — în mîna mea, de adio...

Plînsul sufletului meu năruit a fost tot ce-am lăsat acolo, pe lespedea ce și-o trăgea singur pe existenţa lui şi a noastră...

La cîteva seri, o puternică hemoptizie.

În mijlocul spectacolului gigantul se prăbușește pe scenă.

Nu mai are vlagă să înnoade firul personajului, să sfîrșească reprezentația.

Pălesc reflectoarele, se sting luminile rampei...

Este dus la sanatoriul Doctor Antoniu de la Șosea.

Conducerea teatrului, Sică-Milorian, negustoroasă, decide continuarea spectacolelor cu *Fritz*. Costumele lui Leonard trec pe tînărul Niculescu-Brună. La fel afluență de public ; care află de înlocuire prin anunțul făcut la rampă înaintea fiecărui spectacol.

Se speră titanul să revină...

La sanatoriu, Leonard nu primește pe nimeni. Detestă să fie compătimit. Vrea să rămînă cum a fost, întruchiparea splendorii. E în deruta unor zile negre, în care desele expectorări însîngerează cerul din fereastră, săgetat de păsările călătoare... De nici un ajutor, din contra, îl îneacă otrava tutunu-

lui ... Țigară de la țigară. Îi agravează pierderea sîngelui ; ore întregi lungit, fără grai, cu hăul singurătății care simte treptat cum îl înghite, fără rost pe lumea aceasta...

Cîteodată, scuturat de febră, se tîrăște pînă la geam... Se canonește să-l deschidă. Aplecat peste fereastră, vîntul îi șuieră, a ducă, în părul nepieptănat. Aerul rece îl amețește încît se ține de cercevea, să nu pice. Asprimea începutului de decembrie îi răcorește pleoapele grele, fruntea, lobii urechilor, ușurîndu-i fierbințeala. Privește dus Șoseaua străjuită de pomii ce și-au pierdut frunzele... Altfel decît el, cu norocul de a renaște... Au fost odată bătăi de flori, cavalcade, și cîrduri de îndrăgostiți ce se înlănțuiau *made Leonard*. De unde să știe că peste ani, cînd nu va mai fi, doar amintire, nu departe de agonia acestei imense tristeți, piatra lui de nemurire va limpezi cerul în ochii altor îndrăgostiți, stîrnind sărutări pătimașe, simbol al eternei primăveri, a iubirii ?...

Renunțînd la îngrijirile medicilor, pe 4 decembrie părăsește sanatoriul.

Cîteva zile se chinuiește acasă la Cazes.

Are certitudinea morții.

Ținiînd să sfîrșească departe de lume, singur, cere impresarului să-l ducă la Cîmpulung, la tatăl său.

Cade în brațele bătrînului pensionar aproape stins de atîta ardere scenică neegalată de vreo altă carieră !

De cînd lumea și pămîntul perspicacitatea „dișteptilor“ a socotit, fără drept de apel, că artiștii pun ban pe ban. Se și vede : după desprinderea lui Leonard de București, femeia de serviciu de la hotel, cotrobăindu-i în șifonierul camerei, găsește un plastron rupt de cămașă de frac... Atîta tot, pe urmele celui ce fusese plătit cu fișicuri de napoleoni de aur !

Iar la teatru, în costumul de frizer din actul I, înlocuitorul, Niculescu-Brună, dă peste o batistă în totul de sînge.

Pe urmă s-au pornit zăpezile pe lume... A nins peste Cîmpulung cît pe Leonard să-l troienească... Lupii sînt la drumul mare și mușcă gerul, în lipsă de altceva. Pier pînă și vrăbiile, fără piuit, în streșinile vătuite cu zăpadă. Iarnă grea. Ca la Iași, la 1904, la Poenaru, cînd, înghețat, lipea noaptea afișe prin mahalale, golaș, în tricoul găurit... Avea 17 ani ! Își frînge mîinile sărmanul părinte, vezi bine că odrasla nu-i mai poate scăpa. De cîte ori și de ce a fost indiferent cu el cînd

venea în turneu ?... Ceea ce, poate, încuviința afirmația unui gălățean din trupă :

— L-a făcut maică-sa cu un italian venit cu vaporul.

Rostuit cu capul pe perinile bătrînești, întocmai Ducelui de Reichstadt pe care-l întruchipase, Leonard își așteaptă sfîrșitul cu o resemnare de mare interpret. La fel copilului lui Napoleon, niciodată nu i-a semănat mai mult ca acum ; n-a fost mai cuminte, mai imobil, mai tăcut... Lipsesc doar violetele, floarea lui preferată, care la Schoenbrunn împrimăvărau agonia imperială...

S-a abătut un stol de studenți. Veniți de la București. Din cei care, pe simpla carte de vizită a lui, intrau gratuit la spectacole în număr oricît de mare. La apariția nins îmbujorată a tinerilor, fața gigantului prinde urma vagă a unei bucurii trecătoare. Cu vădit efort se agață de cuvinte...

— Da, zmeilor... de la Liric pîn-acasă... m-ați dus pe sus... în lectică... N-am uitat, toamnă de aur... *Gaudeamus...*

Și, suflînd greu, tatălui, înlăcrimat, de la căpătîi :

— Da, tată... M-au purtat pe umeri... ei m-au dus înainte... prin Bucureștiul adorat... Roma eternă... *Quo vadis, Domine ?...*

Extenuat, capul îi cade pe perină.

Un timp somnolează. Afară țiuie crivățul a pierzanie, dar și a izbăvire...

Credincioasă, studențimea nu se desprinde. Întocmai coriștilor lui la teatru. Cohortă desperată să mai prindă ceva din ce a fost prințul tinereții lor... Așa cum tinerii îi pierd urma, Leonard e un înfricoșător final de tragedie... Tic-tac-ul vechiului orologiu din perete sfidează liniștea de moarte cu curgerea timpului... Pîlpîie soba bătrînește, obosită, altfel decît la Hotel Rusia, înghețată, atunci, demult... La fel, lui Leonard îi dau genele în sprîncene, tivind candid ochii închiși. Așa visa, transportat, îmbrăcat de bogdaproste — pantalon pepit, beret, esarfă, ghete butucănoase — lungit pe banchetă în „Contele Cerșetor".

Pierdute în reverie, trăsăturile divine ale figurii radiau încîntător răsfăț.

Șoapta ochilor închiși nu putea fi pentru oricare, alta :

— Luați-mă și redați-mă paradisului... Și eu v-am dat imposibilul !

Pîcla amurgului dă în odaie. Crucificatul pe suferință își revine. Deschide ochii mari ca pentru aplauze ... E împăcat că studenții n-au plecat, încă sînt cu el — soldații de ciocolată ai necunoscutei de la Oradea... O să explodeze rampa și el, dezinvolt,

are să avanseze în proscenium, căutîndu-și admiratoarea...

Nu e așa.

Într-o clipită, înserarea tulbure, tristețea, suprapun pe scînteietoarea oglindă a cabinei, care pînă adineauri îi reda dulcea companie a soldaților de ciocolată, cumplita desperare a unor neputincioși credincioși jur-împrejurul canapelei pe care agonizează Soldatul de ciocolată. Pătată de argintul prelins, diavolul suflă peste oglindă, cît să se stingă...

Titanul se agață cu desperare de lanțul privirilor din jur. Se înalță pe pernă. Vag indicînd patefonul de la căpătîi, șoptește părintelui :

— Tată, în ei îmi revăd tinerețea... Totdeauna m-am dat lor... i-am iubit. Pune o melodie... Să mă ia cu ei...

În priveghiul încăperii, cîntecul răsună, fără alegere :

Amorul ce-altă-dat
Poeții l-au cîntat
E azi povestea care începe...
A fost odat'...

Același Leonard, din totdeauna : sufletul etern al operetei românești !

Pe urmele ninse ale studenților, în drum spre gară, plînge Strîmbă-Lemne și moare în razele lui Luceafărul de seară...

Cîteva zile în care soarele lucește-n geam, încălzind, cu vise, pleoapele Făt-Frumosului din lacrimă. Leonard se pierde în fierbințeala aiurărilor... Ochii lui mari, cînd se deschid, îmbrățișînd cucernic împietrita prezență a părintelui, au nebănuite nesfîrșite taine...

Cînd sărmanul tatăl meu...

Nu e așa.

Moartea e pe-aproape.

Nu mai are putere aproape de loc. Cere tatălui să-l sprijine să ajungă la fereastră. De gîtul lui privește peste acoperișurile ninse... În soarele cu dinți zăpada scînteiază infinit lințoliu diamantin... Și fumul hornurilor se rupe în înalt asemenea lui, Orfeu sfîșiat de bacante... Își acoperă ochii cu palmele. Nu de alta : să nu-i mai dea lumina în ochi...

Un ciocănit în ușă.

Bătrînul împăturește fărîma de viață în fotelul de lîngă sobă, după care deschide.

Se înfățișează o țărancă. Urîtă. Picior 42. Superb costum muscelean.

La vederea palidei umbre o cutremură plînsul, cît e de huidumă. Avansează împleticit, cade în genunchi la picioarele lui Leonard și îi sărută mîinile. Lacrimile fierbinți încălzesc mîinile reci, văduvite de viață. Pe vitregia momentului plînge în neștire și tăcerea la un loc cu sfărîmata nevinovată teleleică...

Matahala dispărînd, vocea stinsă, din altă lume, scurmă în mintea nefericitului părinte, tîlcul sfărîmăturilor :

— Uite, tată, sufletele oamenilor ... scumpii... tot îmi mai dau tîrcoale... Nu mă uită... deși eu nu mai sînt...

Nu spune mai mult. Fără să i se încîlcească gîndurile, limpede, se duce înapoi, numai pentru el, pe fuiorul timpului care a tors.... Țăranca iubindu-l, venea des de la Cîmpulung la București. Zdravănă ca un zdrahon, în pitorescul costum național atrăgea atenția, de se ținea Calea Victoriei după ea... Trăgea la Hotel Imperial unde locuia și prințul dorurilor ei. La plecare îl acoperea cu bani. Încît, nu numai o dată, directorul și-a achitat angajații din nobila opulență a turmelor de oi, care nu prețuiesc fericirea în bumăști, precum la oraș... Ce strivitor abis între Miorița, picior 42, și rafinata Dora, cea cu inel legal de logodnă !

Alte cîteva zile şi nopţi de coşmar, între viaţă şi moarte... Îi deşiră plămînii tusea, încîrligîndu-l la fel corzilor de viţă îngropate cîrtiţelor cînd dă bruma... Au să umble cîrtiţele pe buzele lui care, au fost, cuvîntătoare... S-au lipit, în sărut, de Roro, petală de floare, atunci, la început... Tare se bazează pe cîrtiţa lui din cuşcă, Nik suflerul ! De la prima repetiţie îi aruncă textul :

— Prinde-l Nik !

„Pentru voi, pentru mine
(sparge paharul)
pentru ea !
(două lacrimi)
Oh ! Baiadera...“

Schwartzmann, dirijorul, se duce pe muzică după „floricelele“ lui...

— Mă, Schwartzmann, dacă doamne fereşte fac bis, de unde o luăm ?...

Îi place enorm comedia.

„Şi cînd mi se întîmplă vreodat
Să iubesc, vai, cu adevărat,
Lumea zice că e joc,
Nu mă crede deloc ;
Cînd eu mor
Din amor“.

Turneu fără vagoane și la hotel. Patru primadone și patru subrete. Elena Mavrodi, Christoforeanca, Miciora, Apăteanca ; Florica Florescu, Ionașca, Metaxa, Marioara Cinski. 14—15 operete diferite. *Heidelbergul de azi ... Cowboy-ul ... Briganzii ... Orfeu în infern ... Gheisha ... Contele cerșetor ... Bobsleigh ... Frantzi ... Domino Lila ... Sybil ... Vagabondul nemuritor ... Rizetta ... Soțul ideal ... În sfîrșit, singuri ... Mascotta ... Frumoasa Elena ... Lăutarul ... Suzi ... Pipsi ... Gasparone ... Prințesa Olala ... Dușmanul femeilor ... O noapte de vară ... Escrocii ... Swen et Comp ... Pandurul ... După divorț ... Celebrul Gabriel ... Paradisul ... Dragoste în zăpadă ... Ciobănașul ... Katia ... Soldatul Mariei ... Madame Pompadour ... Femeia modernă ... Frumoasa necunoscută ... Doina Elveției ... Contesa dansului ... Anișoara ... Fluturașul* ... Și-a dat respirația fiecăreia cît să triumfe la rampă ; n-au decît proștii, care totdeauna știu mai exact cele întîmplate ca cel în cauză, să scrie că s-a sfîrșit de nopți pierdute și de delirul femeilor... Trei luni seară de seară numai Brăila-Galați... La Iași, la Craiova, în serile turneului, cînd se etalau adevărate galerii de modă...

Plînge în oglindă la *Fire de artist* ... Lui Nik i se rupe inima în cușcă ...

Face şi box, cu Johnsohn. Meşterul Nottara, Soreanu, îi țin prețuire, întreagă. Delirul i-l readuce pe Ciucurette, hîtru cum era... Cîte efecte într-o replică de-o singură vorbă ! Douăsprezece ! Ca Baron la Comedia Franceză. Să fie iarnă, să fie vară. Nae Ciucurette poartă ghete cu gumilastic... Tam-nisam, pe scenă în turneu la Brăila, hazul şi personificarea hîtră a operetei româneşti n-are de lucru și spune în actul III texte din actul II... Iote-te ! Înnebunește. A doua zi, la bodega „Bratu", trecînd pe lîngă masa lui Leonard, încadrat de Cazes și Nik, i se adresează :

— Mă, Nae, tu ești un om de treabă.

Și-i lasă un pachețel cu un săpun și un dop de plută.

Ameţit de slăbiciune i se perindă învălmășite... şi din toate, cu desperare, el nu mai vrea decît un pumn de aplauze... Le duce vîntul sorţii prin zăpadă... la Roro, întîia stea a tinereţii lui...

Febra îi usucă buzele și-i zguduie mintea. Își făcea parte miliardara americană, la Viena, că poate să-l fure și să-l ducă numai pentru ea... Întîi teatrul, și mai apoi iubirea... A fugit la Oteteleșanu să asculte de inimă... *Prinț și bandit...*

Taci inimă, taci ...

Bunul, inimosul Scarlat Cocorăscu vrea să-l aducă la Operă... Să-i pună *Jongleur de Notre-*

Dame... La Sofia, aplauze multe, și flori... aceleași femei... Gata s-o încurce la Marsilia — 39 de grade !

La căpătîi, tatăl veghează, distrus ; fără să știe că năucește, se-ntoarnă, ce-a fost, ce-a însemnat, ce spulberă vifornița, alb, alb...

Tare i-a plăcut să se îmbrace în alb ! Iancovescu vrea să-l atragă la proză... Să trădeze opereta, ca ăilalți ... Numai el, nu ! A iubit-o, cu adevărat, numai pe Roro ... Frumos rol Torelli din *Fire de artist !* L-a „mîncat" pe Max, deși cîrnul credea că-și frînge gîtul intrînd în locul lui după plecarea la Paris... Joacă după el și *Soțul fericit* ... la fel, „iugoslavul" strîmbă din nas... La „Vetros", la Galați ... primașul atacă *Zi-mi, țigane !* la apariția lui în local. Într-alt an, rămas singur, doar cu tinerii credincioși, la Oteteleșanu, nu-i merge... Se revoltă orchestra, domeniu greu la teatrele muzicale. Promite să dea un *benefiss,* cu *Voievodul,* duminică seara, și să-i plătească. Toată săptămîna seri înstelate. Și-acum, cînd „gagii" trebuie să-și primească tainul, exact cu două ore înainte de gong, furtuna înneacă Parcul, fosa orchestrei, smulge cortina, scăldînd în trîmbe cuibul operetei românești... Neavînd ceva mai bun de făcut, coriștii, sărmanii, înconjoară clavirul pe care Schwartzmann arpegiază romanța din *Haina galbenă.* Murmurul

neplătiților se împletește cu clapele și darabana ploii, ajungînd pînă la cabina directorială... Jalnic murmur de histrioni, rătăcitor acum pe vifornință printre stele ; purtat pînă la crepusculul leonardin de aripa morții, ce se zbate în fereastră...

Crăciunul e pe-aproape. Iarna face legămînt cu lupii, să biruie. Leonard n-are a se mai împotrivi. Acum cîteva zile, la 13 decembrie, a împlinit patruzeci și două de primăveri. Băiatul prefectului de Cîmpulung, Tudorel Mușatescu, se abate des să străjuiască liniștea de moarte... *Vitrinele toamnei*, poeziile lui, nu au a veseli paiața crucificată. E prea prichindel față de ireparabil ... Paloarea translucidă — de *Ridi Pagliacci* — contrastează cu puzderia rolurilor în care se machia doar o ideie, tenul avîndu-i nuanța chihlimbarului. Pe figura liniștită, care nu mai are contraste, singură candela, aprinsă de bătrîn, picură lumina, semn că Providența leagă și dezleagă totul...

S-a ivit în iarnă, sfîrșește în iarnă... De ce acum ? și nu primăvara în timpul violetelor ?

Cineva urcă scara. Bate la ușă. Deschide. O splendidă femeie, ninsă, de zăpadă. În brațe cu un vraf de violete de Parma.

Întocmai Therezei de Lorget, la scenă, în *Ducele de Reichstadt ;* Nutzi Stănescu, actriță în trupă la Iancovescu, ajunsă de la București. Se apropie de pat... Lumina primăverii adusă-n încăpere creează o nostalgie a zilelor de glorie... Prințul deschide ochii mari, cu tot cerul în ei...

— Ai venit ca la moartea mea...

Femeia de zăpadă împrăștie violetele pe surîsul angelic al gigantului, pe albul imaculat al împăcării princiare...

La capul patului lipsește micul bust al lui Napoleon I.

24 decembrie 1928.

Seara de Ajun.

Cîmpulungul nins adună din euforia dansantă a fulgilor pretext de beatitudine ca în Praterul vienez ... Zăpada face din pomii bulevardului madrepori ai mărilor sudului ; din acoperișurile gospodăriilor cușmă pe-o ureche ; din Rîul Tîrgului copilăroasă ghețușcă cristalină dînd vacanța pe talpă... A nins pe Biserica Domnească cît să prindă igrasie fețele sfinților, să rebegească sgîiți cu ochii înghețați pe icoane, Negru Vodă afundîndu-se mai trainic în glie. Săniuș învîrtecuș, dealurile din jur,

îmbătrînite și ele pînă la partea contrarie... Lunecă sănii în clinchet de zurgălăi, încărcate cu cumpărături și bradul tradițional — „cu cetina tot verde“ — care la noapte va scînteia în suflete bucuria vechii sărbători. A ieșit și popa cu căldărușa. Mătură zăpada cu antereul, val-vîrtej, din casă-n casă, cu smocul de busuioc. În drumul lui, și-al dascălului, bidiviii săniilor, greu de ținut în zăbală, strănută asprimea gerului ca pe-un descîntec. Pe fețe, în zarva gălăgioasă, în mișcările tuturor, în prăvălii, pe stradă, se simte lipsa de echilibru a celor trei zile de Crăciun, prelungite pînă după Sfîntul Ioan... E o pierdere de cap și de măsură fără limită ! Se golesc magazinele ca la mobilizare. Singurul care nu cumpără, omul de zăpadă din capul bulevardului, încremenit de strajă, cu mătura ciugulită de vrăbii. Ninge pe el ca pe-o epopee, în vreme ce în bucătării se oțărăsc gospodinele că nu le cresc cozonacii, nu se rumenesc purceii de lapte. La foc potrivit... Și ca totul să fie cum s-a moștenit din moși strămoși, prin magazii, prin poduri, se întrec glasurile de copii, pregătind florile dalbe ale colindelor. Le vor strămuta pe drum de seară din casă-n casă, să se împletească cristalin cu scînteierea bradului împodobit, care va lăsa să cadă în traiste, covrigi, nuci poleite, roșcove, și ceva bănuți borteliți destinați filmului de la Cinema „Jinga“,

în care năstrușnicul Harry Piel va face „de sărbători“ deliciile puștimii înmărmurite...

Tristețea dintr-o singură casă precumpănește bucuria și freamătul întregului oraș... În încăperea de la etaj neputinciosul părinte nu mai are demult cuvinte... Amiaza, mai rea ca cele de pînă acum, face soroc de deznădejde și lacrimă mută. O liniște zguduitoare se aține să suprime enigma vieții... Cel mai alb ca florile de măr, și ca zăpada, duce intermitent cele două degete la gură, ca și cum ar manevra o aurită țigaretă „Principesa“. (Pînă și țigara o ținea în colțul buzelor altfel decît ceilalți artiști ...) Zadarnic. Fumul tutunului i l-au luat în ochi ielele ; nu mai poate, binefăcător, otrăvi plămînii. Umbră răstignită, în uitarea de sine, își revine. Ploaie de confete pe valsul lui nemuritor... Recade din nou în smîrcurile afunde ale aiurărilor... Dormitează... Visează... firimituri ale minții care și ea, încîlcită, abia adaugă străfulgerarea îndepărtată vlăguirii sîngelui scurs : „Să trec prin viață lin ca un arcuș pe o vioară... Lutul din care sînt făcut poate să cînte soarelui pentru oameni...“

Pasărea paradisului e pe-aproape, să-i întraripeze lutul.

După amiaza Leonard e mai puțin agitat. Are chiar anumite momente de seninătate. Părintele, nu că speră, se agață de prelungirea deznodă-

mîntului. Știe că după asta nu-i va mai rămîne nimic... Căutînd să încălzească mîinile fără sînge, tatăl se face una cu prințul adorat. Surîsul pal al nemuritorului risipește o vagă deșartă mulțumire...

„Ce bine-i la Maxim
E totul mai intim..."

Hain, vîntul zgîlțîie fereastra. Trîmbele ninsorii înteţite dînd în geam, dîndu-i în ochi, Leonard își ferește privirile duse... Sprijină capul pe inima bătrînă, rămînînd așa, în asmuțirea ei binefăcătoare. Cel ce și-ar da viața ca fulgeratul de stele să-și mențină lumina, mîngîie în neştire fruntea stinsă, părul încîlcit de-atîtea diavolești coșmaruri...

Pe cei doi, tată și fiu, pune stăpînire înserarea. Doar bobul ceresc al candelei picură lumină, dintr-o rivaltă...

Tăcerea pulsează vis de amăgire dintr-altă lume, mai bună.

Bună dimineața la Moș Ajun !...

Se fac auzite rebegite glasuri de copii purtate pe vînt. Se întețesc, vezi bine, la alte geamuri, luminate. Bătrînul face lumină, cum ar aprinde rampa amintirilor... Pe dată, trei prichindei încotoșmănați — mai mari căciulile — bocănesc la ușă.

Ne dați, ne dați,
ori nu ne dați ! ? !

Părintele deszăvorăște taina, puii ninsorii trecînd pragul nefericirii.

O, ce veste minunată !...

Trezit din caldul vis părintesc, vioiciunea înșelătoare a lui Leonard, pe care se scutură florile colindelor, dezleagă proporțiile propriei copilării.

— Tată, dă-le ceva. Cît mai mult... sufletul meu.

Și s-au făcut nevăzuți copiii, încărcați cu de toate, fără să aibe cum ști că duc în buzunar și straițe, ultima generozitate leonardină...

Din nou amuțește liniștea și timpul face vrute și nevrute cu viața, în drum spre moarte... Nu mai e mult și Magii or să poposească la Naștere cu smirnă, aur și tămîie. În curgerea timpului, cît de relativ e totul ! O șchioapă de azur de la naștere la moarte, nimic mai mult întreaga existență princiară.

Împăcat cu capătul drumului, Leonard pironește ochii, dintr-odată atît de vii, în cei ai bătrînului. Perfect lucid, cutremurător de simplu — cum spunea în fel și chip la scenă dulcele „te iubesc“ — spune de astă dată într-un singur ultim fel :

— Tată, să mă înmormîntezi îngropat în alb.

Să-și ascundă lacrimile, părintele umblă la sobă, să întărească focul... Jăraticul violaceu purpuriu, ca un apus de soare — agonia odraslei — usucă fierbinte fața umezită.

Cu ochii la fereastra pe care roiesc fulgii, scuturat de frig, dar și de o lăuntrică teamă, Leonard cere să fie trecut pe fotelul de lîngă sobă. Tatăl îl împăturește în hermina sufletului ca la apariția țărăncii îmbrăcată național. Nimeni nu mai ciocănește în ușă... Jur împrejur, o înfiorată liniște de ridicare de cortină... Soba dogorește, cît închipuirea, dacă mai există, să ajungă la serile de basm ale aplauzelor... „Prințul operetei“ privește insistent patefonul mut de la căpătîiul patului. Face un semn...

Și tatăl pune același cîntec, repetat de cîteva ori în cuprinsul cumplitului Ajun, după care se tîrăște în camera de-alături.

În singurătatea năprasnică, de vecernie și de sfîrșit de văleat, vocea leonardină psalmodiază destinul nemuritor al prințului de poveste ...

„Zi-mi, țigane,
Zi-mi mereu ;
Cîntă-mi la ureche.
Vreau să cînt,
Să rîd și să joc...
Banii mei, i-ai, i-ai, i-ai,

I-ai...

Zi-mi, țigane,
Zi-mi mereu ;
Vreau să cînt un cîntec de joc...“

Cîntecul sfîrșit, se stinge odată cu el, la 7 seara, fulg de nea în geana unui copil...

Ninge pe Schoenbrunnul vienez ca la teatru.

S-a călătorit înfășurat în albul imaculat al visului.

Ducea cu el sufletul operetei.

Au plîns zorile, au plîns înserările ; valsurile imperiale, nopțile cu stele, mii ... Și robitele dulcinee care au păstrat în corsajul sînilor regretul violetelor, al ghioceilor, din care se ivise...

Tulburătoare privire leonardină

Căciulița de lutru

ELENA LEONARD,
prima soție

NICU POENARU, **în trupa căruia Leonard a început cu doi lei pe zi, bun la toate**

Tenorul ION BĂJENARU, **celebritatea dinaintea lui**

LEONARD,
visînd armonii celeste pentru sufletele ce-i asaltează, in extaz, festinul de artă

(CONTELE CERȘETOR)

Tristețea ochilor, altădată zglobii, invederează compoziția cintărețului, la fel de mare actor

(CONTELE CERȘETOR)

LEONARD,

cîntînd la lună, la stele, se pierde printre astre, fiai și duh al dulcei iubiri, îmblînzind sălbăticiunile

(ORFEU ÎN INFERN)

LEONARD,

brigand fermecător, de femeiești inimi, cedindu-i grațios, de bună voie

(BRIGANZII)

Fascinînd noianul ridicărilor de cortină

Armonie plastică, rar intîlnită în teatrul românesc

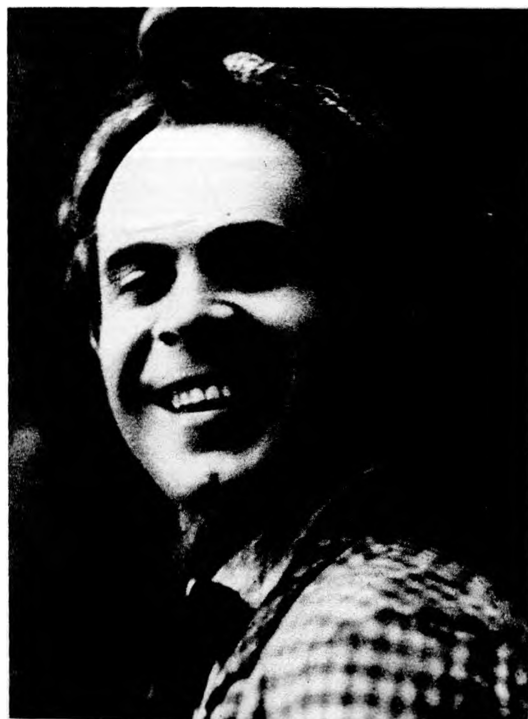
(MASCOTA)

Conte, nu glumă !

Pune în umbră patria operetei, Viena, cu renumitul teatru AN DER WIEN şi al său protagonist, celebrul Girardi

(CONTELE DE LUXEMBURG)

MAXIMILIAN, frate de ideal, pînă în 1923

CARUSSY
component al faimosului cvartet în Compania Grigoriu, de la Parcul Oteteleşanu

„Țigan de mătase", cit să-l rivnească feele și dulcineele

Lehar se duce după „floricelele" lui Leonard... Schimbă finalul romanței din PRINȚ ȘI BANDIT, după ce il aude pe cintăreț, imprumutindu-i modulațiile. Respectul partiturii tronează azi in teatrele lumii, cu „floricelele" leonardine

(PRINȚ ȘI BANDIT)

Ninge pe lume, pe București, pe aplauzele calde ale adoratoarelor... Dintr-o crestătură de veac, țilindrul lui domină ninsoarea

(DRAGOSTE ÎN ZĂPADĂ)

Farmec leonardin în bătăliile nocturne

(LILIACUL)

Violete de Parma... tuberoze... orhidee... și iubirea in derută și nebunie

LEONARD,
cu „boală" de operă, indescriptibile ovaţii după RÎZI PAIAŢĂ", celebra dificilă arie
(PAGLIACCI)

Gata să salte în ceardaş, scăpărînd scîndurile scenei
(DRAGOSTE DE ŢIGAN)

CIUCURETTE,
neuitatul mare comic din Compania Grigoriu. În opereta VAGABONZII cu un singur cuvînt – „Unspce !" – obținea douăsprezece efecte comice !
A mai existat un singur atare artist in Franța, celebrul Baron

CIUCURETTE
și
CIGALIA
(VAGABONDUL NEMURITOR)

În toate chipurile și-n toate felurile : soldat credincios la datorie

(SOLDATUL MARIEI)

O fată, un cintec, un sărut — și-n totul, magia tulburătoare a iubirii

(SUZI)

Rostuit în candoarea fulgilor de nea, adoră albul imaculat, al sufletului său ; cel milenar, al turmelor de oi

(BOBSLEIGH)

Ciobănaş la oi m-aş duce...

(MIRICA)

Cîntă romanța în limba polonă și ridică sala în picioare

(MAZURCA ALBASTRĂ)

Vals, polcă, mazurcă, dezlănțuie superbele mijloace, de admirabil dansator

(MAZURCA ALBASTRĂ)

În cea mai baftoasă operetă din analele teatrului

(FLOAREA DIN STAMBUL)

Dînd clinchet unui păhăruț cu licoare

(VAGABONDUL NEMURITOR)

TIMICĂ
rămîne pînă la urmă, întocmai coriştilor, credincios geniului leonardin

Triumful operetei lui Kalman, C O N T E S A M A R I T Z A, la Eforie. De la stînga la dreapta : Louis Cazes (impresarul), Leonard, Timică şi Adele Baum (în reprezentaţie) de la AN DER WIEN

Rămas cu cîinele credincios, după plecarea soției sale Dora, tristețea „titanului" o poartă anii înapoi, la începuturile mizere. Iarna geroasă 1904, noaptea, pe ulițele Iașului, împărțind o pîine dată de pomană de niște brutari, cu un biet cîine de pripas, în vifornița...
Viață de om, viață de cîine...

Cowboy, in farmecul Cişmigiului

Depravat în dărnicie, Parisul se întreabă dacă prinţul tinereţii noastre nu este cumva un rajah...

(BAIADERA)

Leonardin sigiliu şi pe rolurile de operă pe care le-a cintat

(POVESTIRILE LUI HOFFMANN)

LEONARD,

asemeni vlăstarului napoleonean, stea filantă, a trecut prin lumea aceasta. . .

(DUCELE DE REICHSTADT)

În anul cînd înregistrează plăcile, în exclusivitate pentru Columbia

Ultimă imagine

A mon cher ami Mr Nicolas Leonard avec tous mes remerciements pour sa extraordinaire creation de Prince Radjami de la Bajadere Vienne 1925 30/X Emmerich Kálmán

Scumpului meu prieten domnul Nicolas Leonard cu toate sentimentele pentru extraordinara creație a Prințului Radjani din BAIADERA.

Viena 1925 30/X

Emmerich KALMAN

Redactor : *MIRCEA M. ŞTEFĂNESCU*

Tehnoredactor : *CARMINA CIZER*

Bun de tipar : 12.11.1984. Coli de tipar : 12
Planşe : 12

Tiparul executat sub comanda nr. 78
la I.P. „Filaret", str. Fabrica de chibrituri
nr. 9—11, Bucureşti
Republica Socialistă România

LEONARD

Strălucitor destin, al iubirii...
Violete de Parma pe adiere
de zefir...
„Titan" sortit incandescenței
reflectoarelor pe imensitate
de armonii.
De genele lui, plîns de
viori, clinchet de pahar,
amețind razele de lună...
Dulce poveste a operetei
românești; nemuritoare legendă.
Reflectoare, aprindeți-vă!

Editura Muzicală

Lei 14